1794

OPREGTE EMBDER

ALMANACH,

Op het Jaar na de Geboorte onzes Heeren en Heilands J. CHRISTI 1794.

Na den Algemeenen Rijks-Stijl op onse Meridiaan ingerigt/

Door M. ROHLFS, Mathem. Buxteh.

Gedrukt te EMBDEN,
By C. WENTHIN, Boekdrukker en Boekverkoper dezer Stadt
Cum Privilegie 1794.

Dit is het Jaar na de Geboorte onzes Heeren JESU CHRISTI 1794
Na de Schepping der Wereld 5743
Na den Isten Pascha = - 3290
Na Periode Juliaan = - 6507
Na aanvang des Juliaansen Calender 1839
Calender Gregoriaan = 212
Na den verbeterd: Stijl d. E. Stenden 95
Na de inboering d. Algemenen Rijks Calender van den 7 Juny 1776. 18
Na de Geboorte v. Zijn Koningl. Majest. van Pruissen FRIDERICH WILHELM II. onzen Landes Vorst 51
Na Bouwinge des Raadh. in Emden 220
Na Stigtinge des Cœtus in Emden 139
Na de Sand-Vloed = = 4087
Na de Allerheiligen-Vloed = 224
Na St. Pieters-Vloed = 149
Na Omslaan des Schips = 143
Na St. Martens-Vloed = 108
Na Vastelavonds-Vloed = = 80
Na Kers-Vloed = = = 77
Na Nieuw-Jaars-Vloed = 73
Na St. Cathrijnen-Vloed = 58
Na de Vloed van 7den October 38

BIDDAGS Texten op den 14 Mayus 1794.

Voormiddag Jes: 3, 10. 11.

Segget den rechtveerdigen, dat het hem wel gaan zal: dat sy de vrucht harer werken sullen eten. Wee den Godloosen, het zal hem qualyk gaan: want de vergeldinge syner handen sal hem geschieden.

Nademiddag: Matth: 16, 26.

Want wat batet een menschе, soo hy de geheele werelt gewint, ende lydt schade zyner ziele? Ofte wat sal een Menschе geven, tot losinge van zyne ziele.

Oogst-Feest den 5 October. Psalm 19, 2. 3. 4.

De hemelen vertellen Godts eere ende het uytspansel verkondigt zyner handen werk. De dagh aan den dagh stort overvloedigly spraake uyt; ende de nagt aan den nagt toont wetenschap. Geene spraake, nog geene woorden zynder, daar hare stemmen niet en worden gehoort.

Ev. von de Besnyding Christi, Luc, 2, 21.
1 woonsd. Nieuw Jaar, Regen/ 7. 1 ♑
2 dond. ☉ op 8 uur 19 m. ond 3 u. 41 m.
Nieuw M dond. d. 2 sm. 0 uur 29 min
dag 7 uur 22 min. nagt 16 uur 38 min
3 vried. □♄ Rijp met Regen/ 6. 0 ♒
4 saturd ✱ ♃ houd weer/ 7. 1 ♒
Ev. van de vlucht Christi, Matth. 2, 13.
5 zond. Zond. naa N. Jaar, wind/ 8. 2 ♓
6 maand. H. 3 Koning, Per. ☽ 9. 3 ♓
7 dingsd. ♀in ♑ Nebel en Vorst/ 11. 1 ♈
8 woensd. ☉ op 8 u. 14 m. ond 3 u. 46m.
Eerste V. woensd. d. 8 sab. 5 u. 5 min.
dag 7 uur 32 min. nagt 16 uur 28 min.
9 dond. ☌ ☌ Nebel en Regen/ 0. 2 ♈
10 vried. Paul Eensi: ☌♄ Sneuw/ 1. 3 ♉
11 saturd. ☽ gr. S. br. Vorst/ 3. 0 ♉
Ev. Jezus 12 Jaar oud, Luc. 2, 41.
12 zond. 1 Epiph: Vorst en wind/ 4. 0 ♊
13 maand. ☌ ♃ Wind en Sneuw/ 5. 1 ♊
14 dingsd. □☉ ☌, △♄ ♀ Vorst/ 6. 1 ♋
15 woensd. □☌ Vorst en Sneuw/ 7. 0 ♋
16 dond.

Hend
ik

16 dond. ☉ op 8 uur 4 m. ond 3 u. 56 m.
Voll M. dond d. 16 sm. 4 uur 30 min.
dag 7 uur 52 min. nagt 16 uur 8 min.
17 vried. □ ♄ Wind met Sneuw/ 5. 3 ♌
18 saturd. ☽ N. br. veel Sneuw/ 6. 3 ♌
Ev. van de Bruiloft te Cana, Joh. 2, 1.
19 zond. 2 Epiph: ☉ in ♒ Ap. ☽ 8. 0 ♍
20 maand. Fab: Seb. □ ♃ houde/ 9. 0 ♍
21 dingsd. Vorst/ veel Sneuw/ 10. 0 ♍
22 woensd. zagt weer/ Sneuw/ 11. 1 ♎
23 dond. ✱ ♃ □ ♀ zagt weer/ A. M ♎
24 vried. ☉ op 7 uur 51 m. ond 4 u. 9 min
Laste M. vried. d. 24 sm. 9 uur 6 m.
dag 8 uur 18 mtn. nagt 15 uur 42 m.
25 saturd. Pauli Bek: houde lugt/ 1. 1 ♏
Ev. van de Gigtzieke, Matth. 8, 1.
26 zond. 3 Epiph: ☽ gr. N. br. ☌ in ♏ 2. 2 ♑
27 maand. sterke Vorst en Wind/ 3. 2 ♑
28 dingsd. □ ☉ ♄ ☌ ♃ Vorst/ 4. 3 ♑
29 woensd. △ ♄ sterke Vorst/ 5. 3 ♒
30 dond. ♀ in ♒ Nebel en Vorst/ 6. 2 ♒
31 vried. ☉ op 7 uur 39 m. ond 4 u. 21 m
Nieuwe M. vried. d. 31 nam: 0 u. 8 m
☉duist: dag 8 u. 42 m. nagt 15 u. 18 m

1 saturd. ☽ S. br. ✱ ♃ Vorstweer, 6. o♒
Ev. van Christi Schipvaart, Matth. 8, 23.
2 zond. 4 Epiph: Maria Reinig: 7. 1♓
3 maand. □ ♃ Vorst en Sneuw/ 8, 3♓
4 dingsd. ✱ ♀ Sneuw/ Vorst/ 10. o♈
5 woensd. △ ♃ Sneuw/ Vorst/ 11. 1♈
6 dond. ☽ gr. S. br. ☌ ♄ Vorst/ U. M. ♉
7 vried. ☉ op 7 uur 25 m. ond 4 u. 35 m.
3 Eerste N. vried. d. 7 sm. 3 uur 31 min.
dag 9 uur 10 min. nagt 14 uur 50 min
8 saturd. □ ♄ ♀ Vorstweer/ 1. 2♊
Ev. van het goede en quade Saat, Mat: 13,
9 zond. 5 Epiph: ☌ ♀ ☿ Vorst/ 3. o♊
10 maand. ☍ ♃ houde Lugt/ 4. o♋
11 dingsd. ✱ ♄ Sneuw en Regen/ 5. o♋
12 woensd. zagt Weer/ Regen/ 5. 3♋
13 dond. □ ♄ Regen en Wind/ 6. 1♌
14 vried. ☉ op 7 uur 12 m. ond 4 u. 48 m.
Volle M. vried. d. 14 sab. 11 uur 1 m.
☽ duist: dag 9 u. 36 m. nagt 14 u. 24 m
15 saturd. ☽ N. br. ✱ ☌ Vorst/ 5. 3♍

Ev.

Lena

Ev. van de Wyndarg Christi, Mat: 20, 1.
16 zond. Septuagesim: Vorst/ 6. 3 ♒
17 maand. □ ♃ Vorst en Sneuw/ 7 3 ♒
18 dingsd. ☉ in ♓ Vorstweer/ 9. 0 ♓
19 woensd. △ ♀ klare Lugt/ 10. 0 ♓
20 dond. ✱ ♃ Vorst en zonnes: 11. 0 ♈
21 vried. ☌ ♄ ☌ ♂ Nevel/ Vorst/ A. M ♈
22 saturd. Pet: Stoelf: zagt weer/ 0. 1 ♈
Ev. van de Zaatzaier, Luc. 8, 4.
23 zond. Sexagesim: Vorst/ wind/ 1. 1 ♓
Laatste Q. zond. d. 23 sm. 2 u. 20 m.
dag 10 uur 14 min. nagt 13 uur 46 m.
24 maand. ☉ op 6 uur 50 m. ond 5 u. 10 m ♓
25 dingsd. △ ♄ Sneuw/ Vorst/ 3. 1 ♍
26 woensd. beet Sneuw en wind/ 4. 1 ♍
27 dond. □ ♄ □ ♂ houde Lugt/ 5 1 ♎
28 vried. ☽ S. br. △ ☉ ♂ Sneuw/ 5. 3 ♎

MARTIUS heeft XXXI Dagen.

1 saturd. ☉ op 6 uur 40 m. ond 5 u. 20 m
Nieuwe M. sat. d. 1 sab. 10 uur 21 m.
☉ duist. dag 10 u. 40 m. nagt 13 u. 20 m.
Ev. van het Lyden Christi, Luc. 18, 31.
2 zond. Quinquag: Per. ☽ ☌ ♒ 6. 1 ♓
3 maand. ♋ Basium, Vorst/ 7. 3 ♈
4 dingsd. Vastelavond Sneuw/ 9. 0 ♈
5 woensd. Assewoensd. Wind/ 10. 1 ♉
6 dond. ♂ ☍ ♄ windig en Regen/ 11. 3 ♉
7 vried. ☽ gr. S. br. Regen/ U. M. ♊
8 saturd. ☉ op 6 uur 25 m. ond 5 u. 35 m.
Eerste Q. sat. d. 8 sab. 3 uur 32 min.
dag 11 uur 10 min. nagt 12 u. 50 min
Ev. van de Verzoeking Christi, Mat: 4, 1.
9 zond. Quadragesi: Sneuw/ 2. 0 ♊
10 maand. ✶ ♄ △ ♂ Vorst/ 3. 0 ♋
11 dingsd. ☞ Jever, ☍ ♄ ♂ Vorst/ 3. 3 ♋
12 woensd. Quatember, Gregor: 4. 2 ♌
13 dond. □ ♄ Nebel en Vorst/ 5. 0 ♌
14 vried. ☽ N. br: Helle Vorst/ 5. 2 ♌
15 saturd. Ap. ☽, △ ♄ Sonneschj: 6. 0 ♍

Ev.

Ev. van de Cananeese: Vrouwe, Mat. 15,
16 zond. Reminiscere, Regen/ A. A. ♍
Volle M. zond. d. 16 sab. 5 uur 27 m.
dag 11 uur 44 min. nagt 12 uur 16 m.
17 maand. ☉ op 6 uur 6 m. ond 5 u. 54 m.
18 dingsd. Wind en Sneuw/ 8. 0 ♎
19 woensd. ♂ ☉ ☿ Regen Sneuw/ 9. 0 ♎
20 dond. ☉ in ♈ Dag en Nagt gelyk,
21 vried. ☽ gr. N. br. Voorjaars Anvang.
22 saturd. □ ☉ ♃ warm Weer/ A. M. ♓
Ev. van de Beseten en Stomme, Luc. 11,
23 zond. Oculi ♂ ♃ warm Weer/ 0. 1 ♓
24 maand. ☉ op 5 uur 52 m. ond 6 u. 8 m.
Laaste Q. maand. d. 24 sab. 3 u. 15 m
dag 12 uur 16 m. nagt 11 uur 44 min.
25 dingsd. Mar: Verk: Regen/ 2. 1 ♈
26 woensd. Midvasten houd/ 3. 0 ♈
27 dond. □ ♄ warme zonneschijn/ 3. 3 ♒
28 vried. ☽ S. br. Rijp/ warm/ 4. 1 ♒
29 saturd. Per. ☽ windig/ warm/ 4. 3 ♐
Ev. Jesus spyst 5000 Mann, Joh. 6, 1.
30 zond Lætare □ ♃ Regen/ 5. 2 ♐
31 maand. ☞ Aurich, Oldenb: U. A ♈
Nieuw M. maand. d. 31 sm. 7 u. 32 m
dag 12 uur 46 m. nagt 11 uur 14 min

1 dingsd. ☞ Norden, Warm/ 8. 0 ♈
2 woensd. ☉ op 5 uur 33 m. ond 6 u. 27 m
3 dond. ☽ gr. S. br. ☌ ☿ ☿ warm/ 10. 3 ♉
4 vried. houde Regen/ zonneſch: 12. 0 ♊
5 ſaturd. ✱ ☿ Rijp/ aangenaam/ U. M ♊
Ev. van Jeſus Steeniging, Joh. 8, 46.
6 zond. Judica Rijp/ Wind/ 1. 0 ♋
7 maand. ☉ op 5 uur 23 m. ond 6 u. 37 m
☽ Eerſte Q. maand. d. 7 ſm. 5 uur. 53 m.
dag 13 uur 14 m. nagt 10 uur 46 min.
8 dingsd. ☞ Jever, heet weer/ 2. 3 ♌
9 woensd. ♒ Leer, Wittmund, 3. 1 ♌
10 dond. ♒ Jever, ☽ N. br. heet/ 3 3 ♌
11 vried. △ ♃ houd en windig/ 4. 1 ♍
12 ſaturd. Ap. ☽ △ ♄ ſchoon weer/ 4. 2 ♍
Ev. van Chriſti Inryding, Matth. 21, 1.
13 zond. Palmarum ☿ in ♉ □ ♃ 5. 0 ♎
14 maand. Donder en Wind/ 5. 1 ♎
15 dingsd. ☉ op 5 uur 6 m. ond 6 u. 54 m
☾ Volle M. dinggd. d. 15 ſm. 10 u. 30 m
dag 13 uur 48 m. nagt 10 uur 12 min.

Anna

16 woensd. ♒ Groning: warm/ 8. 1 ♏
17 dond. Groen Dond: Regen/ 9. 1 ♏
18 vried. Christi Begrav: ♂☌☽ 10. 1 ♑
19 saturd. Rustdag, ☉in ♉ Wind/ 11. 2 ♑
Ev. van de Opstand: Christi, Marc. 16, 1
20 zond. PASCHA, Warm/ A. M. ♑
21 maand: PASCHA, windig/ 0. 1 ♈
22 dingsd. ☉ op 4 uur 50 m. ond 7 u. 10 m
23 woensd. ☞ Wittm: Oldenb: Klopp:
Laaste ☾. woensd. d. 23 sm. 0 u. 56 m
dag 14 uur 22 m. nagt 9 uur 38 min.
24 dond. ☽S. hr. ☌☉♂ Donder/ 2. 2 ♊
25 vried. Marc: Ev. ☞ Pewsum, 3. 0 ♑
26 saturd. Per. ☽, ✱ ♃ ♂ Heet/ 3. 2 ♑
Ev. van de gesloten Deure, Joh. 20, 19.
27 zond. Quasimodog. Regen/ 4. 0 ♈
28 maand. ☞ Aurich, Hookz: Oldenb:
29 dingsd. ☉ op 4 uur 39 m. ond 7 u. 21 m
Nieuw ☾. dingsd. d. 29 sah. 4 u. 21 m
dag 14 uur 42 m. nagt 9 uur 18 min.
30 woensd. ♒ Weender, 29 ☞ Jever,

1 dond. Phillip Jacobi, ☞ Greetzyl,
2 vried. ☞ Barsel, goet weer/ 10. 3 ♊
3 saturd. † Vinding houde lugt/ 11. 3 ♋
Ev. van de goede Herder, Joh. 10, 11.
4 zond. Miseric: Domin: ✱ ♄ U. M. ♋
5 maand. Emden, ☞ Horsten, o. 3 ♋
6 dingsd. ☞ N. Göns, Groningen.
Eerste Q. dingsd. d. 6 sab. 9 u. 58 m.
dag 15 uur 10 m. nagt 8 uur 50 min.
7 woensd. ☉ op 4 u. 23 m. ond 7 u. 37 m
8 dond. △ ☿ Nebel en goet weer/ 2. 1 ♍
9 vried. ☌☉♄ Kijf en angenaam/ 2. 3 ♍
10 saturd. Ap. ☽ Regen en Wind/ 3. o ♍
Ev. Christi heen gaan ten Vader, Joh. 16
11 zond. Jubilate, Regen/ Wind/ 3. 1 ♎
12 maand. ☞ Emden, ☌☌ Regen/ 3. 3 ♎
13 dingsd. ✱ ☿ warm en Regen/ 4. o ♍
14 woensd. BIDDAG, 15 ☞ Bunde,
15 dond. ☉ op 4 uur 10 m. ond 7 u. 50 m.
Volle M. dond. d. 15 sm. 1 uur 5 min.
dag 15 u 40 min. nagt 8 uur 20 min.

16 vried.

De Loesing

16 vried. ☌☿ aangenaam Weer/ 9. 1 ♎
17 saturd. ☌♃ warme Lugt/ 10. 1 ♎
Ev. van't Amt des H. Geestes, Joh. 16, 5
18 zond. Cantate warm/windig/ 11. 1 ♍
19 maand. △♄□☌ heete Lugt/ A. M. ♍
20 dingsd. ☉ in de ♊ warm Weer/ 0. 0 ♋
21 woensd. ☽ S. br. □♄ warm/ 0. 3 ♋
22 dond. ☉ op 3 uur 59 m. ond 8 uur 1 m.
Caste Q. dond. d. 22 sm. 7 uur 38 min
dag 16 uur 2 min. nagt 7 uur 58 min.
23 vried. Per. ☽ heete Lugt/ 1. 2 ♌
24 saturd. □♃ Regen en warm/ 2. 0 ♌
Ev. van het Gebed Christi, Joh. 16, 26.
25 zond. Rogate, Urbanus, ✱☿ 2. 2 ♍
26 maand. ☞ Detern, Warm/ 2. 3 ♎
27 dingsd. ☞ Jever, windig/ 3. 1 ♎
28 woensd. ☉ op 3 u. 51 m. ond 8 u. 9 m.
29 dond. Christi Hemelvaart, U. A ♏
Nieuw M. dond. d. 29 sm. 1 u. 17 m.
dag 16 uur 20 m. nagt 7 uur 40 min.
30 vried. ☌☿☌♃☿ aangenaam/ 9. 2 ♏
31 saturd. schoon en heet weer/ 10. 2 ♐

Junius

Ev. van de Troſter de H. Geeſt, Joh. 15.
1 zond. Exaudi, ♀ in ♋ ✱ ♄ 11. 1 ♋
2 maand. Leer, Wittmund. 11. 3 ♌
3 dingsd. Jever, heete Lugt/ U.M. ♌
4 woensd. Groningen, △ ☿ o. 2 ♍
5 dond. ☉ op 3 uur 43 m. ond 8 u. 17 m.
Eerſte ☾. dond. d. 5 ſab. 3 uur 4 min.
dag 16 uur 34 min. nagt 7 uur 26 m.
6 vried. Esens, Ap. heet/ 1. 1 ♍
7 ſaturd. □ ☿ heet en windig, 1. 2 ♎
Ev. van de uitſtort: des H. Geeſts, Joh. 14
8 zond. PINKSTER, Medardi, 1. 3 ♎
9 maand. PINKSTER, heet/ 2. 1 ♏
10 dingsd. Norden, Oldenborg,
11 woensd. Quatemb: gr. N. br. 3. o ♏
12 dond. Jemgum, Appingadam,
13 vried. ☉ op 3 uur 39 m. ond 8 u. 21 m.
Volle ☾. vried. d. 13 ſab. 1 uur 21 m.
dag 16 uur 42 min. nagt 7 uur 18 m.
14 ſaturd. ♂ ☿ Wind en Regen/ 9. o ♑
Ev. van Jeſus en Nicodemus, Joh. 3, 1.
15 zond. Dom: Trinit. Vitus, 10. o ♑
16 maand.

16 maand. ☞ Aurich, N. Göns, ⋋ Jev:
17 dingsd. ☞ Jever, Regen/ 11.1 ♒
18 woensd. ⋋ Weender, ☞ Rehn,
19 dond. Fronleichn: Donder/ A. M. ♓
20 vried. ☉ op 3 uur 36 m. ond 8 u. 24 m.
Laaste Q. vried. d. 20 nam: 0 u. 26 m.
Per ☽ dag 16 u. 48 m. nagt 7 u. 12 m.
21 saturd. ☉ in ♋ Langste Dag, 0.2 ♈
Ev. van de Ryke Mann, Luc. 16, 19.
22 zond. 1 Trinitat: Sommers Anvang,
23 maand. ☞ Rysum, Oldersum, Wittm:
24 dingsd. St. Jan ☽ gr. S. br. 1.3 ♉
25 woensd. ⋋ Groning: windig/ 2.1 ♊
26 dond. ✱ ♃ ♂ warm en donner/ 3.0 ♊
27 vried. ☉ op 3 uur 38 m. ond 8 u. 22 m.
Nieuw M. vried. d. 27 sun. 11 u. 11 m.
dag 16 uur 44 min. nagt 7 uur 16 m.
28 saturd. ✱ ♄ Nebel en warm/ 9.0 ♋
Ev. van het groote Avondmaal, Luc. 14,
29 zond. 2 Trinit: Pet. Paul. 9.3 ♌
30 maand. ☞ Hage, ☽ N. br. 10.1 ♌

Julius

1 dingsd. Leer, ☉ in Aphe: 10. 3 ♌
2 woensd. Maria Heimſ. heet/ 11. 1 ♍
3 dond. ♂ in ♍ △ ♄ warm/ 11. 2 ♍
4 vried. Ap. ☽ ſchoon Weer/ 11. 3 ♎
5 ſaturd. ☉ op 3 uur 41 m. ond 8 u. 19 m
6 Eerſte Q. ſaturd. d. 5 ſm. 8 uur 46 m:
dag 16 uur 38 m. nagt 7 uur 22 min.
Ev. van't verloren Schaap, Luc. 15, 1.
6 zond. 3 Trinit: ✱ ♃ ☌ ☌ heet/ 0. 1 ♎
7 maand. □ ♀ Nebel en aangen: 0. 2 ♏
8 dingsd. Jever, Oldenb: 0. 3 ♏
9 woensd. heet en aangenaam/ 1. 1 ♐
10 dond. △ ♀ Nebel en windig/ 1. 3 ♐
11 vried. ☌ ♃ ✱ ♂ warme Regen/ 2. 2 ♑
12 ſaturd. ☉ op 3 uur 48 m. ond 8 u. 12 m
Volle M. ſaturd d. 12 ſab. 11 u. 17 m
dag 16 uur 24 min. nagt 7 uur 36 m.
Ev. van de Barmhartigheit, Luc. 6, 36.
13 zond. 4 Trinit: Margret: △ ♄ 8. 2 ♑
14 maand. ☽ S. br. Regen/ Wind/ 9. 1 ♒
15 dingsd. Apoſt: Deel: Nebel/ 9. 3 ♒

16 woensd. Groning: Regen/ 10. 0 ♓
17 dond. ✱ ♄ □ ♃ Windig/ 10. 2 ♓
18 vried. Groning: Regen/ 11. 0 ♈
19 ſaturd. ☉ op 3 uur 57 m. ond 8 u. 3 m.
Laſte Q. ſaturd. d. 19 ſab. 5 uur 6 min
dag 16 uur 6 min. nagt 7 uur 54 min.
Ev. van Petri Visvangst, Luc. 5, 1.
20 zond. 5 Trinit: ♀ in de ♍ 11. 3 ♉
21 maand. ☽ gr. S. br. heete lugt/ A. M. ♉
22 dingsd. Mar: Magd: Hondsd: Anvang
23 woensd. ☌ ♃ heet en Donder/ 1. 0 ♊
24 dond. △ ☌ ✱ ♀ Nebel/ warm/ 1. 3 ♋
25 vried. Jacobus, aangenaam/ 2. 1 ♋
26 ſaturd: ☉ op 4 uur 7 m. ond 7 u. 53 m.
Nieuw M. ſaturd. d. 26 ſab. 11 u. 3 m
☉ duiſt. dag 15 u. 46 m. nagt 8 u. 14 m
Ev. van de Phariſ: gerechtigh: Matth. 5,
27 zond. 6 Trinitat: □ ☌ heet/ 8. 1 ♌
28 maand. ☽ N. br. □ ♄ Regen/ 8. 3 ♌
29 dingsd. ✱ ☌ ☌ ♀ Warm/ 9. 1 ♍
30 woensd. ✱ ☌ ♀ Regen/ windig/ 9. 2 ♍
31 dond. Ap. ☽ △ ♄ veel Regen/ 10. 0 ♍

1 vried. Petri banden, Warm/ 10. 1 ♎
2 saturd. ✱ ☿ aangenaam weer/ 10. 2 ♎
Ev. Jesus spyst 4000 Mann, Marc. 8, 1.
3 zond. 7 Trinitat: ☽ gr. N. br. 10. 3 ♏
4 maand. ☉ op 4 uur 22 m. ond 7 u. 38 m
Eerste Q. maand. d. 4 sm. 1 uur 41 m.
dag 15 uur 16 min. nagt 8 uur 44 m.
5 dingsd. Emden, Donder/ 11. 3 ♏
6 woensd. veel Regen Donder/ U. M ♐
7 dond. Esens, warm/ Regen/ 0. 1 ♐
8 vried. □ ☉ ♂ wind en Regen/ 1. 0 ♑
9 saturd. □ ☿ ♀, △ ♄ warm/ 2. 0 ♑
Ev. van de valsche Propheten, Matth: 7,
10 zond. 8 Trinitat. Laurentius, 3. 0 ♒
11 maand. Aurich, Donder/ A. A ♒
Volle M. maand. d. 11 sm. 7 u. 55 m.
☽ duist. dag 14 u. 52 m. nagt 9 u. 8 m.
12 dingsd, ☉ op 4 uur 36 m. ond 7 u. 24 m
13 woensd. Groning. Donder/ 8. 2 ♓
14 dond. Per. ☽ ☌ ☿ heet Donder/ 9. 0 ♈
15 vried. Maria Hemelv: Apqingad:

16 saturd.

16 saturd. △ ☉ ☿ Nebel en heet/ 9. 3 ♉
Ev. van de onregtv: Rentm: Luc. 16, 1.
17 zond. 9 Trinit: heet/ Donder/ 10. 1 ♉
Laatste Q. zond. d. 17 sab. 11 u. 42 m.
Dgr. S. br. dag 14 u. 30 m. nagt 9 u. 30 m.
18 maand. ☉ op 4 u. 47 m. ond 7 u. 13 m.
19 dingsd. ☞ Jever, warmte/ 11. 3 ♊
20 woensd. ☌ ☿ aangenaam/ A. M. ♊
21 dond. □ ♀ warm en windig/ 0. 2 ♋
22 vried. □ ☉ ♄ ✱ ♄ Wind/ Regen/ 1. 2 ♋
23 saturd. ☉ in de ♍ Hondsdagen Einde,
Ev. van de verwoest: Jerusalem. Luc. 19,
24 zond. 10 Trinit: Bartolmeus, 3. 2 ♌
25 maand. ☉ op 5 uur 0 m. ond 7 u. 0 min.
Niew ☽ maand d. 25 sab. 0 u. 52 m
☉ duist. dag 14 u. 0 m. nagt 10 u. 0 m.
26 dingsd. ☞ Papenborg, heet/ 7. 3 ♍
27 woensd. △ ♄ □ ☿ aangenaam/ 8. 0 ♍
28 dond. Ap. ☽ warm en donder/ 8. 2 ♎
29 vried. Joh. Onth: ☞ Dornum, 8. 3 ♎
30 saturd. Nebel en warme lugt/ 9. 0 ♏
Ev. van de Phariſ: en Tollenaar, Luc. 18.
31 zond. 12 Trinit: Sonneſchyn/ 9. 2 ♏

SEPTEMBER heeft XXX Dagen.

1 maand. ☞ Bunde, Harling: zyl, 9. 3 ♏
2 dingsd. ☞ Oldersum, warm/ 10. 1 ♐
Eerste ☾. dingsd. d. 2 sab. 5 uur 15 m.
3 dag 13 uur 26 m. nagt 10 uur 34 min.
3 woensd. ☉ op 5 u. 19 m. ond 6 u. 41 m
4 dond. ☔ Kyv/ Regen en warm/ 11. 3 ♑
5 vried. □ ☽. ☔ Kyv/ aangenaam/ U. M ♑
6 saturd. △ ♄ ☔ Kyv en klare lugt/ 0. 3 ♒
Ev. van de Doove en Stomme, Marc. 7,
7 zond. 12 Trinit: ☽ S. br. ☔ Kyv/ 2. 0 ♒
8 maand. Mar: Geb. ☞ Rysum, Funkz.
9 dingsd. ☉ op 5 u. 32 m. ond 6 u. 28 m.
Volle ☾ dingsd. d. 9 sab. 4 uur 2 m.
☿ in ☍ dag 12 u. 56 m. nagt 11 u 4 min
10 woensd. 8. ☌ Sengward: ✶ ♄ 7. 1 ♓
11 dond. ☞ Sengward: Warm/ 7. 2 ♈
12 vried. ☞ Hinte, Jemgum, 8. 0 ♈
13 saturd. ☽ gr. S. br. angenaam/ 8. 2 ♈
Ev. van de Barmhar: Samaritaan, Luc. 10
14 zond. 13 Trinit: † Verheffing, 9. 0 ♉
15 maand. ☞ Greetzyl, Nebel/ 9. 3 ♊

16 dingsd.

Diderig

16 dingsd. ☉ op 5 uur 46 m. ond 6 u. 14 m
☾ Laste ☾. dingsd. d. 16 sm. 7 uur 57 m.
dag 12 uur 28 m. nagt 11 uur 32 min.
17 woensd. Quatemb. ♈ Aurich, Leer
18 dond. ☞ Pewsum, houde/ A. M. ♋
19 vried. ✱ ♄ houd Weer/ O. 2 ☊
20 saturd. ☞ Groning: ☽ N. br. 1. 2 ☊
Ev. van de 10 Melaatsen, Luc. 17, 11.
21 zond. 14 Trinit: Matth: Evang. 2. 3 ☊
22 maand. D. en N. gelyk, ☞ Marienh:
23 dingsd. Hervst Anv: ☞ Jev: Rehn,
24 woensd. Joh. Ontv: 22 ☞ Wittmund
☾ Nieuwe ☾. woensd. d. 24 sm. 5 u. 0 m
dag 11 uur 54 m. nagt 12 uur 6 min.
25 dond. Fred: Wilhelm II. geb: Dag.
26 vried. 25 ☞ Esens, Carolinenzyl,
27 saturd. ☉ op 6 u. 9 m. ond 5 u. 51 m.
Ev. Van de Mammon, Matth. 6, 24.
28 zond. 15 Trinit: Wind/ Regen/ 8. om
29 maand. Michael, ☞ Norden, Olders:
30 dingsd. ☌ ☌ donner en Regen/ 9. o ♑

OCTOBER heeft XXXI Dagen.

1 woensd. ☞ Weender, 🐄 Wittmund
2 dond. ☉ op 6 uur 19 m. ond 5 u. 41 m.
3 Gerſte ☪. dond. d. 2 ſm. 7 uur 14 min.
Dag 11 uur 22 min. nagt 12 uur 38 m.
3 vried. ☞ Horſten, Regen/ 11. 3 ♍
4 ſaturd. ☞ Hage, ☽ S. br. wind/ U. M ♎
Ev. van de Jongeling te Nain, Luc. 7, 11
5 zond. 16 Trinit: koud/ Regen/ 1. o ♎
6 maand. ☞ Emden, Detern, Olſenb:
7 dingsd. ✱ ♄ heel Regen/ 3. 2 ♐
8 woensd. ☉ op 6 u. 32 m. ond 5 u. 28 m
9 dond. 🐄 Oldenborg, warm/ A. A ♈
Volle ☽. dond. d. 9 ſm. o uur 43 min.
Dag 10 uur 52 min. nagt 13 uur 8 m.
10 vried. ☞ Aurich, warme lugt/ 6. 2 ♉
11 ſaturd. ☽ gr. S. br. ☌ ♄ warm/ 7. 1 ♉
Ev. van de Waterſuchtige, Luc. 14, 1.
12 zond. 17 Trinit: angenaam/ 7. 3 ♊
13 maand. 🐄 Jemgum, ☞ Barſel, 8. 3 ♊
14 dingsd. ☞ Jever, 🐄 Weender, 9. 2 ♋
15 woensd. ☉ op 6 u. 47 m. ond 5 u. 13 m
Laſte ☪. woensd. d. 15 ſab. 7 u. 55 m
Dag 10 uur 26 m. nagt 13 uur 34 min.

Tholen

Johannes

B Tolen

16 dond. Gallus, ☞ N. Göns, 11. 2 ♌
17 vried. ☄ Kloppenb: Nevel/ A. M ♌
18 saturd. Luc. Ev. □ ♄ △ ♂ 0. 3 ♌
Ev. van het groote Gebod, Matth. 22.
19 zond. 18 Trinit. warme Regen/ 1. 3 ♍
20 maand. ♉ Emden, □ ♀ warm/ 2. 3 ♍
21 dingsd. Regen en Hagel/ 4. 0 ♎
22 woensd. ♉ Leer, Ap. ☽, ✶ ☉ ♑ 5. 0 ♎
23 dond. ☉ op 7 uur 4 m. ond 4 u. 56 m.
Nieuwe M. dond. d. 23 sab. 10 u. 36 m
☉ in ♏ dag 9 u. 52 m. nagt 14 u. 8 m.
24 vried. ☽ gr. N. br. Regen/ 5. 2 ♏
25 saturd. houde en klaare Lugt/ 6. 1 ♏
Ev. van de Gichtzieke Menſch, Mat: 9,
26 zond. 19 Trinit: houd weer/ 6. 3 ♐
27 maand. ☞ Völlen, windig/ 7. 1 ♐
28 dingsd. Sim Juda, ♉ Aurich, 7. 3 ♐
29 woensd. ☌ ♂ houde Lugt/ 8. 3 ♑
30 dond. △ ♄ windig met Regen/ 9. 3 ♑
31 vried. ☉ op 7 uur 19 m. ond 4 u. 41 m
Eerste ☾. vried. d. 31 sab. 6 uur 53 m.
dag 9 uur 22 min. nagt 14 uur 38 min

1 saturd. Aller Hilgen, Vorst/ 12. o ♒
Ev. van het Bruilofs kleed, Matth. 22,
2 zond. 20 Trinit. □ ♄ houd/ U. M. ♓
3 maand. ✱ ♂ zagt weer/ donker/ 1. 1 ♓
4 dingsd. ☞ Jever, Sneuw/ 2. 3 ♈
5 woensd. Per. ☽, □ ☉ houde/ 4. o ♈
6 dond. ☿ in ♍ Vorst en Sneuw/ 5. 1 ♉
7 vried. ☉ op 7 uur 33 m. ond 4 u. 27 m
Volle M. vried. d. 7 sm. 10 uur 9 min.
dag 8 uur 54 min. nagt 15 uur 6 min.
8 saturd. ☽ gr. S. br. veel Sneuw/ 5. 3 ♊
Ev. van de Konings Zone. Joh. 4, 47.
9 zond. 21 Trinit. houd weer/ 6. 2 ♊
10 maand. Martin Luther, houd/ 7. 1 ♋
11 dingsd. Mart: Bisch: Vorst/ 8. 1 ♌
12 woensd. Sneuw en Regen/ 9. 1 ♌
13 dond. ☽ N. br. wind/ Regen/ 10. 2 ♎
14 vried. ☉ op 7 uur 46 m. ond 4 u. 14 m
Laste M. vried. d. 14 nam. o uur 12 m
dag 8 uur 28 min. nagt 15 uur 32 min
15 saturd. ✱ ☉ ♂ △ ♃ Nebel/ A. M. ♍

Ev.

Ev. van des Konings Reken, Matth. 18.
16 zond. 22 Trinit: houd/ Regen/ o. 3♍
17 maand. ☌♄ houde Regen/ 1. 3♍
18 dingsd. ☌☉♄□♃ Sneuw/ 2. 3♎
19 woensd. Ap. ☽, △♄♂ Vorst/ 4. 0♎
20 dond. ✱♃ Sneuw en houde/ 5. 0♏
21 vried. Maria Offer. Sneuw/ 6. 1♏
22 saturd. ☉ op 7 uur 59 m. ond 4 u. 1 m.
Nieuwe M. saturd. d. 22 sab. 4 u. 39 m
☉ in ♑ dag 8 u. 2 m. nagt 15 u. 58 min
Ev. van de Schatting Penning, Mat: 22,
23 zond. 23 Trinit: Vorstweer/ 5. 1♑
24 maand. ♂ in ♒ Nebel/ Vorst/ 5. 3♑
25 dingsd. Catharina, ♂♃ Vorst/ 6. 2♆
26 woensd. △♄♂♀ donner weer/ 7. 2♆
27 dond. ☌♂ houd/ zonneschijn/ 8. 2♒
28 vried. ☽ gr. S. br. houde lugt/ 9. 3♒
29 saturd. ☉ op 8 uur 8 m. ond 3 u. 52 m.
Ev. van de Inryding Christi, Matth 21,
30 zond. 1 Advent, Andreas, U. M. ♓
Eerste Q. zond. d. 30 sm. 5 uur 9 min.
dag 7 uur 40 m. nagt 16 uur 20 min.

DECEMBER heeft XXXI Dagen.

1 maand. ☌☉☿ houde Lugt/ o. 1 ♑
2 dingsd. Per. ☽ Kijp en houd/ 1. 2 ♈
3 woensd. Vorst en zonneschijn/ 2. 3 ♈
4 dond. ♓ Jever, Vorstweer/ 4. 0 ♉
5 vried. ☉ op 8 uur 15 m. ond 3 u. 45 m.
6 saturd. Nicolaus, windig/ A. A ♊
Volle M. saturd. d. 6 jan. 9 u. 20 min.
dag 7 uur 28 min. nagt 16 uur 32 m.
Ev. van de Teeken des Hemels, Luc. 21.
7 zond. 2 Advent, zagte Vorst/ 4. 3 ♊
8 maand. Mar: Ontv: zagt weer/ 5. 3 ♋
9 dingsd. ✶ ♄☌☽ Vorst/ Nevel/ 6. 3 ♋
10 woensd. Nevel en Vorst/ 8. 0 ♌
11 dond. □ ♄☌☌ Sneuw/ wind/ 9. 0 ♌
12 vried. Vorst en klare Lugt/ 10. 1 ♍
13 saturd. △ ♃ Vorst en Sneuw/ 11. 1 ♍
Ev. van Joh. in de Gevangnis, Mat: 11,
14 zond. 3 Advent, veel Sneuw/ A. M ♍
Laste M. zond. d. 14 sm. 7 uur 44 min.
dag 7 uur 16 min. nagt 16 uur 44 m.
15 maand. ☉ op 8 uur 22 m. ond 3 u. 38 m.

16 dingsd.

Sara

Lena

16 dingsd. Ap. ☽ Windig/ Sneuw/ 1. 2♒
17 woensd. Quatember, Vocht/ 2. 2♓
18 dond. ☽ gr. N. br. Sneuw/ 3. 3♓
19 vried. ☌ ♄ □ ♂ veel Regen/ 4. 3♓
20 saturd. Sneuw en Regen/ 5. 3♈
Ev. van't Getuignis Johannes, Joh. 1, 19
21 zond. 4 Advent, T. Ap. Kortste Dag
22 maand. ☉ op 8 uur 24 m. ond 3 u. 36m
Nieuwe ☾. maand. d. 22 sm. 9 u. 46 m
dag 7 uur 12 min. nagt 16 uur 48 m.
23 dingsd. ☌ ♃ Winter-Anvang, 5. 0♈
24 woensd. Adam Eva Regen/ 6. 0♈
25 dond. I. Christdag, houd/ 7. 1♉
26 vried. II. Christdag, Stephanus.
27 saturd. Joh. Evang. ✶ ♃ houd/ 9. 3♌
Ev. En zyn Vader en Moeder, Luc. 2,33
28 zond. Zond. na Chr. geb. Kinderdag
29 maand. ☉ op 8 uu, 21 m. ond 3 u 39 m
Eerste ☾. maand. d. 29 sab. 1 u. 37 m.
dag 7 uur 18 min. nagt 16 uur 42 min
30 dingsd. ☉ in Perihel. Per. ☽ 0. 1♈
31 woensd. ☽ gr. S. br. Sneuw/ 1. 3♉

Van de WATER-GETYDEN.

WAnneer de Mane Nieuw of Vol is/ zo is 't hoog Water tot Embden/ Delfzijl/ Emshuisen/ Jork/ Gronningen/ Oostende/ voor de Eibe/ Wezer en Ryder/ an alle Kusten van Vlaanderen tot Pier in Engeland/ an de Jutze Eylanden/ Heilige-Land zo wel by Dage als by Nagt te 12 uur

Vlissingen in Zeeland/ Armuijen/ Edam/ Hoorn/ Sluis/ Duijns/ Wigt/ buiten Calais en Schwartenes/ onder Goree te 1 uur

teo or de Schelde/ voor de Maase/ Middelburg/ Vierdiet/ voor de Hoge Pampus/ Monnikendam 2 uur

Amsterdam/ Rotterdam/ Katwijk/ Noordwijk/ Willemstad/ in de Zype/ Ter-Goes/ Zirkzee/ Nieuw-Castel in Engeland/ voor an in der Garoene/ op de Zuide Kust van Bretagne/ Goscaigne/ Byscaijen/ de kusten van Galicien/

Voor-

Portugal en Spanien/ en der Soales/ de West-Kusten van Irrland/ Yttland en Fayrhil = te	3 uur
Tusschen Calais en de Maase/ te Roan in Frankrijk/ te Merchelen/ Zardam/ Bergen op Zoon/ en de Baijen de Garonne = =	4 uur
Te Oostdregt/ Oostmijen/ Playmuien/ Vaalwijk/ Lilo/ Vetten/ Swarrendam/ Beberwijk/ in in allen Baijen der Zuidkusten van Yrland toe aan Walliz =	5 uur
Te Hamborg. Bremen/ Burtehude/ voor Texel of Marsdiep/ Gouda/ Antwerpen/ buiten de Soales in't Canaal = =	6 uur
Tusschen Fayvik en Marlmuijen in't Canaal tot na Bristol/ voor St Nicolaas/ in Texel op der hoogbaarders Reede/ te Hilduin in't zogenaamde Maas-diep =	7 uur
Voor Lissabon/ nebens de Insel Wigt in't Canaal tot Bebesier/ buiten't Dile/ = = =	8 uur

Voor

Voor 't Vlie / Hollhorn / voor 't Schild / op de Reede / en op alle Vriesche Kusten / als Harlingen / Staboren / Workum / de Ooster- en Wester-Eems &c. 9 uur
Weedenblik / Calais / Ertzwout / voor de Theemse / op alien Kusten van Normandje en Picardie / tot St. Helena en Calve-ohrt = 10 uur
Duinkerken / Nieuwpoort / Portsmuijen / binnen de Theemse van Londen &c. = = = 11 uur

Tot Narigt der Zee-varende, van de Ooster en Wester Eemse.

De Coursen Van De Ooster-Eems.

Van Delfzyl na de witte Ton van de Hond N. t. O.
Van de witte Ton na de Eemshorren Ton N. N. O.
Van de Eemshorren Ton naa de witte Ton van de Westerbalge - - N. O. t, N.
Van de Ton van de Westerbalge na de Middel-Ton - - - - N. N. O

Dan hebt gy de Baaken op de Rantzel aan Backboord, en de witte Ton van 't Schuitezand an Stuurboord.

Van

Van de Middel - Ton na de Kaap - Ton N. N. O.
Dan ziet gy de twee Kaapen op de Rantzel by westen van U oovereen voor de Kaap - Ton
Van de Kaap - Ton na de Konings - Ton N. t. W,
Van de Konings - Ton na de binnen Hoogehorrens - Ton - - - N. W. t. N.
Van de binnen Hoogehorrens - Ton na de Hoogehorrens - Ton - - N. W.
Van de Hoogehorrens - Ton na de buiten Hoogehorrens - Ton - - - N, W.
Van de buiten Hoogehorrens - Ton na de Ton op de binnen Brouwers Plaat - N. W.
Dan hebt gy een wite Ton aan Stuurboord.
Van de binnen Brouwers - Ton na de Ton op de buiten Brouwers - Plaat - - N. W.
Van de buiten Brouwers - Ton na de Middel - Ton - - - - - N. W.
Dan ziet gy een witte Ton aan Stuurboord op 't Juister - Riff.
Van de Middel - Ton na de Drumpel - Ton - - - - N. W. t. W.
Van de Drumpel - Ton na de Buiten - Ton - N. W. t. W. en W. N. W.
Dan ziet gy een witte Ton aan Stuurboord op de Noordpunt van 't Juister - Riff.

NB.

N. B. Alles by 't Uitzeilen naa Zee, en dan leggen de witte Tonnen aan Stuur- en de Swarten aan Backboord.

De Merken Van De Ooster-Eems, daar de Buiten-Ton oplegt.

De groote Kaap eeven by Ooften van de Tooren van Borckum een kleyne Handfpaaks Lengte van malkander, als meede de Vuir Toorn van Borkum, dan hebt gy de Toorn en Kaap Z. t. O. & Z. Z. O. van U; Alles met een open Wind gereekent; met Verzoek aan de Zeevaarende, om op de Stroom agt te geeven, en 't Lood te gebruiken.

De Coursen Van De Wester-Eems.

Van de buiten Eemshorren Ton naa de Camper-Ton - - - - N. W.
Van de Camper-Ton na de Duke-Ton W. N. W.
Van de Duke-Ton na de Wat-Ton N. W. t. W.
Van de Wat-Ton na de Bolbaken-Ton N. N. W.
Dan hebt gy de witte-Ton op de Meeuwe-Steert aan Stuurboord van U.
Van de Bolbaken-Ton na de binnen Huiberts-Ton - - - N. N. W.
Van de binnen Huiberts na de buiten Huiberts-Ton - - - - N. W.
Van de buiten Huiberts na de Middel-Ton N. W.

Van

Van de Middel-Ton na de Drumpel-Ton N. W.

Dan hebt gy de witte Ton van de Geldzack aan Stuurboord, zoo kunt gy N. W. naa de buiten Ton zeylen; Alles met een open Wind gereekent, en elk Zeeman word verzogt om op de Stroom te letten en het Lood niet te spaaren.

DE MERCKEN VAN DE WESTER-EEMS.

De beyde Kaapen op Rottum met het Huis in drieen, dan syn de beyde Kaapen beoosten het Huis van Rottum, daar legt de buiten Ton op, dan hebt gy de Tooren van Borckum Z. O. t. O. en O. Z. O. van U.

NAMEN der 12 TEKEN des ZODIAC.

Arius	♈	Widder.
Tourus	♉	Stier.
Gemine	♊	Tweling.
Cantzer	♋	Kreeps.
Leo	♌	Leeuwe.
Virgo	♍	Jungfr.
Libra	♎	Waze.
Schorpio	♏	Schorp.
Sagitarius	♐	Schutz.
Capric.	♑	Steenbok.
Aquarius	♒	Waterm.
Pisis	♓	Visschе.

De Aspecten.

Conjunctio of zamenk. ☌
Sextilschyn ⚹
Vierdeschyn □
Derdeschyn △
Oppositio of tegenschijn ☍
Drakenhooft ☊
Drakensteert ☋

Van de 7 Planeten.

♄ Saturnus 91 maal groter als de Aarde
♃ Jupiter 195 maal groter als de Aarde
♂ Mars 1 maal groter als de Aarde
☉ Sol 166 maal groter als de Aarde
♀ Venus omtrent 30 groot als de Aarde
☿ Mercur. 22 maal groter als de Aarde
☾ Luna 43 maal kleinder als de Aarde

Gemene Aanwyzinge.

Gulden Getal	9.
Zonnen Cirkel	11.
Rom. Schatt. Tell.	12.
Zond. Letter	E.
Epacta	XVIII.

Agter

Agter Winter 9 weken en 4 dag.
Vaſtelavond den 4 Martius.
Paſcha den 20 April.
Pinxter den 8 Junius.
Eerſten Advent den 30 November.
De Lente begint den 20 Marty.
De Zomer den 21 Juny.
De Herfſt den 22 September.
De Winter den 21 December.

Van de Vier Getyden des Jaars.

I. Van de Winter.

DE Winter neemt zijn aanbang haer voor Nieuw-Jaar, wanner de ☉ in het Hemels-Teken de Steenbok treed/ en ons/ die wy op het Noorderdeel, van den Aardboden woonen/ den Dag op 't kortſte en de Nagt op 't langſte maakt. De intreet der Zon in Steenbok geſchiedt in 't voorgaande Jaar den 21. December ſmorgens om 8 uur 5 min.

De Winter zal houd worden/ en sterke Vorst brengen. Met Anbang Januar- Stormwinden en Regen/ alsdan Vorst. Met het eerste Quartier Regen en Sneuw daarna sterke Vorst. Met de Vollemaan veel Sneuw/ alsdan Vorst/ daarop zagtweer. Met het laatste Quartier sterke Vorst. By Anbang Febr: veel Sneuw en Vorst/ tot naa het eerste Quartier/ alsdan zagtweer met veel Regen. Met de Vollemaan Vorst/ daarna wat zagter. Met het laatste Quartier aanhoudende Vorst en houde Wind. De Mert, geeft by Anbang veel Vorst/ alsdan Sneuw en zagtweer/ veel Regen en Wind. Met het eerste Quartier by anbang zagtweer met Sneuw/ daarop weer Vorst/ Met de Vollemaan windig en koud met Regen/ daarna warm en aangenaam. Met het laatste Quartier koud en regenagtig/ alsdan Kyp/ en dan tot het Einde Wind en Regen.

II. Van het Voorjaar.

HEt Voorjaar neemt zijn aanbang/ wanner de Zonne in het Middellinie ban 't Hemels Teken den eerstenpunct ♈ Widder bereikt heeft/ en daarmede de Dag en Nagt gelyke lang maakt; zulks geschied ten dezen maal den 20 Martyus, des smorgens om 9 uur 30 minuten.

Het Voorjaar schynt by anbang wat koud te worden/ daarna warm en groizaam. Met Anbang April schoon warm/ of en aan houde Regen/ alsdan Kyp en aangenaam Weer. Met het eerste Quartier heete Voorjaars dagen/ afwisselende Donder en Wind. Met de Vollemaan warm/ daarna Regen en Wind. Met het laatste Quartier heet met Donder/ alsdan Wind en Regen. Met Anbang van May Kyp en koud Weer/ alsdan warm en groizaam. Met het eerste Quartier Kyp en warm/ veel Regen en Wind/ daarna heete Lugt. Met de Volle Maan

schoon Voorjaarsweer/ of en aan Regen. Met het laatste Quartier heete Lugt. Junius wil met het schoone Weer aanhouden. Met het eerste Quartier heet en Donder. Met de Vollemaan Wind en Regen dan aangenaame Sommerdagen. Met het laatste Quartier Donder/ alsdan windig. Met de Nieuwemaan Regen/ alsdan schoon Sommerweer.

III. Van de Zomer.

HEt aangenaame Zomer, neemt zijn aanbang/ wanneer de Zonne in het Hemels-Teken des Kreevs treedt/ 't Tropicum Cancri in treed/ en ons/ de wy op 't Noordlinie des Aardbodens wonen/ den Langsten Dag uitmaakt. De intreet der ☉ in Kreefs geschied in dit Iaar den 21 Iuny, smorgens om 7 uur. 9 min.

De Sommer geeft ons bruchtbaare en aangenaame Sommerdagen afwisselnd Regen en Wind. Anbang Julius schoon Weer/ tot de Hoy inzaameling bequaame Met het eerste Quartier schoon Weer/ daarna windig. Met de Vollemaan heet/ alsdan Regen en Wind. Met het eerste Quartier goet Sommerweer afwisselnd met Donder. Met de Nieuwemaan heet Weer en veel Regen met Wind. Met Anbang August warm en schoon Weer/ geheel bequaam tot de Oogst arbeid. Met het eerste Quartier schoone Somerdagen of en aan met Donder. Met de Volle maan heete Lugt. Met het laatste Quartier aangenaam Weer. Met Anbang September veel Kyp en schoon Sommer Weer/ afwisselnd met Regen. Met de Vollemaan heete Lugt en Regen. Met het laatste Quartier Regen en Hagel. Met de Nieuwemaan Regen en Storm.

IV. Van de Herfst

DE Herfst neemt zijnen aanbang wanneer dat Zonnen ligt in dat Hemelsche Beeldnisse de ♎ Wage intreet/

treet/ en in de geheele Werelbt Dag en Nagt, voor het Eweedemaal van 't Jaar gelijke lang maakt. Zulks geschiedt den 22 Septemb. savonds om 8 uur 57 min.

De Hervst is na gewoonte zeer ongestadig met houde Lug/ Regen en Wind. Met Anbang October veel Regen en Wind. Met de Vollemaan schoon warm Herfstweer met Regen. Met het laatste Quartier nog aangenaam Weer/ alsdan veel Regen en Hagelbogen/ houd en windig Herbstweer. In Anbang van November afwisselnd Vorst/ zagte Lugt en veel Sneuw. Met de Vollemaan houd Weer en Vorst/ alsdan Sneuw met veel Regen en Wind. Met het laatste Quartier warm Weer/ dan veel Sneuw en anhoudende Vorst. Anbangs December Vorst/ Rgp en Sneuw. Met de Volle maan Vorst/ daarop zagt Weer/ daarop aanhoudende sterke Vorst en Sneeuw/ tot de Nieuwemaan/ dan houd/ Regen en Wind/ veel Sneuw/ en zal het Jaar met Vorst en Sneuw eindigen. Va

Van de Eclipsen.

In dit Jaar begeeven zig Zes Verduisteringen, waarvan in onze Omtrek maar een Zonne en een totaale Maansverduistering zigtbaar zyn zullen.

De eerste is een kleine zigtbaare Zonneduisternis, en vangt an den 31. Januari om Middag. De Anvang is boven Emden des morgens om 11 Uur 40 Min: 38 Sec: het midden of de grootste Verduistering om 0 uur 27 min: 5 sec: des nademid: en het Einde om 1 uur 13 min: 18 sec: De geheele tyd is 1 uur 32 min: 40 sec: de geheele Groote der Verduistering is 2 Duim 27 min. an de noordzyde der Zonne.

De tweede is een zigtbaare totale Maansverduistering, en is in de Nagt van den 14 op den 15 Febr: De Anvang is den 14. des Avonds om 8 uur 49 min: 43 sec: het totale is om 9 uur 55 min: 13 sec: Het midden om 10 uur 48 min: 41 sec: en de geheele grote is 2 1 Duim 18 min: Het einde 11 uur 42 min: 9 sec en het geheele einde is is den 15. smorg: om 0 uur 47 min: 39 sec: alsoo de geheele tyd is 3 u. 57 m. 56 sec

De onzigtbaaren: is de eerste an de Zonne den 1 Mert des Avonds, de tweede een dito d. 26 Juli sav. de derde een Maansduist: d. 11 Aug. smorg: en de vierde een an de Zonne den 25 Aug. savonds.

NAMEN VAN DE HEEREN BORGERMEESTEREN EN DEN RAAD DER STADT EMBDEN.

BORGERMESTEREN.

Hr. Hieronymus Jbeling von Santen.
Hr. Peter Arnold Deteleff.
Hr. Adriaan Adami.
Hr. Petrus Suur.

CAMERARIUS.

Hr. Johan Joachim Meder.

SYNDICUS.

Hr. Jaques de Pottere.

RAADS-HEEREN.

Hr Johann Tholen.
Hr. Gerard le Brun.
Hr. Johan Adolph Stoschius.
Hr. Herman Fockens.
Hr. Paul Emanuel Adami.
Hr. Helias Loesing.
Hr. Herman Rösingh.

SECRETARISSEN.

Hr. Hinrich Hüllesheim.
Hr. Johann de Pottere.
Hr. Herman Tholen.

De

De MAGISTRAAT Vergadert weekelyks driemaal ordinair, en heeft Maandag, Woensdag en Vriedag Regsdag.

Voor deze Regtbank zyn tot Justiz Commisarien aangesteld.

Hr. Nathanael Albrecht Schmid.
Hr. Herman Möller.
Hr. David Leonhard Bluhm.
Hr. Bruno le Brun.

ASSESSORES by het Neder-Gerigte.

Hr. Nicolaus Tholen.
Hr. Bruno le Brun.
Hr. Enno Paul Rösingh.

De Regtsdagen van dit Gerigt, zyn Dingsdag en Donderdag.

Namen der Heeren VIERTIGEN.

H. Præſes J. J. Maurenbrecher.
Hr. H. W. v. Senden.
Hr. H. J. Bleeker.
Hr. S. Nieman.
Hr. P. de Wehrt.
Hr. H. Heykens.
Hr. J. Swart.
Hr. G. Dethleff.
Hr. G. v. Hoorn.
Hr. G. de Pottere.
Hr. Præſes R. M. Bluhm.
Hr. J. Roejer.
Hr. J. v. Borſſum.
Hr. J. Meſcher.
Hr. P. Duin.
Hr. J. F. Janſon.
Hr. J. Boedeker.
Hr. D. Noemes.
Hr. S. v. Hoorn.
Hr. H. Addengaſt.

Hr. Præſes A. Schuirman.
Hr. T. v. Laar.
Hr. M. Waalkes.
Hr. E. van Letten.
Hr. J. L. Reil.
Hr. B. A. Thoden.
Hr. J. M. Swartte.
Hr. F. Freepts.
Hr. A. M. Storch.
Hr. O. R. Bleeker.
Hr Præſes Adm: Heſſling
Hr. P. Arens.
Hr. H. Campen.
Hr. Dr. Wychers.
Hr. F. H. Metger.
Hr. H. Sonnekes.
Hr. C. Tholen.
Hr. A. Blanſet.
Hr. W. Wybrands.
Hr. H. S. Valk.

Hr. M. Meiners. XL. vir: col: Secret:

Namen der Borger Officiers in Embden

I. Regiment.

Van de Heer Colonel Joh. F. Janſon.

Comp. 1. Hopm. Jaccb Groen.
Luit. Wyb: Wybrands.
Veend. Jan Aalderks Dekker.

Comp. 2. Hopm. Eildert Wilken.
Luit. J. B. Rademaker.
Veend. H. G. van Campen.

Comp. 3. Hopm. Gerh. Thom. Penon
Luit. Jan P. Schüſſelaar.
Veend. H. O. van Mark.

Comp. 4. Hopm. Iacob Campen.
Luit. Waalke Waalkes.
Veend. Jan Luitjes Reil.

Comp. 7. Hopm. H. E. Hayens
Luit. Joh. Adena.
Veend. Peter Dekker.

Comp. 8. Hopm. Andreas Blanſet.
Luit. Harm Peters Decker
Veend. Freerik Konken.

II. Re.

II. Regiment.

Van de Heer Colonel Pet. Ioh. Duin.

Comp. 9. Hopm. Harm J. Smit.
Luit. Jan van Geest.
Veend. P. Folkers.

Comp. 10. Hopm. Harm H. Sonnekes.
Luit. Mathias Velthuis.
Veend. Untie Voget.

Comp. 19. Hopm. Jan van Laer.
Luit Heerke Schaagman.
Veend. Jurjen de Buur.

Comp. 5. Hopm. Iacob Bargman.
Luit. Ian Jelies.
Veend. Ian Röttgers.

Comp. 11. Hopm. Philip van Ameren.
Luit. Evert Oilam.
Veend. Jan Friling Polman

Comp. 6. Hopm. Iohann Boedeker.
Luit. Hayke Gerdes.
Veend. H. Wilkens.

III. Regiment.

Van de Heer Colonel J. H. Swart.

Comp. 13. Hopm. Mathias Andreessen.
Luit. Agge H. de Buur.
Veend. Gerard Oostheim.

Comp. 14. Hopm. Peter Jansen.
Luit. Peter Bertling.
Veend. Remke de Weerth.

Comp. 16. Hopm. Tjarck van Laer.
Luit. Jurjen B. Roos.
Veend. P. Arends.

Comp. 23. Hopm. Crine Clasen Ohling
Luit. Jan Lucas Jansen.
Veend. Eerke Roelfs.

Comp. 15. Hopm. Syvert van Hoorn.
Luit. Ian Hemckes.
Veend. Jan Dirks Stevens.

Namen der Borger Officiers in Embden.

IV. Regiment.

Van de Heer Colonel J. van Borſſum.

Comp. 20 Hopm. Vacant
Luit. Warner Janſſen.
Veend. Jan Willems Berg.

Comp. 21 Hopm. Dirck Gerds Byl.
Luit. Abraham Daalhoff.
Veend. J. H. Hoekx.

Comp. 22 Hopm. J. O. v. Diepenbroek
Luit. Heye Addengaſt.
Veend. Rigert B. Vrye.

Comp. 17. Hopm. Albert Onnen Syfken
Luit. P. Frerichs Smeeding.
Veend. Albert Tjarks.

Comp. 18. Hopm. Folck: Groeneveld.
Luit. Peter Dirks.
Veend. Claas Carsjens.

Comp. 12. Hopm. Jurien P. Meſcher.
Luit. Elias B. Poppen.
Veend. Frerik A. Meyborg.

Secret: W. A. van Senden.

Di-

DIRECTEUR en Asſistenten der Brand-Spoiten.

Directeur Hr. Raadsherr H. Röſingh.

ASSISTENTEN

Hr. P. van Hoorn.	Hr. J. P. Meſcher.
D. D. Franken.	H. Rojer.
J. Wychram.	T. van Lahr.
H. Sonnekes.	A. Blanſet.
W. Wybrands.	H. S. Valk.
F. H. Metger.	H. J. Schmid.

Asſistenten onder de Mennoniten.

1te Kluft by de Blaue Toorn.
J. Otterendorp en Tob: Boumann.

2de Kluft op het nieuwe Markt.
P. van Olst. en Jacobus Boumann.

3de Kluft by het Raadhuis.
J. Ravenſtein. en Ysaac Boumann.

4de Kluft op het Suid Faldern.
T. van Oterendorp. en P, O. Brouer.

5de Kluft op het Noord Faldern.
Herm: Boumann. en P. J. Brouwer.

Kluft

KLUFT-ORDER pro Anno 1794.

BRANDMEESTERS.

1de Kluft by de Blauwe Toorn.
Hr. Raadsheer Stoschius.
Quarteerm: J. F. Janson.
Hopm: Jacob Groen.

2de Kluft by en op het N. Markt.
Hr. Raadsheer Fockens.
Quarteerm: P. J. Duin.
Hopm: Harm J. Smid.

3de Kluft by het Raadhuis.
Hr. Raadsheer Adami.
Quarteerm: J. H. Swart.
Hopm; J. Bargmann.

4de Kluft op het Suid Faldern.
Hr. Raadsheer Loesing.
Quarteerm: J. v. Borssum.
Hopm: D. Byl.

5de Kluft op het Noord Faldern.
Hr. Raadsheer Le Brun.
Hopm: Syvert van Hoorn.
Hopm. T. v. Laer.

EINDE.

CHRONYK

Of

Beknopt verhaal

Der voornaamste Geschiedenissen vã Oostfriesland Van de Christelyke Tyd Reekening af tot op den Huidigen dag

Te zaam getrokken uit Auten tphe Werken

EMBDEN.

Gedrukt by de Wed:
BRANDGUM.
met Privilegie.

Onder de Benaming van Friesland/ hebben ertyds behoord de Provincien, Noordholland, Friesland en Groningen, voorts het eigentlijke Oostfriesland en al watgan de Noordzee tot over de Elve gelegen is.

Het meeste/ wat van de Afkomst der Friesen en derzelver gebeurtenissen voor hunnen overgang tot het Christendom verhaald word/ behoord tot de oude Fabulen alleenlijk kan men uit geloofwaardige Historieschrijveren nagaan dat in 't twalfde Jaar voor Christus Geboorte de Romeinsche Veldheer Drusus/ eenen Togt in deese Gewesten heeft gedaan/ en den Friesen eene Schatting van Ossevellen heeft opgelegd.

Verders is Germanicus in den Jaare 16 met eene groote Vloot de Ems opgekomen/ en omtrent Emden geland/ verbolgens met zijne Troupen over de Weser getrokken/ en met den Dorst Herman slaags geweest/ en daarna op de Ems weer teschoep gegaan/ bij welke Gelegenheid hem de Friesen zyn behulpsaam geweest: Voog in verbolg van Tyd door de Romeinen onder Olennius/ al te zeer verdruht wordende/ hebben de Friesen zig daar tegens aangekant/ en den Veldheer Lucius Apronius Anno 38 uit het Veldgeslagen.

Anno 47 heeft de Romeinsche Gouverneur Corbulo den Friesen Overheit en Wetten gegeven.

Anno 58 Zijn er Gesanten der Friesen te Romen by den Keiser Nero geweest/ die hen deselig onthaalde en hun 't Roomsche Burger zegt schonk.

Nadorhand zijn de Friesen onafhankelijk geweest tot op den Keiser Probus/ die ze van 't Jaar 278. tot 283. onder het Jok hield

419 hebben de Friesen met de Saxen onder de Vorsten Engist en Horsa eenk Jaal in Engelland gedaan.

583. en 94 is het Land der Friesen

door het Zeewaater overstroomt / zo dat er veel Menschen en Vee omgekomē zyn. Omtrent het midden van de sevēde Eeuw hebben de Friesen eenen Vorst Aldigillus gehad / onder den welken het Land zowel als de Inwoonders begonnen beheaaft te worden. Waarschynlyk zyn toen ook de eerste Dyken om het Land gelegd.

679 kwam Wilfridus Bischop van York tot Aldigillus en verkondigde hem de Christelyke Leere / welcerende en doopende veele Friesen: Maar kort daarna Aldigillus stervende / kwam Radbodus aan de Regeering / die den Voortgang des Christendoms belette / en geduurig Oorlog voerde; egter dan Pepyn Koning van Frankryk overwonnē zynde / zand deze 690. eenige Broome en voortreffelyke Mannen uit Engeland na Friesland / om den Christelyken Godsdienst voort te planten / wordende bevulgens 695. Wilbrordus en Suidbertus tot Bischoppen over de Friesen aangesteld.

716.

716. Zond Carel Martel den Bischop Wulffran van Sens tot Radbod om hem / waarhet mogelyk / tot het Christendom over tehaalen / dog te vergeefs / want doehy zoude gedoopt worden / en op zyne Vraag; waar zyne Voorvaderen wel zouden gebleven zyn? van den Bischop tot Antwoord kreeg: dat de Meesten van hun waarschynlyk niet in den Hemel gekoomen waaren / trad hy terug / zeggende dat hy dan liever den grooten Hoop wilde volgen / Waarop hy binnen korten gestorven is.

Ondertusschen nam de Christelyke Religie toe / alhoewel zy nog niet in 't Algemeen doordrong / want de Friesen konden hunne oude Afgodery nog niet vergeeten.

Zy rebelleerden ook op 't nieuwe tegen de Fransen / waarom Koning Carel hen 729 wederom met Krygsmagt bezogte / egter moeste hy weegens eenē Inval der Saracenen in Zyne Staaten te rugkeeren. Hy verzoende zig dierhalven met de Friesen en wierf eenige

nigte van hun aan tot Hulptroepen/ de welke aangeboert wierden van eenen beruchten Poppo van Wirdum die in den grooten slag by Tours gebleeven is/ al hoewel de Saracenen door de Dapperheid der Friesen geheel en al verslagen wierden.

734. begonnen de Friesen nieuwe Oproerigheden tegen Carel Marrel waarop hy dezelve te waater en te Lande aangreep:

Doenkwam het by Wirdum in de Ommelanden tot een Veldslag/ waar in het grootste Gedeelte der Friesen bleef/ de overigen hunne Vlugt na de Eilanden neemende/ wierden van Carels Volck verbolgt en meest altezaam omgebragt/ waarop het Land tot rusten kwam.

755. d. 5. junii zijn de Bischoppen Bonifacius en Eobanus, met andere Geestelyken 51 in getal by Dokkum van de Friesen die het Heydendom noch aankleefden/ op eene moordadige wyze omgebragt.

778. Trok Gondebaldus met 4000 Friesen Carel den groten te Hulpe/ teegen de Saraceenen in Spanjen en bleef met al de zynen by eenen Pass aan het Pireneïsche Gebergte.

De Koning Witekind dit hoorende viel met de Saxen in Friesland om het Christendom aldaar uit te roejen/ wierd egter van Carel den groten verjaagd/ waarop hy 785. ook een Christen wierd/ Carel de Grote hield veel van de Friesen, en nam eenige van hun overal op zyne Togten meede.

Zo vind men/ dat de Friesen ook Carels Kroning tot Keiser te Romen in den Jaare 800. hebben by gewoond. Te dier Tyd vieng Friesland aan te bloejen en het Heydendom verdween 'er ten eenen maale/ ook wierden vele Kerken en Kloosters gestigt.

809. Deeden de Noormannen een landing in Friesland, verwoesteden alles/ wat sy berepken konden/ en namen boven dien eene Brandschatting

van 100 Mark Silver meede.

In vervolg van Tyd hebben zy hun nen Inval diktwils herhaald/ hoewel zij op verscheidene Reisen van de Friesē geslagen wierden/ als Anno 873. en 876, maar 880. vielen ze met grooter Menigte by Norden in Oostfriesland in, dog wierden in dierboegen verwellekomt dat er omtrent 10400. Noormannen op het Slagveld bleeven/ behalven dat er noch eene Menigte in 't Water wierdgeslaagd en verdronk. Daarop 881. kwamen de Deensche Princen Godfried en Siegfried met eene groote Vloot in Friesland het welk zig doen aan hun overgaf/ en dat 920. onder hunne Heerschappij gebleven is.

Omtrent het midden van de tiende Eeuwe/ en vervolgens vielen de Noormannen als Zeeroovers/ van Tyd tot Tyd in Friesland, verwoestende alles wat hun voorkwam/ soo dat het Volk op de Kusten Dag noch Nagt ruste had.

Dit duirde tot omtrent 990. Hadert-

hand zogten de Graafen van Holland zig ook Meester van Friesland te maken/ maar de Friesen door veele Oorlogen afgehard/ streeden voor de Vryheid/ en sloegen onder anderen den Hertog van Lotringen, Godfried, die den Graaf Diderik van Holland te Hulpe gekomen was/ Ano: 1019. uit het Veld/ krygende den Hertog zelven gevangen

1085. wierd Friesland onder Anvoering des Bisschops Albert van Bremen met groote Krygsmagt bezogt.

1106 zyn Hendrik de Dikke Graaf van Northeim als mede Frerik en Elmar Graafen van Oldenburg neffens meer vreemde Heeren/ in't land gevallē maar van den Oostfriesen bij Norden met't gr: gedelte hunner Magt verslagē.

1155. kwam Hendrik de Leeuw met een groote Armee om den Dood zijnes Vaders te wreken/ maar wierde ins geenis geslagen.

Ondertusschen Keesen'e hunne

Onluſten: edog Hendrick de Leeuw zig daarvan willende bedienen/ verdroegen de Ooſtfriesen zig onder malhanderen/ en weerden den Pand af.

1164. den 9 Jan; is er eene Zee verſchrikkelyke Watervloed in geheel Friesland geweest dat 'er Duizendē van Menſchen en Vee verdronken zyn/ en aan Steeden Dorpen en Landerijen onnoemlyke Schade veroorzaakt is.

1217 deeden de Friesen eenen Kruistogt na 't heilige Land/ waarin zy zig dapper gedroegen. Deeze Togten wierden daarna meermalen van hun herhaald als Ao: 1234. en 1265.

1219 den 16 January wierd Friesland met een Dreeflyk Onweer van Hagel Regen en Wind beſogt/ verbolgens met eene Groote Watervloed/ die overal onbeſchryflyke Schade veroorzaakte/ wordende eenige Dorpen met Menſchen en Vee geheel en al in 't Water verſmoord en 't Land van Dyken ontbloot/ zoo dat men op de Hoogten blygten moeſte.

Na deeſe Vloed kwamen nog drie andere Overſtromingen/ namentlyk op H: drie Koningen 1220. op St: Matæj en St; Lambert: 1221. waarop eene groote duirte volgde.

1222. Ontſtond 'er een inlandſche Oorlog tuſſchen de Norders en Broekmerlanders, voegende zig verbolgens die van Eemsland en Harlingerland by delaatſte.

Deeze Oalnlen hielden 12 Jaar aan/ Gedurende de welke de eene Party de andere veel Schade toebroegde.

1234 wierden zy eindlyk gelukkig by gelegt in dier voegen/ dat de Norders 1000 Mark Goud en 000 Mark Silber an hun Tegenparty tot Vergoeding alles Schade moeſten uit keezen/ en wel in Emder Munt/ waaruit blykt dat de Stad dommaals reeds eene Munte heeft gehad.

1248 den 19. November heeft het Onweer Ooſtfriesland op het nieuwe getroffen met eene Deurbraake der Dyken en uitreezen nadeelig voor het Land,

waarop

waarop den 12 ten Febr. 1249 eene tweede Overstroming volgde/ die de Dyken geheel en al om ver wierp. Dit veroorzaakte Hongersnood en Sterfte onder Menschen en Vee.

1254 Geesen er nieuwe verschillen onder de Ingezetenen/ die zoo verre giengen/ dat de Kerken gesloten/ en alle Godsdienst gestaakt wierd/ ja zelfs de Doden onbegraven bleven leggen.

1257 62 en 66. braken de Vloeden wederom geweldig in/ en het Land leed veel Schaade.

1272 heerst de Sterfte onder het Vee zig over geheel Friesland, uit gebreid: Schoon het nu wegens de herhaalde Kruistogten aan Geld ontbrak/ en het Land wegens dezeduurige Overstromingen geen Vrugten voortbragte/ ontstond'er eene grote Hongersnood/ en 't volgende Jaar eene zwaare Pest/ waar door een aenzienlyk Gedeelte der Inwoonderen weg gezuckt wierd.

1276 heeft de Bischop Gerard van Munster met den Oostfriesen een Accoord gesloten/ behelsende voornamelyk het Gerag der Geestelyken en de bestissing der Onlusten daar omtrent gerezen/ waar by egter den Oostfriesen te gelyk ook een vry Handel zonder Beswaaring van Tol in Munsterland wierd belooft.

Van 1277. tot 90. heeft Oostfriesland verscheidene hooge en verschrikkelyke Watervloeden ondervonden/ en wel 1277 eene in 't begin en de andere op het Einde van 't Jaar.

Door de laatste zyn in de Ems 22. Dorpen onder geloopen/ waaruit de Dollart ontstaan is.

De drie navolgende Jaaren hebben ons gelyks grote Vloeden gehad/ maar int tiende Jaar na deese zyn er twee onzaggelyke geweest van welken de laatste op Kerstyd om Middernagt inviel.

1312 hebben de Friesen an de Ems woonende eene vergadering gehouden/ by den Opstalsboom, om de Wetten te

te verbeteren 't welk geschied is door hunne Rigters en Hooftlingen Luird Andsna. te Westerhuisen, Habbo te Hinte, Wiard te Emden, Siebrand te Visquard, en Folkert te Twixlum.

1313. zijn door eene hooge Watervloed in Oostfriesland veel Huisen om verre geworpen en een Menigte Vee en wel 500 Menschen omgekomen.

1315. was er een buiten gewoon misgewas in 't Land 't welk Hongers nood en Pest veroorzaakte / waar in wel een derde deel der Inwoonderen stierf.

1318. Namen de Inlandse Oneenigheeden wederom overhand / zoo dat deselve door de vergaderingen bij den Opstalsboom niet konden opgelost worde

1323. wierd er een algemeene Landdag gehouden by den Opstalsboom waar op 48 Articulen vast gestelt zyn / behelsende voornamelijk 's Lands Vryheid en de bestellinge der Rigters.

Vervolgens zonden de Friesen 's jaarlijks

hunne Gedeputeerden ten Landdag om openlijke Geschillen af te doen en over Zaken het algemeene Best betreffende te Handelen

Het Zeegel het welk men by ondertekening der Besluiten gebruikte / bestond in een gewapent Mans / met een Lantse in de Regte en een Swaard in de slinke Hand onder een Boom staande.

1350. heeft de Pest geheerscht over geheel Friesland en de Naburige Gewesten an de Zee geleegen en wel zoo hevig dat de Doden van den overgebleevenen niet en konden begraven worden.

1352. begonnen de Edelen van Oostfriesland zig als Hoofden op te werpen en Kasteelen te stigten.

Vervolgens staanden boven anderen uit die van Idzinga te Norden, Sirksena te Greetziel, Abdena te Emden, Aliena te Oosterhuisen, Beninga te Grimersum, en te Groothusen, Cankena in Harlingerland, die de Larrelt en te

Fal

Falderen, maar boven aſſen Keno ten Broek, die zig Regent te Broek, Marienhove en Aurichove, noemde.

1369. iſs te Emden een Brug geſlagen over den Delft/ waardoor het Franciscaner Klooſter op 't Falderen in de Stadt wierd getrokken/ liggende voor deezen daarbuyten afgeſlooten door eenen Wall/ die langs den Delft tot aan Oosterhuiſen zig uitſtrekt.

1372 iſs het ryke Dorp Westeel teegen Oosteel overleggende in eene hooge Vloed vergaan/ de welke zoo verreging dat men zelfs tot aan Mazienhave te Scheepe konde komen.

1376. iſs de oude Keno ten Broek geſtorven/ latende na eenen Soon Ocko en eene Dogter Doda Gemalin van Edzard Sirksena, Hooftling te Greetziel, de Groot vader van Uilrik, eerſte Graaf van Ooſtfriesland.

1379 heeft Ocko ten Broek bij Loppersum eenen ſlag geleevert an Campe Abdena te Emden, Gerold Beninga en Fol

Folmer Allena te Oosterhusen, waarin Campo Abdena met de zynen geſlagen wierd/ welken Oorlog duirde tot 1390. wanneer Ocko op den 26 Julii te Aurich gedood wierd.

1387 zyn door eene hooge Watervloed veele Menſchen en Vee verdronken en veele Huiſen weg geſpoelt.

Zo zag de Jonge Keno ten Broek aanwies/ ving hy den Strydt weer aan met zyns Vaders Vyanden/ waarop Hisco van Emden Anno 1407. met de Hamburgers een verbond maakte/ het welk Keno bewoog zig met Hisco afzonderlyk te zetten/ waarna hy zyne overige Vyanden de eene naden andere ter onder bragte.

1412 onder de Regering van Keiſer Sigismund iſs te Emden de Kol van alle Inkomende waaren afgeſchaft igt.

1413 Iſs Hisco van Emden met zyne Soon Imelo door Keno ten Broek verdreeven/ hebbende deeze de Stadt ingenomen en tot in 't vyfde Jaar daar in geregeert

B 1425

1425. Doe de Jonge Ocko ten Broek al te Heerschzuchtig begon te worden bezeenigden zig veele Edele teegens hem onder Fokke Ukena Hooftling te Leer, daarom riep Ocko den Bischop Nicolaus van Bremen te hulpe/ de wellke in't volgende Jaar met een groote Magt in Oostfriesland viel/ maar van Fokke Ukena by Detern verslagen wierd.

1427. wierd Ocko zelve van Focko aangetast/ en't kwam omtrent Veenhusen en Upgant tot eenen Slag/ waar in Ocko overwonnen en gevangen en zyn Huis te Oldenburg geruineerd wierd. Daarop wierd Hisco en desselfs zoon Imelo te Emden weer ingesat.

1430. wierd Edzard van Greetziel tot Brugs Overste tegens Focko verkooren/ terwyl hy met die van Hamburg en Lubek in verbond stond.

1431. Kwamen de Hamborgers te Schepe na Emden nadigden Imelo op een Schip te Gaste en voerden hem na Hamborg, waar hy in een harde Gevangenis na 24 Jaaren overleeden is.

Dus hebben de Hamborgers zig door List meester van Emden gemaakt.

In denzelven Jaare wierd Focko Uke na door Edzard Sirksena en zyne Party van Leer verdreeven/ en desselfs Borg aldaar gedemolieerd.

1435. Na dat Ocko ten Broek gestorven was/ namen die van Broekmerland Edzard van Greetziel tot hun Hooft aan/ gelijk die van Norden verbolgens ook deeden.

1425 is Leeroort en Stikhusen van den Hamborgeren gebouwt.

1436. en 37. hebben de Hamborgers de Huizen der Hooftlingen te Oosterhusen, Hinte, Grimersum, Groothusen, Freepzum, Westerhusen, Larrelt, Nesserland en Wilgum afgebrooken/ en de Materialen daarvan na Emden gebragt/ waarmeede de Stadt is versterkt/ Toorens en Poorten zyn gestigt en in't byzonder ook de Eems Muur is opgerigt geworden.

1438. zijn de Hollanders den verdrevenen Hoofdlingen te hulpe gekoomen/ en hebben het Kasteel te Larrelt overzampelt/ dog zyn zy door Edzard van Greetziel zaar wederom daaruit verdreve.

1439 van dezen Tyd aan heeft Edzard Sirksena zig Hoofdling van Emden Norden ende Greete genaamt/ en doen is desselfs Broeder Ulrich getrouwt met Foelke, Erfdogter van Esens.

1441. is Edzard gestorben en van Ulrich opgevolgd.

1442. zyn te Emden de eerste Borgemeesteren geweest/ Gerald Eggena, Michael van den Ryne, Otto Schroeder en Tamme Fewen. [van tevooren wierd de Stads oberheyd Rigters en Raaden genoemt.] In den zelben Jaare heeft Ulrik met Hulpe der Hamborgers de Vreede in't Land herstelt.

1447. heeft Ulrik het Slot te Aurik aangevangen tebouwen.

1453. hebben de Stenden van Oostfriesland den Hoofdling Ulrick Sirksena tot Regent van Oostfriesland verkoren/ waarop die Heer met de Hamborgers wegen overgabe von het Kasteel te Emden en te Leeroort gehandelt heeft/ waramde hem beyde Provisioneel voor de Tijd van 16 Jaaren ingeruimt/ vervolgens nam hij de Ufelmogter van Focke Ukena, Tede genaamt tot zijne Gemalin.

1454. is Ulrick met zyne Gemalin en Kinderen door den Keyser Frederik de deerde/ in den Rijksgraavenstand verheeven.

1455. is het Choor an de Groote Kerk te Emden gebouwt/ en de Strate langs den Delf gelegt.

1456. is het Slot te Greetziel en 1458 de Borg te Emden gebouwt.

1460. is Graaf Enno de eerste gebooren 1462 Graaf Edzard en 1464 Graaf Uco. Doe is Ulrich door Keyserlijke Afgezonten te Emden in de Franciscaner, nu Gasthuis Kerk als Graaf van Oostfriesland uit geroepen/ en hem het

Land tusschen de Eems en de Weezer belegen/ tot een Leen op gedragen/ van welke Landstreek hem ook verscheyde gens de Edelluiden en onderdanen hebben gehuldigt.

1466. is Graaf Ulrich gestorben en het Land gedurende de Minderjaarigheid der jonge Heeren Graven van de Gravinne Teda geregeert.

1473. deed Graaf Gerrit van Oldenborg eenen Inval in Oostfrieslandt, maar wierd geslagen en 1475. by eenen herhaalden Aanval zelfs de jonge Graaf Adolf gevangen genomen/ dewelke eerst 1482. teegens Afstand van eenige Dorpen wederom losgelaaten wierd.

1484. Vervattede de Graaf van Oldenborg den Oorlog/ waarop te Emden eenige Scheepen wierden uitgerust/ die op de Weezer en de Hond op buit uitliepen/ en onder anderen wel beladene Oldenborgsche Scheepen wegnamen. Deeze Oorlog duirde tot 1487. doe trad de jonge Graf Enno een Heer van uitmunten

tende Gaben de Regeering aan/ verbolgens deed hij 1489 met de Heeren Victor Freese en Foeleff van Jn en Knyphusen eene Reise na Jerusalem, van waar hij in de Maand Febr: 1491. te rughkomende den 9 dē dier maand by Fredeburg in 't Ys is verdronken.

Na dit ongeval heef Graaf Edzard die zynen Broeder in de Regeering opvolgde/ nog in 't zelfde Jaar met de Heeren Victor Freese en Hicco van Dornum, eene gelyke Reis na Jerusalem ondernoomen/ en is in 't volgende Jaar gelukkig weer gekoomen.

1493 hebben de Graafen Edzard en Uco de Hamborgers van Emden en Leeroort ten vollen afgeloogt voor 10000 Marklub: behoudende evenwel de oude Regten en Vryheid der Stad Emden.

1494. is Gravinne Teda gestorben.

In denzelven Jaare zogten Here te Esens en Edo te Jever zig Meester te maaken van Harlingerland, Wangerland, Rustringen, en Ostringen maar

wierden van Edzard bedwongen/ de welke tegelyk ook den Bisschop van Munster, die van zynen kant eene diversie zogte temaaken in twee Reisen op de Vlugt sloeg.

In dienzelfden Jaare heeft Keyzer Maximiliaan de eerste het voorby Vaarts Regt der Stadt Emden vernieuwt.

Doemaals was het eene zo voordelige Tyd/ dat de Hogge 21 Kromsteerten/ de Boter 32. Schaap/ de Boonen 10. Kromst: en de Haver maar 6 Kromst: by Tonnen gold/ [Een Kromst; wierd tot 4 witt gereekent.

1495 is te Emden de Clementiner Broederschap of Schippers Gilde gestigt.

1497. is de Vreede met Munsterland gesloten/ tegelyk vergelekenzig de Munsterschen met de Stad Emden over den Tol/ die van weerskanten van Waare maar eenmaal zoude betaalt en geenzins verhoogt zoude worden/ waar by egter de Stad Emden haar Voorby vaarts

Regt ongekrenkt behield.

1498. is Graaf Edzard te Emden getrouwt met Grafinne Elisabeth van Ritberg. Om deese Tyd maakte de Graaf Prætensie op eenige Plaatzen in de Ommelanden/ en trad derhalven in Verbond met den Hertog Albert van Saxen die met den Bischop van Utrecht over het gebied van Groningen twistede maar doen de Hertog van Edzard verlangde/ hem tot zynen Leen Heer te erkennen/ weest deeze zulks van de Hand.

1500 d. 12 Sept is de Hertog Alberd op zynen Terugtogt van Friesland en Groningen krank geworden zynde/ na Emden gebragt en aldaar gestorben/ wordende desselfs ingewanden in de Groote Kerk in het Trouw Coor bygezet/ maar t Lichaam gebalsemt en vervolgens na Meissen afgevoert.

1502. wierd Edzard van de zyde van Munsterland wederom aangetast/ en de Hertog Hendrik van Brunswyk bleef met zyn Volk in Budjadingerland dog op de

Aankomst van Edzard, die hem met 600. Mann tegemoete ging/ namen de Vyanden de Vlugt en vergnoegden zig met de buit/ die zy uit het Land gezoft hadden.

1505. is Graaf enno de II. geboorē en 1506. Graaf Iohannes in deesen Jaare zyn de Groningers met Graaf Edzard in Onderhandeling getreeden/ wordende d. 24 Aprill het Accord getroffen/ en de Regeering der Stad aan den Graave overgedragen/ waarop hy den eersten May te Groningen Plegtiglyk is in gehaald en gehuldigt.

1509. kwam er eene geweldige Water vloed/ waar by het Land boven maaten leed/ en ontallyke Menſen en Beesten het Leven verloren maar 1511. den 16 Jan: is die enzaggelyke Ys vloed geweest/ waar in Ruſtringerland meest is vergaan. 1512 Stierf de Graavinne Elisabeth waarop/ Edzard by uitterste Wille in tegenswoordigheid der Stenden van Oostfriesland verordineerde/ dat maar

maar een zyner Zoonen na hem regeeren zou/ den welken namelyk de Sten den zouden verkiezen.

Te dier tyd belangde de Hertog van Saxen den Graaf wegens beſitneming van Groningen by den Keiser/ en bragte het zoo verre/ dat hy in de Agt wierd verklaard: waarop de Hertog met den Hertog van Brunſwyk en den Graaf van Oldenburg tegens hem in verbond trad. Hertog Hendrik viel in't begin van't Jaar 1514 in't land/ en verheerde het zelve/ maar wierd den 13 Iuny in't Beleg van het Kasteel Leerort van een Buſſemakers Jonge Hans Iacobs genoemt, door een Canonſchoot gedood/ waarop men het Beleg ophrak. Ondertuſſen had Graaf Edzard van wegens de Magt des Vyands overal de Handen boll evenwel hielt hy het teegens hen uit, bragte het 1516 tot eenen Stilſtand van Waapenen/ wierd van den Keiſſer 1517 van den Agt ontſlagen en door Carel van Oostenryk, Koning van Spanjen en

en Hertog van Bourgundien met het Stadhouderschap van de Ommelanden beleend. De zyne Terughomst te Emden, trad hy in Onderhandeling met de Saxen en Brunswykers, en verkreeg op den 2 Decbr: eenen honorabelen Vrede.

1518. is te Emden de groote Klok gegoten/ die in de Toren van de groote Kerk hangt.

1519. is de Reformatie in Oostfriesland begonnen/ en van den Graaf Edzard zelve onthelft/ onder wiens Protectie ze in weinig Jaaren over 't algemeen doordrong.

1521 is Graaf Edzard van Keizer Carl V met Oostfriesland van de Eems tot aan de Weezer beleend.

1528. d. 15 Febr: is Graaf Edzard de Groote te Emden overleeden/ en desselfs tweeden Zoon Enno II. van den Staenden als Graaf en Heer van Oostfriesland gehuldigd/ zynde de oudste Ulriek Weltheofdig geworden

1530. is Graaf Enno getrouwt met Anna geboorne Grafin van Oldenburg.

In het zelfde Jaar maakte Jonker Baltazar van Esens eenen opstand tegē den Graaf/ die hem met zyn Volk overviel/ en Esens belegerde/ hem ook eindelyk tot overgave en onderwerping dwong.

Waar in 't volgende Jaarging Baltazar na Gelderland, worf eene meenigte Soldaten aan/ en viel daarmeede in Oostfriesland, doende met roeven en brand den over al veel schade.

1532. d. 24 Junii is de Jonge Graaf Edzard gebooren.

1533. Zond Jonker Baltazar den Oversten Meindert van Ham met omtrent 2000. Geldersche Soldaten na Keizerland/ die wel eerst by Lecroort van Graaf Enno af geschlagen wierden/ maar haast weerom kwamen en op den 14 Octbr: den Graaf eene groote nederlage toebragten/ zoo dat er 400 man van de zynen bleeven. Hierop wierd het gheele Land van den Vyand afgeloopē/ die

die een Jaar daarin geweldig omme ging en zelfs Greetziel in nam/ het welk eevenwel op den Breede/ die Kort daar op volgde/ teegens Witmund weer uit gewisselt wierd.

1536. d. 17 Septbr; is Graaf Christopher gebooren en 1538 d. 21 Septbr. Graaf Johann als 2. en 3. Soon van Enno II.

1540. den 24 Septbr. is Graaf Enno II gestorben en te Emden in de groote kerke begraaven/ waarna de Grafinne Weeduwe Anna als Voogdesse over de minderjaarige Graaven de Regeering heeft angetreeden.

In het zelve Jaar hebben de Bremers de Stad Esens belegert/ die zig na 4 Maanden tegenstand moesten overgeven.

1544 is te Emden het Gereformeerde Coetus gestigt onder Bestier van den beroemden Poolsen Edelman en Emder Predicant Johannes A Lasco.

1546. is de Stad Emden door het wijs Bestier van de Grafinne Anna bevestigd/ en om de kosten dies nodig te bestryden/ is er een Accys op de wijn en het Dremde Bier voor eerst voor den Tyd van Agt of Tien Jaaren in gewilligt.

1548. zyn de Beenderen der verstorbene Heeren van Oostfriesland van Norden na Emden gebragt/ en al daar met veele Staatie in de groote Kerk bygezet.

1551. is het nieuw angewassen Land op't Westen van Norden in gedykt.

1553. heeft de Koningin Maria van Engeland de Gereformeerden uit haar Ryk verdreeven. Dan deezen hebben zig derle na Emden begeeven/ onder andere is ook Johannes à Laseo aldaar terug gekomen/ zynde 5 Jaar daar te vooren na London beroepen. In het zelve Jaar hebben de Emders de Haringsvangst begonnen.

1554. in Jan: Vroor het zoo sterk/ dat men de Eems tusschen de Knok en de over kant van Groningerland, over het Us Passeeren konde.

In

In dit en het volgende Jaar leed het Land veel door de Keyserlyke Werdinge.

1556. is de nieuwe Indyklinge der Norder landen na Broekmerland toe voltoolt

In het zelve Jaar kwamen er gezantē des Koninklg van Sweeden te Emden, om wegens een Huwelyk tussen de jonge Graaf Edzard en de Princes Catarina onderhandeling tedoen/ te gelyk wierd er een Commercien Tractaat tussen Sweden en Oostfriesland Provisioneel gesloten.

1557. is de franciscaner Kerke te Emden tot den gereformeerden Godsdienst genomen/ en het Klooster met de andere Gebouwen tot een Gasthuis in gerigt.

In dit Jaar heerschte er eene groote dierte/ want de Prys van een Last Rogge steeg tot op 120 Rykesdaalders: maar om Pinxteren kwamen er in korten Tyd 2400. Schepen met Rogge uit de Oostzee waarop de Prys aanstonds [illegible] 1558.

1558. wierden de Jonge Graaven van Keizer Ferdinand met Oostfriesland beleend op de voorige Wyze/ zynde Jever en Esens, meede daar onder begrepen.

In deezen Jaar wierden Seven groote Koopvaardy schepen met Hoorn/ van Emden na Portugal gezonden/ maar op de Terugkomst leed deeze Vloot Schipbreuk/ zo dat er weinig of niets weer van ten Handen kwam.

1559. den 1. Oct. heeft Graaf Edzard II te Stockholm Bruiloft gehouden met de Koninklyke Princesse Catarina dogter van Gustaaf I.

1563. is Graaf Enno geboren.

1564. doe de Hertogin van Parma Gouvernante der Nederlanden den Engelschen Handel verbood/ verschoozen de Engelschen Emden tot een Stapel van hunnen Laakenhandel en zonden eene groote Vloot met Laakens daar heenen onder Convooi van 6. Oorlogsschepen waar door de Stad in groot aanzien kwam/ dog in 't begin van het volgen

de Jaar begaven zig de Engelschen met hunne Waaren weer na Antwerpen overmits het gemelde Verbod hunnes Handels inde Nederlanden zeeds wederroepē was. Omdeeze tyd vroor het zoo stryk dat men de Eems met Lastwagens Passeeren kon/ ja op den 22 Febr: 1565. bragt men tussen Emden en Nesterland op het Ys Taafelsyen Banken/ waar op men allerhand vervaerschingen presenteerde/ het welk meer dan 1000. Menschen daartheenen trok.

1565. wierd Graaf Gustaaf geboorten en 1566. Graaf Johan.

1567. den 8 Febr: wierd te Emden begraven Graaf Christoffer, dewelke den Dootogt in Hongaryen hebbende bygewoond te Gomorra gestorben was.

In denzelven Jaare wierd tot afdoening der Stads Schulden de Accys op Wyn en Bier vernieuwt en op Koorn en andere Waaren uitgestrekt in 't bysonder op de Brandewyn.

1568. den 24 May heeft Graaf Lodewijk

van Nassau de Spanjaars by Wijnschoten verslagen/ zo dat er 1800. Man van dezelve met den Spaanschen Gouverneur Graaf van Arenberg Sneuvelden: maar den 21 Junii sloeg de Hertog van Alva de Armee van Graaf Lodewyk by Iemgum dusdanig/ dat dezelve geheel geruineert wierde/ en de Graaf Lodewyk te nauwer Nood het na Emden ontvlugtede.

1569 is Graaf Christoffer vierde Soon van Graaf Eozard en Princes Catarina geboorten.

1570 is het Valderen met de Stadt Emden verbonden en bevestigt/ Waar toe de in gezeetenen van 't geheele Land met Wagens en Paarden op ontboden zyn.

Den 1 Nov: op Aller Heiligen onderging Oostfriesland met de nabuurige Landen van Holland en Zeeland aan tot aan Deenemarken toe eene ontzaggelyke Watervloed/ gaande dezelve over de Dyken heenen; dewelke op verscheidene Plaat-

zen doorbraaken/ zo dat er veele Duizenden van Menschen en Beesten verdronken. Te deezer Tyd was de Spaansche Gouverneur, Hertog van Alba, in de Neederlanden zo zeer aanhangen/ dat eene Menigte van Inwoonderen de Vlugt nam/ van welken veele zig na Emden hebben begeeven. Zynde deeze Stad eene Schuilplaatze voor de geene/ die van wegens de Religie wierden bevolgt.

Tegen het Einde van dit Jaar hebben de zogenaamde Water Geusen [Kaapers of Schepen die onder Autoriteit des Princen van Oranien op Buit uitlopen] onderandere ook de Eems op na Emden en Norden om haare Buit te bezoeken/ van de welke een gedeelte te Emden overwinterde.

1571. dewyl de Oostfriesse Scheepvaart voor de Zeeroovers mede niet zeker was/ wierden te Emden 4 Schepen met Canon en Amunitie tot Bedekking van den Zeehandel uitgerust. Uit de

Nederlanden liep te gelyk eene Vloot uit onder den Admiraal Boschhuizen, die de Oeuzen, de welke zig voor een groot gedeelte op de Eems niet verre van Emden ophielden/ den 24 Junii Aangreep

Dit geneegt geschiedde in't Gezigte van de Stad Emden, van waar men zoo wel de eene als de andere Party bestzoor en ze beide van de Stads afre weeren/ de Burgunders onderrussen bleven Meester/ veroverden der Geuzen Schepen/ en hongen aanstonds hetzelve op aan de groote Raa van een Schip. Doen was er hier te Lande groot Gebreek van Levensmiddelen/ weshalven de Uitvoer van Kooren te Emden wierd verbooden/ Maar hier door ontstond een niet geringe Oproer onder het Gemeen/ dewelke eyter door Wys Beleid des Raads haast wederom wierd gedempt/ dewyl men eenige Belhamers by de Kop vatte en dadelyk onthoofde.

den 2 October deezes Jaars is te Emden de eerste Synode der Neederlandsche

Kerken gehouden.

1572. Gewijle er nieuwe Gueenighee den met Munsterland over den wederzijdsen Handel/ den Tol en het voorby Vaartstregt ontstaan waren/ is door Gedeputeerden van Weerstanten te Aschendorp in de Maand Septbr. een Congres gehouden/ waarop het Accord 1497 gemaakt tot Fundament gelegt/ en de Zaak dien volgens in der Minne beslist wierde.

1573. den 2 Julii was het een ongewoonlyke hooge Vloed/ die de Dyken in Reiderland deed door breeken/ en veel Hooi verdorff. Maar op Bartholomeus ging de Vloed over de Dyken heeren/ en verwiesche eenen nieuwen Dyk in de Oosternmarsch by Norden werdende dezel Be[illegible] volgende Jaar met groote Kosten wederom herstelt. In dezen Jaare [illegible] te Emden op Stadshuysen/ weer [illegible] tegens de Tyrannye [illegible] Maand November met verscheidene

Prijzen en niet geringe Buit aldaar weerbinnen.

1574. den 10 Junii is de eerste Steen gelegt an het nieuw Raadhuis te Emden door de Burgemeester Petrus Medmanus. In dezen Jaare zyn aldaar uit de Burgery met Toestemming des Vorsts Twaalf Mannen verhooren/ om gemeenschappelyk met den Raad over de Middelen/ de Stads Schulden afte doen/ te beraadslagen en nog andere twaalf Gedeputeerden om de imposten te heffen en te administreeren: Hiervan daan heeft het Collegie der dertigen zynen Oorsprong genoomen.

Op Michaelis dezes Jaars verscheenen te Emden sübbelgeerden van de Keurvorst van Keulen en Hertog van Brunsw: als zynde van Keizer Maximilian II. tot Scheyds Mannen angestelt tusschen de beyde Graven Edzard en Johan. Daar wierd een Landdag gehouden/ nogthans wierd'er niets uitgerigt/ alleen lyk Protesteerden de Steuzen tegens

tene Verdeeling van het Graafschap.

1575 den 10 Novembr: is de Gravinne Anna van Oldenborg Weduwe van Wpl: Graaf Enno II te Greetziel overleeden/ wiens rouw van weegens haar uitnemend verstand en haare deugden in't algemeen betreurt.

1576 in de Maand Augustus verdorf al het Kooren op het Veld door Storm en Onweer.

den 1 Novbr heeft de Magistraat van Emden de eerste Sessie op het nieuwe Raadhuis gehouden. Dese bouw heeft in't geheel 57000 Gulden gekost. In denzelven Jaare is ook de Toren te Borhum op kosten der Stad Emden gebouwt.

1578 wierd te Emden in het Coetus een Openlyk gespreck gehouden over 14 Articuls aangaande de Verschillen tussen de Reformierden en Weederdoopers/ in 124 Zaamenkomsten van den 27. Febr: tot den 4 Junii.

Den 28 Maart op Stillen Vrydag wierd

wierd geheel Oostfriesland geinundeert. So dat de Landmann op het Paaschfeest met kleine Schepen en Booten na de Kerken waaren moeste.

1580 in't begin van't Jaar wierdt Burgemeesteren en Raad der Stad Emden van den Hertog Otto van Brunswyk verzogt tot Peters over de jong geboorne Prins Frederik August, ten welken Einde de Landsheer Otto Tjabberen met een praal Prædent van Silvez nan Haarburg afgezonden wierd/ en die Plegtigheid neevens de Gezanten van de Koning van Deenemarken en Keurvorst van Saxen en meer andere Heeren bij woonde.

In denzelven Jaare heeft Graaf Edzard zijne Residentie van Aurich na Emden verlegt en Graaf Johann behielt de Kasteelen te Leeroort, Stikhuisen en Greetziel voor zijn aandeel onderig.

Den 16 Novbr: is aan de Kust tussen Norden en Dornum een groote Walvisch gestrand.

1581 d. 19 Januarii is het Huwelijk tussen de Jonge Graaf Enno en Waldburgis vrouw van Eems voltrokken/ waardoor dat Gebiet aan het Oostfriesse Huis is gekomen.

Den 5 Maart werd te Emden op het nieuwe Markt een Capitain van de zee roovers/ Johan van Groningen door het gemeene Scheeps Volk gesteenigt en gedood/ om dat men van hem zeide/ dat hy wel eer ook de Emder Scheepen beroofd had.

Terzelver Tijd zijn de Hollanders en de Groningers met hunne Scheepen de Eems op gekoomen beroovende zig malkanderen op alle mogelijke wijze/ en wel niet Sonder gevaar en Nadeel der Oostfriesen.

1582. kwamen de suddelegeerden van de Heerdorst van Benlen en Hertog van Brunswyk op het nieuwe te Emden te Samen/ om de Overeenigheid tussen de beyde Graven bij te legge. De Saak werd op eenen Landdag behandelt/ maar

maar Sonder Succes, alleenlyk herstelde zig de Stenden op hunne Protestatie in den Jaare 1574. zeeds gedaan.

In deezen Jaare heeft men eenen nieuwen Dyk in de Westermarsch aangelegt en twee nieuwe Diepen uit gegraaben/ de welke evenseel in 't volgende Jaar eerst klaar wierden.

1583. heeft men den Anbauw gemaakt met het Nesserlander Hooft te slaan/ waartoe de Burgery te Emden de nodige Penningen door Schatingen tellens met een Schaap van de Guldens Huisshuire heeft in gewilligt/ zynde in dit en 't volgende Jaar vier zodanige Contributies betaald.

1584. kwamen de Hollanders met grooter Scheeps Magt als oit van te vooren op de Eems en bestreeden de Rivier zodanig/ dat den Groningers daar door alle Toevoer afgesneeden wierd/ waar door dan ook veele Oostfrieten, die hunne Nabuuren in Groningerland, met levensmiddelen zogten by te staan

in

in Haare Handen vielen/ met welkers Bant zy zig verrijhten.

In deezen Jaare Stierf de beroemde Burgemeester P. Medmannus, die zyne Brieven an de Bibliotheek te Emden vermaakt heeft.

In denzelven Jaare ging uit Oostfriesland een aanzienlyk Gezandschap an den Prins Mauritz van Nassau en de Staaten Generaal af/ het welke wegens de menigvuldige Beroblingen die de Schepen der verenigde Staaten den Oostfriesen hadden aangedaan/ genoeg doening eischte/ en voor het toekomende Zeeherhelp tegens alle voorneemens der derde/ die den Handel en de Scheepvaart op de Eems mogten storen/ gronden de zig op het Prætentive Regt/ dat Oostfriesland op de Eems Stroom toekwam.

Om deeze Tijd ging de Pest te Emden om/ edog mas zy niet So erg/ als die int voorgaande Jaar te Norden gewoed en over duisend Menselyen in't Graf gesteept hadde.

1585

1585 viel er een zo menigvuldige streegen/ dat men van diergelyken nooit en hadde gehoord.

Dewyl Groningen doemaals nog in Spaanse Handen was/ zo konden de Hollanders niet dulden/ dat den zelven uit Oostfriesland eenig Onderstand van Levens middelen geschiede/ waarom zy de Oostfriesse Schepen aan hielden. Daar op wierd te Emden, al wederom een Vloot uit gerust/ die op den 25 Octobr by Borkum zig aan de Hollanders vertoonde en de Schepen van hun gearresteert wederom eischte: Ondertussen ontstond er schielyk een geweldig Onweer/ zo dat alles gevaarlyk te vergaan/ egter bleef er maar alleen het Schip des Admiraals Knoop, en de overigen wierden verstrooit/ zo dat de Emder Last Schepen vry raakten en te zaamen binnen liepen. Kort daarna streegen de Emders een Hollandse Scheepf Capitain gevangen/ maar de Secretarius Paulinus, die van wegens de Staadt

Emden

Emden in Commissie na Franeker was gezonden, wierd insgelijks in Hecht genoomen/ en niet eer ontslaagen/ tot dat gemelde Capitain op vrije Voeten wierd gestelt.

In 't volgende Jaar naamen de Hollanders wel wederom eenige Emder Schepen weg/ doch wierd de zaak tussen hun door Bemiddeling van het Engelsche Hoff bygelegt.

1586 beviel de Gemalin van Graaf Enno/ Vrouw Walpurgis van Eetens, van een jongen Graaf/ die maar weinig daagen leefde. Ook kwam de Gravin den 26 May strictelijke Sterben en wel zo men meende/ door Venyn/ hoewel de Artzen het tegendeel staande hielden. Nogtans wierd eene Schriftelijke Vrouw berigt, dat zy de Gravin met dien zonde vergeven/ en haare Moeder & Suster haar het Venyn zoude bezorgt hebben. Deeze drie personen zyn daar op als Hexen gevat/ gepynige en dus tot bekentenis van dat feit gebragt/ wor

vol

volgens tot de Vlammen veroordeelt/ en den 27 Julii by de Balg te Esens openlijk verbrand.

Om deeze Tyd heeft de Hoffpredikez Hethusius de Lutterische Leere tot Emden begonnen openlijk voor te draagen in de nieuwe Munte.

1587. in de Maand Augusty kwam de Oostfriesche Adel te zaamen op den Rispel en niet lang daarna wierd er een Landdag te Leer gehouden/ en besloten zig van wegens de Verwarring der zaaken/ door de Oneenigheid der beide Graven veroorzaakt/ aan den Keyzer te wenden/ waarop den Hertog van Brunswyk en den Graaf van de Lippe opgedragē wierd/ de Zaak te onderzoeken/ en dauz van an den Keyzer Relaas te doen.

Middelerwyl overrompelden de jonge Graaven Enno en Johann het Kasteel te Stikhuisen/ dat van haaren Oom Graaf Johann nog hoewel maar zwak bezet was en namen hetzelve in

1588 In de Maand Julii kwamen te

Leer

Leer aan de Keiserlijke Commissarissen, de Graaf Symon van de Lippe in Perzoon en twee Edelluiden des Hertogs van Brunswyk, die zig eenige Weeken op hinderen om eene vereeniging uit te werken/ maar het hep al weer druzeloos af

Hierop volgde in het andere Jaar een Keyserlijk Decreet, waarin in Naam van beyde de Heeren Graven een Commandant op het Kasteel te Stikhusen zou de besteld/ en eene Dierschaar tot bestissing der Regts Geschillen der Inwoonderen van Oostfriesland zoude ter neer gezet worden

1589. den 8 May is te Emden in plaatze van de 24 Gedeputeerden het Collegie der Veertigen aangesteld/ worpinde de Leeden daar van door de Burgerp verkooren.

1590. in de Maand Februar. verschee de Keiserlijke Legaat Graaf Symon van de Lippe met de Subdelegeerden des Hertogs van Brunswyk, om het Keizerlijk Decreet ten Uitvoer te brengen

Deeze

Deeze rigteden dien volgens het Hofgerichte te Aurich op/ het welk zy in beider Graaven Naam bevestigden.

In deezen Jaare zyn veele Menschen als Hexen verbrand te Kniepens, Wirumund, Aurich, Pewsum, Norden en op 't Jeisker Gerigt. Terzelver Tyd was er eene zoo groote droogte/ dat men het versche Waater moeste kroopen.

1591. den 29 Septbr. kwam de Graaf Johann te Stikhusen te overlyden/ waar op desselfs Lyk den 9 Oct: te Emden in de Groote Kerk in de Graafsche Kelder is by gezet/ Tyde daarvan het Treur Geruste nog tezien Doen nam Graaf Edzard de Kasteelen te Leeroort Greetziel en Stikhusen weer in Besit.

Dewyl onder tussen de Graaf niet agter volgde/ hetgeen hem door het Keyserlijk Decreet van 1589. was opgeleid/ zoo hebben de Stenden zig daarover by den Keizer beswaard en zyn vervolgens 1593. nieuwe Commissarissen uit naam des Keizers aan gelangt/ de welke het Hoff

Q Se

gezigte ten vollen intrigteden / zo dat het zelve op den 27. Auguſt de eerſte Seſſie heeft gehouden.

1593 is de zo genoemde onde nieuwe Poorte voor de oude Stad te Emden dangrondop gebouwt.

1595 Ontſtond'er een groot Oproer te Emden, weegens verſcheidene Bezwaarniſſen der Burgerij tegens de Graafſtyke Regeering. Veele daarvan kwamen den 18 Maart te zaamen op het groote Kerkhoff en verkoozen Seſs Colonels, die de Burgerſchap in Compagnien deeden verzamelen / het Raadhuis innameu / en het Markt / de Walle Poorten en boomen bezetteden. Kort daarna deeden de Colonels zig met de Heertigen zaamen / zetteden den Magiſtraat af / en verkoozen den 24 Maart op 't nieuwe vier Burgermeeſteren en agt Raadsheeren / welkers namen met behoorlyke Solenniteit van 't Raadhuis gepubliceert wierden. Onder tuſſen ſtelden zy zig in Staat van Defenſie en na

namen des Graaven Kaſteel in / terwyl de Graaf Trouppen antworf ende Knokke bezetrede; alwaar hy eene Schanze deed aanleggen om de Scheep Vaart der Emders te beletten. Evenwel kwam het door Vermiddeling der Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden tot eene Zamenkomſt te Delfziel, alwaar van ieder zyde Gedeputeerden zyn verſcheenen en het beroemde Delfzielſche Accoord is geſlooten. Hierdoor is het Valderen de Stad Emden ingelyft en 1596. door de Kettenbrugge en de Vleeshuis ziele met de oude Stad vereenigt / vervolgens wierden twee Steenen Poorten daarvoor geſtigt / namelyk de Heere Poorte / ende oude noordez Poorte [nu de Kruid tooren] In denzelven Jaare den 7 Junii heeft de Stad- de Heerlykheid Up en Wolthusen van Snelger Houwerda endeſſelfs Suſter Weduwe van Ette Meinhard van Spannenborg angehogt voor 92750 gl: behoorende daartoe 280. Graſen vry en 60 Graſen beheerdeſchy

In deezen Jaar is te Emden ook het Nedergerigt aangestelt.

1597. was er eene groote Schaarsheit van Levensmiddelen hier te Lande/ daar en boven heerschte er de Pest zo zwaar dat te Norden in Tijd van 5 Maanden over drie Duisend Menschen daardoor wierden weggerukt. Ook wierd op de 17 Septembr. het zeewaater door eenen swaaren Storm zoohoog op gedreven/ dat het over alle Dyken heenen liep/ de zelve op verscheidene Plaatzen doorbrak en het Land overstroomde/ Op St. Martini is te Emden gepubliceert het Keizerlyk decret, waardoor de meeste puncten van het Delfzielsche Verdrag zyn geconfirmeert.

1598. Verweekte het Scheeps Volk te Emden eenen Oproer/ willende zig niet laaten gevallen de nieuwig gemaakte Ordonnantie over den Haven ende Scheepvaart/ waarop drie hande Bellhamers by de Koy gevat en uit de Stad zyn gedreven.

Der-

Verbolgens wierden aldaar eenige Inwoonders van Hoogverraad beticht/ in Hegt genoomen/ en twee van dezelve d. 12 May openlijk op het nieuwe Mazkt onthoofd.

den 25 Juny wierd te Esens het Huwelyk voltrokken tussen Graaf Enno III en de Hertogin Anna van Holstein, Midden in denzelven Soomer den 2 Julii ontstond'er een Zoogeweldig onweer en Storm uit het Noorden, dat de Land man genoodzaakt wierd het Vee op stal te brengen. Intreezen Jaare heerschte ook de Pest te Emden zeer hevig/ zo dat er eenige Duizend Menschen daaraan stozben.

1599 den 1 Maart kwam Graaf Edzart II. te Aurich te overlyden/ wordende het Lyk aldaar in de Kerk den 13 May begrazt. Ondertussen langden op stille Vrydag Vier Vaandels hollandsche Schepen te Emden aan/ terwijl de Generaal Staaren voor de Spaanjaards bedugt waz/ dat dezelve zig zouden tragten Meester van de Stadt te maken.

Den 14 April beviel de Gemalin van Graaf Enno III. van eenen jongen Graaf Edzard Adolph genaamt.

den 2 Junii kwamen te Stenden te Emden te saamen en vergeeken zig met den Graaf/ wordende op St. Michaelis de Concordaten van het Stadshuys gepubliceert.

Den 2 Novembr. wierd Graaf Enno III. van de Stenden te Aurich en den 28 van de Burgerp te Emden op't nieuwe Markt plegtig gehuldigt.

1602 den 25 Junii is Graaf Rudolph Christian ter Werelt gebragt. In dezē Jaare braken de Onluſten tuſſen de Graaf en de Stenden tot eenen inlandſē Oorlog uit/ de Graaf bouwde de Logumer Schans, als ook de Klinkerborg op Larrelt dienende beyde tot bereugling der Stad Emden, en Belemmering der Scheep Vaart: Dog zyn gemelde Schanſen van de Hollandſe Trouppen onderſtē Oberſten Warner du Bois naderhand bevegert, en den 13 Novbr. met Capitulatie van

van den Graaflijken Commandant Baron van Knyphuiſen aan dēzelven overgegeven/ en vervolgens wederom gedemoliert gelijk ook de Oberſte du Bois dēs Graafs Fortificatien te Hinte Greetziel en meer anderen zeeds vante vooren had ingenomē.

Daarna bragte gemelde Oberſte zijne Trouppen in 't Land in de Winterquartieren/ en ſchreef Contributien uit om zijn Volk te betalen. Hierop begaf zig Graaf Enno in 't volgende Jaar zelve na den Haag om zig over deezen Handel by de Generaal Staaten te beklagen/ alwaar op den 8 Apr: 1603 het berugte Haagſche Vergelyk is geſloten: het welk evenwel in vervolg van Tyd niet en wiezd gehouden. Ondertuſſen ſtelden Burgermeeſteren en Raad der Stadt Emden dzie Hoplieden aan/ om een Corps Trouppē tot Bewaring der ſtēriplie Ruſt aan te werben.

Indezen Jaare is Graaf Carl Otto jongſte Broeder van Enno III. na dat hy de Campagne in Hongaryen had by gewoont

gewoont/ in moravien gestorven oud 26 Jaar/ wordende desselfs Lyk na Aurich gebragt en aldaar begraven.

1604. heeft men Schoonoort begonnē in te opken/ en 1605 een Stuk Land by Bunde van ontrent 2000 Graszn

1605. den 6 Julii is Graaf Ulrich jongste Soon van Enno III geboorten. In August deezes Jaars kwam een Gezant van Koninh Jacob I van Engelland, met Namen Rudolph Winwood in Oostfriesland door wiens Negotiatie de Graaf met de Stadt Emden wederom wierd verso[illegible]. Hierop is met Inwilliging der gezamentlyke Stendē op Stadtsē Landts Onkosten een Corps van 600 Mann tot Garnisoen in Emden opgerigt.

1606. heeft men de Stadt Emden begonnen verder uit te leggen/ in de Maand November is aldaar het Collegie der Gedeputeerden en Administratoren van het Oostfr: Landschap aangesteld

1607. Tyn eene meenigte Emder Schepen/ die op Italien en Spanien voeren/ aldaar gearresteert/ onder voorwendsel/ dat de Emders het met den Hollanderen hielden. Eenige dier Schepen wierden wel wederom vry gelaten/ maar dertig daarvan geheel te rug gehouden/ het Volk opde Galeyen geworpen/ en dus tot de Spaanschen dienst gedwongen.

Ook viel het Spaansche Garnisoen van Lingen en Oldensaal in Oostfriesland, beroofde het Land en voerde eenige burgeren van Emden gevangenelyk weg.

Hierop zonden de Staaten Generaal 2000 Mann tot bezetting en verdedeliging der Stad/ de welke in de Voorstad wierden gelegt maar van het Land moesten wozden onderhouden.

1608. Kwam Graaf Gustav oudste Broeder van de regeerende Graaf Enno III te overlyden.

1609 schreef Graaf Enno een Landdag uit na Aurich waartegen egter de Emders zig aanhantten en een Detachement van hun Garnisoen na Aurich afzonde-

't welk ondertussen zo verre ging/ dat het de Borg en eenige andere Huisen plonderde en eenige Raaden des Graaven gevanklyk na Emden af voerde.

Doch wierd deeze handels wyze te Emden niet voor goed geheuzt/ en ten bewijze daarvan de gevangene met den hoof terstond terug gezonden.

Indeezen Jaare is de Ooster Pype te Emden gebouwt.

1610. den 14 April overleed te Leeroort de Gemalin van Graaf Enno III. Anna, geboorne Hertogin van Holstein en 1611. de Gemaalin Weduwe van Wyl: Graaf Edzard II. de Koninklyke Princesse Catarina van Sweeden.

1611. d. 20 May is onder Mediatie der Staaten Generaal, door hunne Gezanten op den Landdag/ het beroemde Oosterhuisse Accoord geslooten/ om het welke te maintineeren de Citadelle te Leeroort an de Troupen van de Staat wierd ingeruimt.

1612. Agt dagen na Paassen storf de oudste

oudste Zoon van Graaf Enno, Edzard Adolph 13 Jaaren oud. Indeezen Jaare is te Emden eene nieuwe Raadsbrugge over den Delf geslagen/ en daarnes sens de Beursse aangelegt. 1613 is de nieuwe Borg te Emden gebouwt.

1615. is de Stadt Emden met nieuwe Gragten en Wallen bevestigt/ waarop vyf Bastions wierden aangelegt/ en dus de Voorstad met de oude Stad verknogt.

In Novembr deezes Jaars trok de Graaf Enno voor Oldersum en nam met Hulp van 90 Man van het Staaten Garnisoen te Leeroort de Oldersummer Burg in.

Den 20 Decembr. was er een verschrikkelyke Storm en hooge Vloed waardoor veel Schade geschiede/ hoewel hier te Lande niet zo zeer als in de naburige Gewesten aan de Zee gelegen.

1618 is te Emden de dubbelde Pype in de Wal by de Noorder Poorte/ en 1621. de Bastion by de Heere Poorte aan de Eems met groote kosten aangelegt.

1622

1622. in Novbr: viel de Graaf van Mansfeld/ met 2000 Mann te Voet en 3000 te Paarde in Oostfriesland en Harlingerland, maakte zig in der Haast Meester van meest alle vaste Plaatzen/ en hield den Graaf Enno zelve gevangē te Esens, dreef vervolgens sterke Contributien van het Land in/ en ging over al zoo barbarisch daarin om/ dat hy meer onmodiger wyze verdorf/ als hy met de zynen hon verteeren.

Daar benevens kwamen 1623 in Junii, 6000 Fransen dewelke egter maar eenige Weeken uitbleven/ waarna ze weer af trokken/ maar in October brogte de Graaf van Styrum 6500 Man Brunswykse Trouppen ter versterking van het Corps des Graven van Mansfeld.

Deeze maakten het niet beter als de anderen. Hierop begaf zig de Keizerlyke General Tilly met zyne Armee ook op Marsch na Oostfriesland, om den Mansfelder daaruit te verdryven.

Maar de Staaten General zonden eene taal-

talryke Vloot met 1609. Man onder den Graaf Ernst Casimir van Nassow af/ die zig van de Stad Emden verzekerde/ en dezelve zo met Artilery als met Proviant verzorgde. Tegelyk wierd de Greng Vesting Stikhusen van den Mansfelderen wel bezet/ en 't Land onder Water gebragt/ Zo dat de Generaal Tilly geene Moogelykheid zag/ daar in te komen/ en dus weer afzoch. Midler wyle vond Graaf Enno gelegenheid door Hulpe van eenige Burgeren van Emden uit zyne gevankenis na Emden te ontvlieden. Dewyl nu de Trouppen des Graafs van Mansfeld alles in het Land zo baldadiger wyse hadden opgeteerd en verdorven/ en dezelve geen Geld en kreegen/ zo leedenze eindelyk hongersnood/ waar uit allerley aan kleevende Krankheeden voortsproten/ die hunner veele uit den Wegruimden. Ondertussen was de overlast/ die het Landvolk van hen leed/ zoo groot/ dat veele Inwoonderē Huis en Hof verlieten/ maar van den

Solda-

Soldaten met geweld terug gedreeven zijnde/ wierdenze ten laatsten desperaat en stranteden zig tegens hunne onder druk keren aan. Gelijkerwijs ook de Stad met de Steenden besloot de Mansfelders als Vyanden te Water en te Lande aan tegrijpen/ zustende ten dien Einde Ses Oorlogsschepen uit/ door middel van dewelke zy den Vyanden alle Toevoer afsneeden. Zy overvielen dezelve ook op twee verscheide Reisen in hunne Quartieren te Oldersum en te Timmel, en doodden eerst 7 en daarna 26 Man van dezelve/ neemende hun 18 Metallene en 10. Yzere Stukken Canon neffens veele Ammunitie af. Vervolgens zetteden zy het Land onder Water/ En als de Mansfelders te Larrelt eene Schans aanleiden om de Doorbij Baart met hun geschut te verhinderen/ werd van de Stad een Schip van 200 Lasten daar voor gelegt/ en de Vyand vandaar verdreven/ neemende hem zijne Bagage af. Eindelijk sloegen zig de Staaten Generaal in't middel en

en schoten den Steenden van Oostfriesland eene Somme van 300000 gl: voor/ waar meede zij den Graaf van Mansfeld afkogten/ Zo dat hy zyn Volk afdankte en het Land ontruimde.

1624. Heeft de Stad Emden bezit genomen van de Heerlijkheid Groot en klein Borsum/ hebbende dezelve van den Baron van Swarzenburg neffens de Heerlijkheid Jarsum en Widdelsweer met alle daarop staande Schulden over genomen voor 8000. Holl: en 1262. Emder Gul: hoewel de Stad eerst in't jaar 1629. in besit is gezaakt van Jarsum & Widdelsweer.

1625. den 8 Maart ontstond'er een verschrikkelijke Storm uit't Noordwesten/ dewelke het van den Mansfelderen zeeds uitgesogene Land zodanig trof/ dat de Schade in veele Jaare niet te overwinnen was.

Den 10 Aug: overleed te Leeroort Graaf Enno III. in't 62 Jaar zijnes Ouderdoms en wierd den 15 Novembr. te Aurich begraven.

1626.

1626 den 18 April heeft Graaf Rudolph Christian te Aurich van de Ridderschap de Hulde ontvangen.

1627. in de Maand January is het Staaten Garnisoen te Emden versterkt mit drie Compagnien. Terselver Tyd hield de Graaf zig op in den Haag om van Haar Hoogmogende Zeeëtheid voor de Stroperyen in zyn Land te verhuyzen/ de wyl de Garnisoenen van Lingen en de naburige Plaatzen telkens weer invielen.

Na des Graafs Terughomst wierd hem den 28 Junii van de Magistrat te Emden gehuldigt.

Teegens het einde van dit Jaar wierd het Land weer bezogt van de Keiserlyke Trouppen die tot in't vierde Jaar daar in huis vesteden. Waartegens ook de Hollanders hunne Garnisoenen in Oostfriesland versterkten/ en in't volgende Jaar zelfs eene forteresse namentlyk de nieuwe Schans, op des Graafs gebied het Bunder Nieuwland, deeden aanleggē.

1628. d. 24 April is Graaf Rudolph Christian te Berum in eenen Tumult van eenen Ketzerschen Officier in't linke Oog gewond en daags daarna gestorbē/ in't 26 Jaar zyns Ouderdoms/ wordende opgevolgt van zynen Broeder Ulrich II. den welken den 11 Novembr: te Aurich van de Ridderschap/ bezvolgens den 28 Julij 1629. van de Burgery te Norden en eindelyk den 7 Febr: 1631. van den Magistrāt te Emden plegtig ge huldigt wierd; waarop hy den 5 Maart in't Huwelyk trad met Princes Juliana van Hessen darmstad. Dat de Hulde te Emden 30 Jaar geschiede/ hadde zynen Oorsprong in de Weederzyndsche Bezwaarnissen/ waar over het tussen den Graaf en de Stad dikwerf tot dadelyk heeden kwam/ want het Stad Garnisoen deed verscheide uitvallen in't Land/ bezoende den Landman en frustreerden de den Graave van zyne ordinaire Inkomsten, dewyl voor onderhand des Garnisoens uits Lands Middelen niet en wierde gezogt. Ook deeden die van Em-

den in den Jaare 1626. uit Hoofde van Represalien eenen Inval in het Graafschap Lingen, neemende den Jonker Mulart van Gromsmeulen gevanklelyk na Emden mede. In 't zelfde voorjaar was de Deensche Overste Rousel in Reiderland gevallen/ maar ook van de Keizerlyken zeeds weer verdreven.

Om deeze Tyd zagh het allermaarst uit inden Lande/ zynde alles verwoest en de Dijken zedert de Mansfeldsche Invasie nog on gemaakt/ zo dat de Vloeden tel tens over het Land kwamen.

1630. is de Heerlykheid Oldersum van den Baron van Schwarzenburg aan de Stad Emden overgedraagen met Lust en de Last/ voor de Summa van 40500 Rtl. baar geld/ herwelk ten dien Einde is genegocieerd.

1634. d. 2 Junij is Gravin Christina Sophia Suster van Graaf Ulrich II. den Landgraaf Philip van Hessen Buzbich te Aurich tot Gemalin bygelegt. den 30 Octobr is Graaf Enno Ludewig en

en 1634. den 6 Febr: Graaf Georg Christian ter Wereld gebragt door Princes Juliana Gemalin van Graaf Ulrich II.

1635. is de Poorte voor den Haven te Emden gebouwt.

1636 wierden in Oostfriesland en in't byzonder te Emden niet weinig Menschē door de Pest weggezukt.

Indenzelven Jaare wierd het Land weer gedreigt met Keizerlyke Inquartieringe. Doog dit was maar eene Feinte van de andere zyde om den Weg te baanen tot de Hessische Inlegering. Ondertusschen worf de Graaf tegen 't volgē de Jaar driehondert Man aan/ met de welke neffens een gedeelte van het Emder Garnisoen de Grenzen wierdē bezet.

1637 in 't begin van Septembr. kwam Evenswel de Landgraaf/ van Hessen aangenarscheert/ verdreef het volk deg Graafs uit de Schansen ē het Retranchement bij Weener/ vervolgens nam de Landgraaf zyn Hoofdquartier te Jemgum en liete de Troupen van Kanzou in

in Overledingerland. Stikhuisen hield zig wel eenige dagen/ maar moeste zig ook overgeven. Den 23 Sept: wierd eene Capitulatie getroffen tuſſen de Landgraaf en de Steenden/ volgens de welke de Trouppen op de Grenzen verlegt en het Land van de Inquarteering bevrijd zoude worden/ waartegens dan hetzelve eene Maandelykſe contributie van twaalf Duizend Rijksd: voor Ses Maanden zoude betalen/ waerna de Trouppen geheel zouden aftrekken. Ondertuſſen kwam de Landgraaf na eene Tichte van 14 dagen den 1 Oct. tot Leer te overlyden/ en 't Accoord wierd in 't minſte niet gehouden/ want boven de geſtipuleerde Contributie wierd onder allerley Voorwendzel het eene voor en het ander na geeiſcht/ zelfs in 't Land geworven en ten platten Lande alle Exceſſen bedreeven.

1641. den 27 Decembr is de jonge Graaf Enno Ludewig met de Princeſe Henriette Catharina van Oranjen door weder

wederzyds/ Hoge Ouderen op eene ſolenne Wyze verlooft/ zynde de Bruide gom nog maar tien Jaaren jond.

1643. in Januarij zyn de Watervloeden over Ooſtrieſland en de naburige Geweſten zo onzaggelyk hoog geweeſt/ als zig niemand van te vooren erinnezē ſion beleeft te hebben. Dewyl nu de Dyken in ſlegten ſtaat waren/ zoo dzee ben overal veele Kolken en het Land hield durig Ebbe en Vloed. De Landliedē verlooren haar meeſte Vee ten deele door de Watervloedden zelve/ ten deele bij gebrek van Voeder. De Stad Emden wierd niet minder ſterk bezogt/ zynde bykans de halve Stad door de woedende Wellen beſchadigt.

Den 25 Julij deezes Jaars is de eerſte Steen gelegt aan de nieuwe Kerk te Emden, wordende dit Gebouw vervolgens den 8 Febr: 1648 plegtig ingewijt.

Tot deezen Bouw heeft de Burgerij meer als honderdduizent Guldens vrywillig by gedragen/ hebbende het geheele

Werk gekost 94320. gl: 4 str: 6 p. Bovendien hebben de Wevers/ Kruideniers en Kuipers Gilden jeder eene Kroone aan deeze Kerk geschonken. Daemaals is ook tot de vyf ordinaire Predikanten de zeste toegevoegt.

In denzelven Jaare 1643. is nog de Groenlandtsche Compagnie te Emden gestigt/ en van daar de eerste Togt op de Walvischvangst gedaan.

1644 in Junij wierden van de Staaten twee Compagnien te Paard en Negen te Voet gereduceert, jdewelke de Graaf in zijnen Dienst nam en na Aurich deed komen. Kort daarop rukte de Generaal van Ebersteinj met eenige Hondert Kuiters tot Versterking der Hessen in Oostfriesland en liet Jemgum met Wallen en Gragten bevestigen

Het kwam ook op verscheide Reisen tot Vredehandelingen tusschen des Graafs Volk en de Hessen, blijvende in een gevegt bij Aurich wel dertig van de Graafsiten dood en over de hondert gevangē

vangen. Jn eenander gevegt hadden de Graafsijten de Overhand en schooten veele van de Hessische Paarden dood.

den 10 Oct: wierd te Emden eene Amnestie gesloten.

1645. is te Emden de nieuwe Noorder Poorte en 1646. de nieuwe Wolten Poorte gestigt

1647. heeft de Keyzerlijke Veldmarschalk Lamboy met zijne onderhebbende Armee Oostfriesland geinvadeert/ herzelve van Vee bezoft/ het Koorn verdorven/ en overal veelschaade gedaan.

De Forten en schansſen van den Hessen bezet/ wierden van de Keijzerlijken ingenomen en met Sterk Garnisoen, geschut/ Mond en Krygsbehoef tens voorzien. Vervolgens eischte de Heer Lamboy eene Contributie van 17000 Rijksd: en 5000 Rijksd: voor de Garnisoenen en de Forten / moetende daarenboven de Keizerlijke Officiers met een Douceur afgevonden worden. Niet tegenstaande dat dreeven de Hessen hunne gewoonlijke

Contributien by Executie van het Land in Ce gelyker Tyd in de Maand Sept verscheenen Gecommitteerden van Ha: Hoogm: uit den Haag te Emden om de nog voorduurende Verschillen tusschen de Graaf en de Staenden/ waar het mogelijk/ by te leggen/ dog te vergeefs: maar in 't volgende Jaar zonden beide partyen haare Gedeputeerden na den Haag alwaar het na verscheidene debatten eindelijk den 18 Sept: 1648. tot een Vergelyk kwam. In deezen Jaare nam wel de dertigjaarige Oorlog door den Westphalschen Vreede een Einde; maar Oostfriesland bleef nog by Continuatie bezet van de Hessen. Evenwel wierd deg Graafs Militie afgedankt.

Den 1 Novembr. 's Graaf Ulrich II. 42 Jaaren oud/ te Aurich komen te overlyden en desselfs Lyk den 21 Febr: 1649. aldaar voorsichtig begraven.

1650. is eindelijk het Land van de Hessen ontruimt/ daarop zond de Prins van Oranjen twee Compagnien te Paard en

en Voet om de Grenzen van Oostfriesland te bezetten: maar de Gravin Douariere hould raadzaam zelfs 150 Man van de afgedankte Hessen aan te neemen en daarmeede de Plaatzen te bezetten.

Dus moesten de Hollandsche Troupen lange in 't Veld blyven leggen/ eer ze op den Oort kwamen.

1651 d. 22 Febr: op St. Peter 'snagts om 11 Uur kwam er eene hooge Water Vloed over Strand en Land/ waardoor op verscheiden Plaatzen de Dyken zyn door gebroken/ als mede de zeil by de Veerte Poorte te Emden, stuivende ook aldaar het Water door de Uerhen en spoelende de Graven om/ zo dat 's anderen daags geen Godsdienst konde worden gehouden. Indezen Somer kwam de Gr: Enno Ludewig van zyne zesjaarige Reizen door de Nederlanden/ Engelland Frankryc en Italien over Weenen, alwaar hy van den Keyzer tot Rykshofraad en Kamerheer wierd gemaakt/ weer terug in Oostfriesland, en nam de Regeering aan.

den 12 May wierd de Graaflyke Raad/ Droft Marenholtz gevangen genomen en den 7 July te Witmund onthoofd/ werdende bezelve van Ontrouwe en Meineed tegens zynen Heere beschuldigt.

den 10 Septembr. liep te Emden een groot Schip van Stapel en storg in 't afloopen om/ waar door bynа 300. Menschen zo oud als jong/ die op 't Schip waren/ elendig in 't Water wierden verswoort/ in 't Gezigte van veele honderd Toeschouwers/ kunnende nauwelyks eenige weinige daar van worden gered.

Drie volle daagen bragte men daarmeede toe de Lyken te begraven en 't er was bynа geen Familie in Emden die daar door niet in den Rouw wierd gedompelt.

In de beide laatste Jaaren was het zo hoog en onvrugtbaar dat men van geen Tonner wist te zeggen/ waar uit dan een groot Misgewas en duurte ontstond/ zo dat de Last Rogge te Emden golt 200 Dlr. de Weite 100 Rth. de Garste 130 Dlr. de Haver 45 Dlr. en de Tonne Boter 40 Rthr.

Gedurende den Oorlog tussen de vereenigde Nederlanden en de Kroone Engelland onder den Protector Cromwel in de Jaaren 1652 tot 1754 heeft Cromwel de Stad Emden door Neutral verklaart/ en haar vrye Scheepvaart en Commercie vergunt.

1654. is Graaf Enno Ludowik van de Keyzer Ferdinand III. tot Rykis Vorst verheven.

In deezen Jaare heeft men begonnen de Stadsgragten te Emden van nieuws op te graven/ en dat Werk in drie Jaaren volendigt/ komende zullis op omtrent 70000. gulden te staan.

1655. in Augusti kogte men te Emden een Last Oosterse Rogge voor 43 á 45 Daler/ Weite door 60 Daler/ Gerste door 30 Daler/ Haver door 20 Daler en de Tonne Boter door 50 Gulden:

Door

Edog doen de Sweden in Polen in vielen / is alles in Tyd van twee Maanden nog meer als eens zo hoog gestegen.

In denzelven Jaare Decideerden de Staten Generaal in den Haag de Geschillen tussen de Stenden en de Stad Emden raakende wederzyds Vorderingen zo van wegens het Onderhoud der Stedische Trouppen als wegens de Hessische Contributien, wordende het Garnisoen op 200 Man verminderd / daar en tegen het Land 475000 Carolisi. aan de Stad zoude betaalen.

1656 den 7 Novembr. nam de Vorst Enno Ludwig tot Gemalin Justina Sophia Gravin van Barby overmits de Huwelyks Negociatien met de Princes van Oranjen niet tot Effect kwamen.

1657 den 9 & 10 August. Zyn vier Groenlandsvaarders te Emden binnen gekoomen / Zynde de vyf overigen / die van de Compagnie in deezen Jaare waren uitgerust / in May in 't Ys vergaan.

1658. na dat de Magistraat te Emden met goedvinden van het Collegie der Veertigen de Burgerlyke Impositen / in 't byzonder op de Wyn / iets hadde verhoogt; wierd het gemeen daar door onrust / en Stormde het Huis van den President Burgemeester, Hewo Hewen, die zig met moeite redde / dewyl door het aanmarscheeren van de Wagt de Tumultuanten verdreeven wierden.

Hierop vond men zig genoodzaakt het Garnisoen wederom tot op 600 Man te vermeerderen.

In August zyn tien Emder Groenlandsvaarders wrigeladen aldaar gearriveert, waaronder Hoptmann Elias Duifs Schip met tien Visen was.

1660 den 4 April is Vorst Enno Ludewig te Aurich overleeden.

den 15 Aug. zyn vyftien Emder Groenlandvaarders aldaar behouden binnen gekomen.

den 15 Septembr. wierden 200 Man van de Stenden uit Emden na Marienhove gezonden om de ingewilligde Capitul

pital en Personal Schattinge bp te dzyven / alwaar het met de Boeren tot een Schermutzel kwam / en eenige van dezelve gedood wierden. Vervolgens namen de Stenden op 't nieuwe twee Compagnien aan / dewyl de Graafschen in het Land de Executie hinderden.

1662. in February zyn bp eenen onzaggelyken Storm in Oostfriesland op verscheidene Plaatzen de Dyken sooz gebrooken / blyvende te gelyker Tyd tussen Emden en Delfziel Agt Schepen met Man en Mus.

In Maart is Graaf Georg Christian van den Keyzer in den Ryksvorsten Staat verheven: waarop zyne Doorluchtigheid den 4 May het Huwelyk heeft gecelebreert te Stutgard met Princeés Christina Charlotta van Wurtenberg, en vervolgens met zyne Gemalin den 21 July te Aurich eenen pompeusen Intogt heeft gehouden. Het welk vervolgens den 25 August te Emden ook geschiede.

In deezen Jaare was 't een duure Tyd in 't Land / want de Rogge galt te Emden 214 Daalers.

1663. den 29 Maart is Vorst Georg Christ: van de Stenden te Aurich gehuldigt t' welk den 18 Novembr. te Emden van den Magistraat en de Veertigen voor het Raadhuis plegtiglyk op een Toneel wiero verrigt.

den 7 Decembr. heeft de Bisschop van Munster, Berend van Galen, de Dieler Schans laten innemen maar de Commandant van Elberveld heeft dezelve den 27 May 1664. na eene harde Belegeringe aan Prins Wilhelm van Oranjen wederom moeten overgeeven.

Om deeze Tyd heeft men het Meer tussen Midlum en Freepzum in tyd van 9 Weeken uitgedroogt / nogtans is hetzelve naderhand weer tot een Meer geworden.

1665. den 6 July is Vorst Georg Christian 31 Jaaren oud te Aurich verstorven / latende zyne Gemalin Swanger

na

na / dewelke den 1 Octobr. daar aan volgende van eenen Prins gelukkig is ontbonden / die den Naam Christian Everhard verkreeg.

In deezen Jaare heeft Graaf Edzard Ferdinand jongste Zoon van Wylen Graaf Ulrich II. tot Gemalin genoomen Grevin Anna Dorothea van Crichingen en Putringen.

In denzelven Jaare zyn te Emden aan de Peſt geſtorben 5718 Menſchen oud en jong

In dit en 't volgende Jaar hebben de Engelſchen wel 17 of 18 Emder Schepen / met volle Ladingen genomen onder praetext, dat de Stad Staaten Garniſoen inhad en met haar Hoogmogende geallieerd was zynde doemaals de Nederlanden in Oorlog begrepen met Engelland.

1666. hebben de Vorſtin Douariere en de Graaf Edzard Ferdinand een Regiment van Duizend Luneburgers in Dienſt genomen tot bezetting van de Frontſieren teegens den Biſchop van Münſter, alhoewel tegenwil en dank der Steenden. Waartoe in 't volgende Jaar nog Duizend Man te Voet en 4 Compagnien te Paard kwamen / dewelke tot Ruin van het Landverſtrekten:

Oobmits zy den Ingezeetenen op allerley Wyze hun Geld en Goed afperſten / ja zelfs veele voornaame Huizen uitplonderden.

Dan de andere Zyde zonden de Hollanders agt Compagnien tot Verſterking van het Emder Garniſoen.

1668. den 1 January is Graaf Edzard Ferdinand te Norden in 't 32 Jaar zyns Ouderdoms ſchielyk komen te overlyden.

Den 29 Januarij is de Vorſtin Douariere als Regentin en Voogdeſſe over de Erfprins Chriſtian Eberhard van de Steenden en de Stad Emden gehuldigt.

den 10 Oct. op Zondag was 't eene hooge Watervloet / die in 't Land veele Schaade deed / waarby de Deuren van

de Kettenbrugge te Emden in stukken gingen/ en twee Zielen aldaar zeer beschadigt wierden/ niet zonder Gevaar van geheel om ver te raken.

Anders was het in deezen Jaare eene voordeelige Tyd/ alzoo de Rogge te Emden maar 45 á 50 Daalers golt.

1669. den 25 Octobr. is het Accord tussen de Bischop van Munster en de Stad Emden door Weederzyds Gedeputeerden te Aschendorp vernieuwt.

Volgens het welke de Munsterlanders haare Waaren/ die de Stad voorby over de Ems passeeren, buiten de Marktten drie dagen aldaar moeten veilbieden/ daar en teegen dezelve den Toll den Burgeren gelyk betaalen.

1670 hebben de Magistraat en Veertigen van Emden de Collateraal Afgave/ de Contingenten der nieuwe Officianten, het Teegelgeld van Immobilien en Schepen/ het Passage Geld/ 't Stempelpapier/ het Smuiker ê Maandgeld ingevoert tot Verseekering der verfallene Stadsmiddelen.

1671

1671. den 12 Septembr. is de Vorstin Regentin met den Erfprins Christian Everhard nevens twee Princen en eene Princes van Wirtenberg, Haar Doorluchtigheid Broeder en Suster te Emden met groote Statie ingehaalt en op het Stadshuis deftig ontvangen.

1672. doen de Nederlanden van den Koninck van Frankryk wierden aangegreepen en de Bischop van Munster Berend van Galen den 12 July de Vesting Coeverden had ingenomen/ verlieten de Hollanders onder anderen ook de Dieler Schanze/ dewelke van den Bischop wederom wierd bezet.

Evenswel moesten de Munsterschen deezelve in Novembr aan den Prins van Curland wederom inruimen/ alzo dezelve met 18 Compagnien Dragonders den Hollanderen te hulpe kwam en op zyn nen Togt door Oostfriesland de Munsterschen, die op de Schanzen lagen in twee Schermutzelingen overwon.

Daarop wierd de Dieler Schans van

de Hollanders uit de Bourtange dog maar voor eenen korten Tyd bezet: alzo zy ze op 't aanmaneren van de Bisschoppelyken weer verlieten / waarna deeze de Schans hebben geslegt.

1673. doen de nieuwe Schanze van den Hollanderen belegert wierd, kwamen 6000 Münsterschen tot ontzet. Deeze wierden door het geringe Hollandsche Garnisoen uit Emden by Bonde geslagen / waarby 500 Man van dezelve bleeven.

1674. den 12 Jany heeft de jonge Vorst Christian Everhard den eersten Steen gelegt aan de nieuwe Lutherische Kerk tot Leer, dewelke den 20 Septbr. 1675. plegtig is ingewyd.

1676, in January kwam de Graaf Baudissin met eenige honderd Deenen uit het Oldenburgsche in Oostfriesland, dewelke het Land doortrokken en na hun welgevallen daarin leefden / persende ging en weder den Inwoonderen veel geld af / eindelyk lieten zy zig van de Stenden afkoopen met 8000. Rthl. waer-

waarop zy den 8 Febr. weeraftrokken.

Vervolgens in de Maand Maart vanden zig de Luneburgsche Trouppen uit het Osnaburgse wederom in / dewelke den Inwoonderen zwaare Schattingen oplegden / dog ook in de Maand May weer afmarscheerden.

Maar ten laatsten den 28 August namen de Münsterse Trouppen omtrend 3000 Man sterk haare Quartieren in deezen Lande / blyvende daarin leggen omtrent 2 Jaar; deeze zogen het Land geheel en al uit / en namen den 20 Oct. de Borg te Oldersum met Geweld in.

1677 in 't laatste van August overleed te Berum de Gemalin van Wyl. Vorst Enno Ludewig Sophia Justina geboorne Grabin van Barby.

In 't begin van Septembr: stroopten de Munsterse Trouppen tot onder de Stad Emden en naamen het Vee daar voor weg / bezetteden ook het Huis te Borssum / en dreeven in de Stads Heerlykheeden allerley Geweldenarheden.

Hierteegens wierd den 19 een Gedeelte van het Emder Garnisoen met Geschut afgezonden/ het welk den Munsterschen Overste Pulink met 90 Man te Borgsum gevangen nam.

Vervolgens wierd de Borg te Oldersum den 21 van de Emders ingenoomen en het Munsterische Garnisoen meede gevankelyk na Emden afgevoert.

In deezen Jaare is de Solenne Maaltyd/ welke de Schipper Gilde of Clementiner Broederschap's Jaarlyks den 22 Decembr. op het Raadhuis plagte houden afgeschaft/ daarenteegen is aan dezelve van Burgermeesteren en Raad eene Collecte toe gestaan op dē 20 Jan: 1678. en vervolgens alle Jaar eenmaal.

1678. in Januarij is de Borg te Oldersum na eene Beleegeeling van 8 dagē van de Munsterschen stormenderhand weêr verovert/ waar by van't Emder Garnisoen wel 30 Man dood bleeven en de overigen omtrent 300 Man tot krygs gevangenen wierden gemaakt/ gelyk-wys ook alle Vivres, Ammunitie, en Geweer verlooren gingen neffens een Vaandel met het Stads Wapen cum lym bolo pro aris ac focis.

den 24 Jan heeft Keyzer Leopold den Adel en den Steenden van Oostfriesland het Regt van't oude Wapen der Friesen door een Diploma vernieuwt/ en het zelve vermeerdert met eenige verrierselen.

den 23 April is Oldersum van de Munsterschen verlaaten/ en daags daar na het geheele Land van hen ontruimt: waarteegen hetzelve eene Salve Garde van 200 Keiserlyke Soldaaten heeft gekreegen/ om alle Vremde Gewelt afteweeren: wordende daartoe geinstrueerd doorde Keyserlyke Commissair, Baron von Landzee door wiens vermiddeling ook op den Landdag in de Maand May te Leer gehouden de Gravamina der Steenden teegens de Voormondelyke Regeering wierden afgedaan.

In deezen Jaar is te Emden de houtene Raadhuis Brugge getimmert en met

met Yzeren Leesten voorzien/ en dat wel uit vrywillige giften der Burgerij: gelyk ook op dezelfdewyze de kosten tot opbouw van de nieuwe Steenen Poorte 1679 zyn gevonden/ als meede tot de nieuwe Bomeyen op de Dyken aan beide Zyden der Stad. Ten welken Einde zeeds Anno 1676 van de Magistrat. de Borgeren en de geheele Burgerschap omtrent 19400. Gulden waaren geteekent.

1679 heeft de Vorstin Regentin van Oostfriesland de groote en kleine Charlotten-Grode in't Wittmunder Amt laten indyken en de nieuwe Funkziel laten leggen.

1680. den 24 August ontstond te Norden een verbaazend oproer/ gaande de Tumultuanten in der Nagt na Bargerbuur, alwaar zy de nieuwe gereformeerde Kerke afbraken en de Materialien verwielden.

In denzelven Herfst liet de Koninck van Deenemarken op de Elve en de Weser als meede in Norwegen eenige Emder en andere Oostfriesse Scheepen arresteeren,

resteeren, en borderde daarop van de Staaten 50000 Rth: Quartier-Geldt voorgeevende daarvoor Assignatie van de Keyzerantwoorden te hebben. Eindt toe het eerste Termyn namelijk een derde deel wasgetaald/ wierden de Scheepen in Novbr: uit den arrest ontslagen.

Eene gelyke Somme hadden de Staten zeeds van tevooren aan den Bisschop Ferdinand van Munster moeten uitbetaalen/ dreigende deeze anderzins het Land door zyne Militie te laaten executeeren.

Dit Jaar was voor Oostfriesland uitterwaaten voordeelig in het gewas zynde den Oogst ook overal zeer gezegent/ weshalven de Eetwaaren ongemeen goed Koop wierden/ maar het Jaar daarna volgende was dies te nadeeliger door wegens eene overgroote Droogte en meenigte van Muisen

1682 den 26 Jan: beleefde men een geweldigen storm en hooge Waaterbloed/ waardoor in Holland Zeeland en Vlaandern meest alle Dyken zyn doorgebrooken

en duisenden van Menschen en Vee zyn verdronken/ in Oostfriesland wierden de Dyken wel zeer beschadigt dog zonder doorbreeken.

Om dezelve Tyd maakte de Commandeur Heemstra van 't Staaten Garnisoen te Emden eenē opstand, willende teegēs den Inhoud der Capitulatie een absolut Commando in voeren/ independent van Burgermeesteren en Raad/ waar op de Magistraat en de Quartiermeestern de geheele Burgerij nessens de Vier Compagnien Stads Soldaten onder wapenen lieten komen en den Commandeur voornoemd dwongen zyn Volk te laaten aftrekken/ vervolgens zettede de Magistraat hem af arresteerde hem en zond hem te Scheepe na Delfziel. Dit wirdt aanbankelyk by de Staaten Hwaalyk genoomen/ egter zonden ze eene Commissie uit den Haag na Emden, dewelke de zaak weer bylegte en het Staten Garnisoen tot subordinatie van Burgermeesteren en Raad aanwees.

In

In May openbaarde zig eene Pestilentiale Ziekte onder het Hoornvee in Oostfriesland ē de omliggende Provintien, de welke zig uit Asien door Hongaryen, Italien en Switzerland over Duitsland hadde uitgebreid/ ē ten laatsten ook onder de Paarden wierd verspeurd.

Indeezen Zomer heeft de Vorstin Regentin den kleinē Charlotten Polder by Bunda laten in dyken.

Omdeeze Tyd hadde de Vorstin Regentin het met den Stendē te doen over de Administratie der Lands middelen het Wapen/ en de prorogatie der Landdagen; maar de Stenden zig niet willēde submitteren an de Decisie van Ha: Hmo: ten voordeele van Ha: Vorst: Doorl: wendden zij zig aan zyne Keiserlyke Majesteit, Hoogst welke de Hollandse Decisie verwozp.

Ten dien Einde deede de Keizer zyn Salve Garde op de Grenzen van Oostfriesland versterken met nog 200 Man bestellend/ boven dien de Keur vorst van Brandenburg

denburg, den Bisschop van Munster en den Hertog van Nienburg tot Conservatores dan de Vrij en verbaltinge van Oostfriesland. Uit dien Hoofde liet de Keurforst Fred: Wilh: van Brandenburg den Overste du Moulin met 300 Man inscheepen en over Zee na Gretziel daan/ alwaar zij de 1 Novbr: aanlandden en zig Meester van het Kasteel maakte/ edog naderhand te Emden en te Norden wierden opgenomen.

1682. hebben de Stende onder vermiddeling van zyne Keurvorstl: Doorl: van Brandenburg zig met de Stadt Emden vereenigt over de Bestelling en het Onderhoud des Garnisoens, bepaalende des selfs Getal op 400 Mann/ ins gelyks over den Tol der Oostfriesen zo ten op zigte der inlandsche als der Vreemde Waaren.

den 30 Octbr: gebeurde het bij eenen fellen Wind/ dat de Veerman van Emden op Delfziel bij de Knokke omsloeg/ waarbij drie Menschen verongluckte maar de

de overige gered zyn.

Indezen Jaare is de gereformeerde Kerk te Hargerbuur weer opgerigt en de 10 Novembr: plegtig ingewyd.

den 30 May is er te Meppen eene Conferentie gehouden tussen Afgezanten des Keurvorsts van Keulen als Bisschops van Munster en Gedeputeerden van Emden en Oostfriesland om den Emsstroom Vaarbaar te maken tot en Reine toe en dus de Commercie tussen beyde Landen te bevorderen waar bij de vorige Accoorden bevestigt zyn.

1685. den 3 May is de jonge Vorst Christian Eberhard in 't Pruisisch getreden met de Princes Eberhardina Sophia van Oettingen

den 1 Novbr: is in de Lutherse Kerk te Emden voor het eerstemaal Godsdienst gehouden.

In deezen Jaare is de Keurbrandenburgische Africanische Compagnie in Emden verlegt/ en op requisitie zyner Keurvorstl: Doorl: het Vlerschuis op het

Valderen

Valderen neffens de daartoe behoorende Plaats tot een Admiraliteits Huis en Scheepstimmerwerf ingeruimt/ ook eene Compagnie Mariniers ten behoeve van dē Africaniſchen Handel en tot Dienſt van de Admiraliteit opgerigt/ ſtaande deeze Mariniers evenwel ook in Eed en pligt van de Stad en tot Dienſt van dezelve.

1686 d 22 Novbr: zyn bij eenen verſchriklykſten Storm en hooge watervloed overal de Dyken overloopen en het Land overſtroomt/ zo dat Duizenden van Menſchen en Vee zo hier als in de naburige gewesten verdronken.

1689. is zyne doorlugt: Vorſt Chriſt: Eberhard met zyne gemalin van eene lange Reis terug gekomen ē te Aurich met groote Vreugde in gehaald.

den 8 May hebben de Heeren Deertigē te Emden haar eerſte Jubilæum met Heeren Burgm: en Raad plegtig gevierd.

1690. d. 13 Junij is Prins Georg Albrecht te Aurich geboren.

1694. is de Barkmoolen op de Scheēmakers Werf te Emden afgebrand waar by het Dak van de Polmanſche Borg meede verbrande. dē 17 Junij is de Eerſte Steen gelegt an de nieuwe Burger wagt alaar door de Raadsheer Bonno Sibelius Bonhuis.

1692. dē 18 Febr: is te Hanover het verglyk tuſſē de Vorſt ē Stendē van Ooſtfriesland tot Stand gebragt.

1695. d. 11 Febr: heeft zyne Doorl: Vorſt Chriſtian Eberhard van gedeputeerden uit de Stendē te Aurich de hulde ontvangen.

1698 was overal groot Gebreck an alle Soorten van Graanen/ zynde dezelve door meenigvuldigen Regē bynaa geheel verdorvē/ zo dat de Uitvoer van Koorē ook hier te Lande moeſte geſtremt wordē.

De Rogge kwam op 278 dl. Gerſte op 178 fl. Witte op 336 fl. Haver op 130 fl. Boonē op 235 fl. Boekweite op 180 dl. delaſt teſtaan/ ja in 't kleine wierd de Tonne Rogge voor 32 fl. Erſten voor 30 fl. ē Haver Gorte voor 32 fl. verhogt.

In

In Julij wierd de Schaarsheid zo groot daarvan men noit hadde gehoord.

1699. d. 10 Octbr. is Vorst Christian Eberhard neffens een Erbolg van ruim 100 Perzonen te Emden met veele luisters onder eene drievmalige Salve van 33 stuk-ken Canon ingehaald/ en op de zelve wyse is zyne Doorl: d. 18 detz: Maand weer vertrokken.

Den 15. Novbr. hadde men eene Ongewoonlyk hooge Vloed/ die 't Land veel schaade deed/ in't byzonder de nieuwe gereparreerde Dyk om Geersweer byna geheel vernielde/ 6 Huisen alhaar wegspoelde en de overigen zuineerde/ waarby dan veel Beesten verdronken. 1700. d. 17. Junij wierd de laatste Godsdienst in de oude Kerk te Geersweer verrigt zijnde men genoodzaakt geworden dat hooge Dorp buiten te Dyken; vervolgens wierd d 24 Aug: de eerste steen gelegt van de Kerk te Wybelsum, dat van te voren onder Geersweer behoorde/ wordende de zelve d. 5 Decbr. daarop ingewyd.

Den

Den 30 Octbr. 1700 is Haare Doorl: Eberhardina Sophia Gemalin van Vorst Christian Eberhard schielyk hoomen te overlyden/ waar op zyne Doorl: den 2. Septbr 1701 op het Huis Berum by-lager gehouden heeft met Anna Juliana van Kleinau Vrou van Sandhorst.

1702 d 6 April heeft het Land wederom eenen grouten Storm en Waater vloed moeden ondergaan/ waar in de Dyken ook weer veel leeden: gelyk ook

1703 d. 8 Decbr. hier te Lande en omstreeks door eenen hevigen Storm wind de Dyken op 't nieuwe beschadigt wierden.

1705. in de Maand Septbr: is er een Vloot van 95 hollandsche Groenlands Vaarders de Eems opgekomen en voor Delfziel ten Anker gegaan/ de welke over het Ton en Baaken Geld met de Commissarissen der Stadt Emden geaccordeert hebbende van ieder Schip voor deeze Reis twee Ducatons hebben betaalt.

1706. tussen den 14 en 15 Aprill is er

weer een sterke en aanhoudende Wind & hooge Vloed geweest waardoor de ziele te Norden is weggespoelt en alsdaar een Kolk is ingelopen/ wordende evenswel het Water nog gelukkig gestuit. Den 25 Julij is de Emder Koopvaardij Vloot onder een Convoy Schip van Hamburg Komende/ bij het inzeilen van 't Zeegat/ de Juuig, omtrent het Epland juyst deromgelukt/ zo dat de meeste Scheepe zyn gebleven en veel Volk daar van is verdronken.

1708. d. 10 Julij is de Vreedzaame Vorst Christian Eberhard te Aurick sehie ipit kamen te overlyden/ waar op desselfs Erf Prins Georg Albrecht d. 10 Nov: van allen drie Stenden als Vorst van Oostfriesland de Hulde heeft ontvangen.

1709. was het in Jan: en Febr. hier de Lande zowel als elders zo koud/ als het nog bij Menschen gedenken niet en was geweest.

den 22 Septbr: deeses Jaars is zyne Doorl: Vorst Georg Albrecht in 't Hui

welyk

welyk getreeden met Princes Christina Louiza van Nassau Idstein. wordende dit Hooge Paar den 2 Novbr. te Aurich zeer pragtig ingehaalt.

1710. d. 10 Octbr: is te Aurick een Prins geboren/ die Georg Christianwierd genaamt/ maar de welke den 8 April 1711 al weer is gestorven: gelyk ook de 23 Octbr daaran volgend eene Princes ter Weereld kwam/ die maar eenige Dagen leefde.

1714, d. 2 Maart was het Waater te Emden zo hoog/ dat men met Scheepen door de Straaten vaarenkonde/ evenswel veroorzaakte deeze Vloed geen groote Schade aan het Land en de Dyken.

Den 7 Novbr: desselven Jaars hadde men weer eene hooge Vloed/ edog zonder aanmerkelyke Schade/ maar in de Maand Decbr: openbaarde zig eene ongezoorde Sterfte onder het Rind Vee/ die in 't Jaar daar aanvolgende eene ontallyke Menigte Vee wegraapte.

1715. den 4 Jan: is haare Doorl: de

Vorstin van eenen Prins verlost/ die de naam Carl Christian ontving/ doch dē 13 alreede weer uit de wereld scheide.

den 3 Maart op Vastenavond om 9 Uir was het eene zeer hooge Vloed/ waar in tusseu Petkum en Petkumer Munnik een Doorbraake en Kolk is ontstaan.

1716. d. 18 jan. is te Aurick geboo-ren de Erf Prins Carl Edzard. In dee zen Jaare vond men eene ongeloofspke menigte Muisen in 't land/ die 't gras ende veldvrugten bedorven en in de Aar de droegen/ al waar men ze in het ploe gen bphoopen weer vond: desgelpks tee den de overige Vrugten veel van On-gedierte in 't bpzonde van de Ameite.

1717. den 25 Decbr: 's Nagts om 2 Uir was het dat het Land die verschrik kelpke Waatervloed/ gemeenlpk de Kerf vloed genaamt/ onderging/ waarin door een algemeene Kapstorting der Dpken en de groote Doorbraake tussen Emden en Larrelt bplaus het geheele land on der water wierd gezet/ houdende hetzel-

be zeven volle Jaaren gedurig Ebbe en Vloed. Men zeekent/ dat er door die Kerfvloed in geheel Oostfriesland en Har lingerlan neffens Jever de Heerlykheid Knyphuisen en Budjadingerland als mēe de de 8 Eplanden daar toe behorende 6723. Menschen 13446. Hoornbeesten 2850. Paarden 4650. Schapen en 2137. Swy nen zpn omgekomen/ en 1779. Huisen zyn weggespoelt/ behalven dat er nog over 2000 Huisen zyn beschadigt.

1721. d. 3 Octbr is de grote Kolk tus-sen Emden en Larrelt onder Directie van de Hr: Preses Spree gesloten/ en hoewel dezelve den 8 Nov: bij eenen hebigen N: W: Wind op 't nieuwe doorbrak/ zo wierd hij doch onder goed beleid van den Hr: Directeur zas weer gesloten.

1722. d 7 Jan: zynde de gewoonlijke Confirmatie Dag/ heeft de oudste Præ-ses der Heeren Heertigen/ Hr: Thomas Payne den geheelen Magistraat der Stadt Emden in naam van zyne Vorst: Door-luchtigheid Eed en Pligt genomen/ overmits het

Synne Doorl: niet behaagde volgens de Accorden eenen Hoogst derzelver Raaden/ die op die Accoorden beeedigt was/ daar toe af te zenden/ gelyk terwyls dan zulks vervolgens nooit weer is geschied/ maar de Magistraat alle Jaar op den 7 Jan: dooz een Deerstiger Præses is geconfirmeert.

1723. d. 13 Apr: is de Gemal: d: Doorst Georg Albrecht Christ: Louisa geb: Dorst: van Nassau Idstein te Aurich overleeden:

Den 15 Apr: is tussen Commissarissen zynes Dorst: Doorl: en der Heeren Steden neffens den Heer J. R. Munnich ter eener en Gedeputeerden der Stadt Emden ter andere zyde wegens het maltè der Dyken gehandelt/ doe hebben deeze Gedeputeerden voorseerst het verbeerdigè van eenen Haij Dyk in de Ober ē Neder Emsise Dykagt van wegès de Stad aangenomen voor 270000 Guldens/ welk accord d. 16 dan Heeren Borg: en Raad van Emden is geratificeerd vervolgens hebben zyne Doorl: en de Heeren Stedè over het leggen van eenen Hoofddyk in de Ober ē Neder Emsise Dykagt na eē opgerigt Bestek met de Stad Emden, voor 80c000 Guldns geaccordeert.

Den 30 Decbr. is de Haydyk voorgemeld/ na dat de zelve volgens besteek al eenige Tyd klaar was geworden/ door den Hr. Munnich als Dorstelyke Commissaris en Stendische Gedeputeerden bezigtigt en tot jeder eens genoegen afgenoomen

1724. d. 13 Febr: dewyl zyne Dorst. Doorl: den Emder Drost van Polman had afgedankt/ en den nieuwen Drost van Freytag opde Dorstelyke Berg te Emden zonder geintroduceert worden/ hebben Heere Borg: en Raad uit kragt van een Rescript de Manutenendo in Officio van het Hofgerigt/ deeze Introductie door een Commando van 2 Onder Offic: en 18 Soldaten van het Stads Garnisoen verhindert/ en zodanig den Hr: van polman by zynen Dienst gemainteneert.

Den 6 Maart is Capitain Andree met 2 Baanderiohs en 100 gemeenen van

het Emder Garnisoen na Norden gedetacheert om den Norder Magistraat tee gens het gemeene Volk het welk aan 't mutten was geraakt te beschermen/ waar bij dan eenige van 't gemeen zyn gedood of verwondet/ en dusdanig het Oproer is gestuit. Omdeeze Tyd vond zig een Keiserlyke Commissie te Aurick in/ namelyk de Hr: Ritter als Subgedelegeerde des Konings van Polen en Keurvorst van Saxen en d' Hr: Roeber als subdelegeerde des Hertogs van Brunswyk Wolfenbuttel om den Inwoonderen van Oostfriesland eenige Keyserlyke decreten, ten voordeele van zyne Vorst: Doorl: gepasseerd/ te doen gehoorsamen/ ehog de Steenden weigerden zig aan die Commissie te onderwerpen maar appelleerden aan 's Keysers Hof.

den 13 Junii wierd het Staaten Garnisoen te Emden met drie Compagnien versterkt/ vervolgens d. 25 Octbr met nog twee en den 3 Decbr met nog Vier Compagnien. Daags daarna vond zig ook de Koninklyke Pruisisse Overste Heer van Dossau aldaar in/ om het Commando der Koninklyke Trouppen te overneemen/ den welken den 21 derzelver Maand een Corps van drie-hondert Mann met Officiers en Onder Officiers uit Minden volgde.

Ondertussen wierden met autoriteit der Keiserlyke Commissie op eenen Landdag den 24 Novbr: te Aurick gehouden de Oude Stendsche Gedeputeerden en Administratoren afgezet/ en in derzelver Plaats nieuwen aangesteld. Deeze namen daarop den 27 Jan: 1725. de verhuiring der Landpagten voor/ het welk van het oude Lands Collegie den 29 Jan: te Emden ins gelyks geschiede. Dien volgens wierden den 1 Febr: de vier Stendische Compagnien na Leer afgezonden om den nieuwen Pagter aldaar in Possesie te brengen. Daarteegen 's anderen daags een Corps Vorstelyke Trouppen met twee stuksken Canon voor-zien te Leer aruikte: zo dat beide Partyen handgemeen/ en

van het Stendiſche volk verſcheidene ge-
dood ja zelfs de Commandeerende Capi-
tain Andree doodelyk gewond wierd:
waar op de Stendiſchen genoodzaakt
wierden/ zig na Emden te retireezen/ en
dus de Adminiſtratoren en Gedeputeer
den voorreſt van 's Lands inkomſten
wierden gefruſtreerd.

1725. den 20 julij zyn de Dyken/ van
de Stad Emden gemaakt/ door d' Hr
Dyk Commiſſarie Munnich en Gedepu-
teerden der Heeren Stenden tot algemē
genoegen afgenoomen/ en is desweegen
op den 1 Auguſt te Emden en in de Stads
Heerlykheeden een openlyk dankfeeſt ge
houden.

den 21 Julij is de Hr: Oberſte Doſſow
met het detachement Pruiſen uit Minden
weer afgemarcheert.

den 3 Aug: is de jonge Prins Auguſt
Enno te Sandhorſt overleeden.

1726. d. 7 Apr: is een detachement
van het Emder Garniſoen te Leer in zyne
verſchanzingen van de vorſtelyken gean-
queert

queerd, dewyl nu hiertoe de Onderdanen
van Harlingerland en andere Ooſtfrieſen,
die den Vorſt onderworpen bleeven/ op
ontboden waaren; zo boegden zig de inge-
zeetenen van het overige land ook in groo
te meenigte by de Stendiſchen en noodt
zaakten de Vorſtelyken weer af te trekken.

Vervolgens vereenigden zig de meeſte
Ampten met de Stad Emden om zig te-
gens de Vorſtelyke Executie van de Kei-
ſerlyke Decreten, als niet overeenſtem-
mende met de oude Accoorden met ge-
welt te verzetten. Op deeze wyze wierdē
er van de eene en andere zyde veel Feyt-
elykheeden begaan waar door het gehee
le land in Rep en Roer kwam. Den 1
Julij kwamen omtrent 1300 Mann Dee
nen uit het Oldenburgſche in Ooſtfries-
land ten dienſt van de Vorſt. Den 26 Aug:
hebben de Stendiſchen Norden ingenomē
maar zyn in April 1727 niet alleen daar
uit/ maar ook uit het geheele Diſtrict van
Norden door de Vorſtelyken met groot
verlies weer verdreeven/ Onder anderen

leevē

leeden zyn on gemeen in eene Actie dē 5 Apr: bij Nage voorgevalle/ ook bleeven de beyde Capitains Andree en Craamer de eene te Norden ē de andere te Grimersum. Om deeze Tyd wierd het Corps Deenen in Oostfriesland nog met 500. Man vermeerdert/ en in 't midden van May ook Leer van de Stendischen verlaaten/ dus het geheele Land van den Vorst ge occupeerd wierd. Waarop zyne Doorl: de Landsschattingen overal bij Executie liet indrijven/ en in verbolg ook van de Landgoedern der Ingezetenen van Emden alle Inkomsten liet wegneemen/ tot betaaling der Deensche Trouppen en tot indemnisatie van zyne Vorstl: Doorl en dengeenen/ die dezel de aanhingen/ waar bij dan veele Desorders voorvielen. Onder tusschen hielden de Stenden zo wel als de Stad Emden zig van dien Tyd afaan lydelyk/ en schaftē haare militie af. In dit en het volgen de Jaar wierd de Stad Emden ook bezogt met een swaare sterfte/ waardoor dezel

dezelve van meer als 2000 Inwooneren en daar onder van veele voornaame Familien wierd berooft.

1728 d. 30 Apr: kuhte het Staaten Regiment van Idzinga te Emden in/ en wierd dē 2 May gevolgt van het twee de Bataillon van Nassow als ook d. 11 van het Regiment van Vicoule d. 20. May zyn de Stads Heerlykheedē/ van de subgedelegeerde Keizerlyk Commissarissen door Soldatē/ die onder de Naam van Keizerlykē in 't Land waren gewor ven/ geoccupeerd en in sequestratie genomen.

d. 22 Julij wierd het Hollandsche Garnisoen te Emden nog met 30 Man van het Regiment Cavallerie van Haarsolte uit Groningen versterkt. Des Nagts daar aan volgēde wierd het Adelyke Huis te Midlum dē zeetel van dē Heer van Appel door Keizerlyke Soldatē bezet/ geelyk ook weinig dagē daarna het Huis te Loppersum meede geoccupeert wierd. Op diewyze ging mē overal van de Vorstelyk

stelyke zyde met Executie teegēs de 30 genaamde Renitenten als die van Emden ē allē / die het met hun hieldē voozt/ offschoon deeze Stad ē haare Anhangers zig eerst aan zyne Keizerlyke Majestæt immediat en daar na den 24 Maart 1729 aan de Keizerlyke Commisie onderwierp/ zynde de eerste Submisie daarom/ dat zy niet onbepaald was geschied/ verworpē/ en de andere van de Keizerlyke Commisarissen niet voldoende gehouden. En al hoewel dezelve by het Keyzerlyke Hof aan genomen en dien volgens op den 12 Sept: 1729. eene generale Amnestie gepubliceert wierd/ zo hield men nog langs die van Emden en die het met hun hielden of de 30 genaamde Renitenten bij Continuatie uit de Possessie en het genot van haare Heerlykheeden en Goederē

1730 d. 22 Junii is te Emden de eerste Steen gelegt an de nieuwe Weesshuis ziel.

1731. den 18 May zuite het Staaten Regiment van Doys te Emden in Garnisoen ē dē 25 May het Regiment Oranje Drente.

1732.

1732. d. 1 Junij kwam Syne Hoogheid de Prins van Oranje Nassau over Leer te Emden aan/ wierd van de Magistraat dē 3 op het Stadshuis deftig ontfaald/ ē dē 4 met het Stads jagt door den Syndicus Hesslingh en Raadsheer Andree na Termünten weer uit geleid.

1733. d. 25 Julij hebbē de Hr: Borgemeester Wermelskerker en de Hr: Syndicus Hezslingh hunne Reise na Weenen te Waater over Bremen aan getreeden/ als zynde benessens den Hr: van Wallbrunn te Dornum ē dē Hr: Advoc: Patriæ Homfeld van Stadts en Lands weegen gedeputeerd by zyne Keiserl: Maj: op Restitutie van het Aerarium te Emden ē alles wat uit hoofde der Keizerlyke Amnestie volgt/ vooraf te bringen/ en de principaal puncten van Verwaarnissen tot een schikelyk ē gewenscht Einde soehē te be voderen.

den 25 Septbr: is te Aurich plegtige verlobinge gehouden tussen dē Doorluchtigen Erfprins Carl Edzard en de Doorl: Princes

Princes Sophia Wilhelmina van Brandenburg Culmbach, ẽ den 25 Junij 1734 het Bylager tusschen het hooge Paar op het Vorstelijke Huis te Berum voltrokken

den 12 Junij is zyne Vorstl: Doorl: Georg Albrecht te Sandhorst overleeden/ zynde 44 Jaaren oud/ vervolgens is des selfs lyk dẽ 22 Septbr: te Aurick prachtig bygezet Op dẽzelvẽ Avond/ doe dit geschiede/ kwam ook Hooggedagte zyner Vorstl: Doorl: Minister de Hr. Cancelier Brenneisen schielijk te sterven.

1736. 's nagts van dẽ 24 25 Novbr hadde men die grote Overstroominge/ de Hr: Catarinens Vloed gnaamt/ waardoor de Dyken omhet Land ẽ in 't byzonder de Stad Emden veel hebben geleeden/ zyn de toren aldaar onder anderen de Deurẽ van de Reiterbrugge en de geheele lange Brugge weggegaan/ en veele Huizen in 't Falderen grootelijks beschadigt geworden. Indezen Herfst hierden 'er ook veel Emder Schreepen op Zee zo dat de geduirende de Troublen nog over gebleevene/ weinige negotie hyna ten eenen male aan den grond kwam teleggen.

1737. den 23 Maart zyn de Gedeputeerden van Emden d' Hr: Borgem: Wermelskerker en d'Hr: Synd: Hesslingh van Weenen aldaar te rug gekomen.

1738. in de Maand Junij wierd eene nieuwe Commissie om de defferentien tussen de Vorst en de Stenden inspectie de Stad Emden bij eleggen te Aurick geopend van de subgedelegeerde Raaden van zyne Koninkl: Grootbritt: Majest: als Keurvorst van Bransw: Lun: de Heeren Voigt en van Schwartzenfels.

Den behendẽ harden Winter van 1739 op 1740 heeft men ook hier te Lande onderhondẽ/ veroorzaakende dezelve eene groote duirte en Schaarsheid van Levẽs middelẽ/ zo dat men genoodzaakt was de Uitvoer van Graanen te verbieden.

Ehog de Kooplúiden van Emden zig verbindẽde eene genoegsaame Quantiteit van Broodkoorn tot innerlijke Consumtie in voorraad te behouden/ wierd de Uitvoer

in den Tomer alhaar wederom bry gegeven om dus den Handel zynen bryen loop te laaten.

1740. den 5 Decbr beviel de Doorl: Vorstin van Oostfriesland met eene jonge Princes.

In 't Begin van 't Jaar 1741 waren alle Eetwaaren nog zeer duir: edoch vielen dezelve alhaast weer in pryg/ dewyl der een alder gewenscht en brugtbaar Jaar opvolgde. Ondertussen hadde men den 20 April eenen sterken wind uit het N. W. weshalven men eene doorbraake der Dyken vreesde: evenswel trof dit ongeluk alleen Overledingerland.

d. 30 Junij is zyne Hoogheid de Prins van Oranje en Nassau te Emden geweest om over het Staaten Garnisoen de Revue te houden.

In dezen Jaare hebben A. J. Krull en H. J. Wichman te Emden op den leeuwegeu Warff der Africanisse Compagnie, eene Scheepsbouwerij opgerigt/ gelyker wys ook d' Hr: Secretaris Haykens een Groen

Groenlands Vaarder heeft uitgerust die hem in 't volgende Jaar 6 Walvissen binnen bragte/ het welk te Emden in veele Jaaren niet gebeurd was.

Van den 27 op 28 Novbr: was het wederom een groote storm uit N. W. waar door de Stadt Emden voor het grootste gedeelte overstroomt wierd: nogtans wierden de Dyken gelukkig behouden hoewel die van Overledingerland op 't nieuwe doorbraken. Te Hilkenborg is toen ook een klein Schip/ dat van Halte kwam omgeslagen/ waar by zes Menschen elendig zyn omgekomen.

1742 d. 14 Junij sterf de jonge Princes van Oostfriesland te Aurich in Asswighen van haare Doorl: Ouderen/ zyn de deeze na het Emser Bad vertreist.

den 17 dezer Maand is zyne Hoogheid de Prins van Oranjen weer te Emden geweest/ gelyk ook de 24 Aug: gecommiteerden van H. H. M. der Revue der Trouppen e der Fortificatien alhaar zyn aangekomen.

1743 d. 7 April hadde men hier te Lan
de een sterken N. W. Wind waarby e-
enigswe. geen sonderlinge schaade voor
viel/ als dat de Groenlands Baarder van
de Hr: Secretaris Heykens onder Borkum
op Strand kwam te sitten.

1744 d 11 Maart is tussen de Hr:
Homfeld als Raad ē Commissaris Z. K.
M van Pruissen en Gedeputeerden van
Emden eene Conventie gesloten/ waar
van de Ratificaties d. 13 Junij onderling
zyn uit gewisselt. Hierdoor wierd het
Recht van Successie, dat zyne K. M.
op het Vorstendom Oostfriesland toe-
kwam/ van de Zyde van Emden aaner
kent/ daar tegen Z. K M. de allerge-
nadigste verzekering gaf/ dat de aloude
Regeeringsform der Stadt niet zoude
worden gealtereert/ maar dezelve daar
by als meede by haare Privilegien ē Regte
zoude worden gehandhaft. Deen nu in
de Nagt van den 25 op dē 26 May zyne
Vorstl: Doorl: Carl Edzard na eene kranke
heid van 10 Dagen te Aurick kwam te

overl-

overlyden/ en met dezelve de Vorstelyke
Stam uitging/ zo heeft de Magistraat
van Emden Z. K. M van Pruissen on-
stonds als opvolger in de Regeering van
Oostfriesland en als haaren Landsheer
openlyk erkent. Vervolgens hebben de
Koninglyke Commissarissen d' Hr: Ma-
jor van Kalkreuth en d' Hr: Raad Home-
feld alle Vorstelyke Huisen en Landen
door Notarissen en Getuigen in Bezit
genamen/ en door affigering der koninkl
yke Wa e ten en Wapens de Lands Re-
geering aangetreden.

den 27 May wierden de Stads Heer-
lykheeden door de Hr: Major v. Kalkreuth
aan de Gedeputeerden van Emden weer
ingeruimt/ en aan de Keizerlyke Salve
garde bevolen daar uit te trekken.

den 1 Junij trok de Capitain Hr. van
Trescow met 80 Mann na Aurick om
aldaar Possesie te nemen/ het welk zoo
zoo hier als in het geheele Land zonder de
minste Tegenstand geschiede.

den 6 Junij arriveerde S. Exc: de Ko-
nink

dinkl. werkl. geh. Etats Minister Hr. van Coccejj om neffens den Heer Raad Homfeld uit naam van Z. K. M. de Huldigingen 't andern daags zulke de de Oberste Hr. Graaf van Wied met 450. Mann uit Wesel in Oostfriesland.

Door trokken de Deenen die nog in 't land lagen met groote haast daaruit/ waar van egter een groot gedeelte den Deenschen Dienst waarenliet en in den lande bleef/ gelijk dan ook de Keizerlijke Salvegarde uit malkanderen liep. Dewijl nu alles in begrootstelde togt zo trok de Hr. Oberste Graaf van Wied ook reeds den 25 weer uit na Wesel. Ondertusschen was er een algemeene dagt Landdag uitgeschreven/ die van de Koninglijke Commissarissen den 20 Junij te Aurick wierd geopent/ en op den welken zo wel die van Emden, als die het tot dus verre met hun hadden gehouden/ verscheenen/ zynde daarvan in 't twintigste Jaar uit gesloten geweest/ waarop d. 23 Z. K. Maj. van de Landsstende is gehuldigt, den 24 nieuwe gedeputeerden en Administratoren zyn verkoren/ en den 4 Julij het Aerarium weer na Emden is over gezonden. Vervolgens is den 7 Julij tussen de Stenden en de Koninkl: Commissarissen eene Conventie gesloten, waar in de Jaarlijkse Subsidien Gelder op 24000. Rtl: wierden vast gesteld/ behalven nog 16000. Rtl: voor de Vryheid van Inkwartering en Werving waarteegen verscheide oude Bewaarnissen onder Koninkl: Ratificatie wierden afgedaan/ de welke ook daar op gevolgt is.

Den 1 Aug. wierd het Lyk van wyl: zyne Dorst: Doorl: Carl Edzard des Avonds in alle Stilte in de Kerke te Aurick bygezet.

Den 25 Sept: is de Gemalin van de Kroonprins te Berlyn bevallen van haaren eerstgeboornen Prins Frederick Wilhelm genaamt.

Den 2 Nov: heeft het Staaten Garnisoen de Stad Emden ontruimt, en is vereenigt met dat van Leerort, onder Be-

bel van den Commandeur de Heer Generaal Major Veldmann met 40 Scheepen na Delfziel en de Nieuwe Schans getransporteert, na dat het zelve van te voren de Militaire Hooft en alle andere Wagt aan de Burgerij hadde overgedraagen/ ten welken Einde twee Burger Compagnien den voorigen Avond reeds opgetrokken waren. In 't laatste van dit Jaar is de Vee Ziekte uit de naburige Provintien in Oostfriesland doorgebrooken en heeft in verbolg van Tyd zoo schrikkelyk gewoed/ dat er in 't andere Jaar op verscheiden Plaatzen bijna alles uitgestorven is/ zoo dat de Huisluiden de Plaatzen verlieten en de Eigenaars meer Last als voordeel daarvan hadden.

1745. d. 7 Jan. is de Magistrat van Emden op aloude wyze door een Koninkl: Commiss: d. Hr. Regeerings Raad Jhering in naam van zyne Kon. Maj. plegtig geconfirmeerd.

Den 20 Junij heeft men zo te Emden als int gehcele Land Dankfeest gehoudē over

over de Victorie door zyne Kon. Maj. v. Pruissen over de Oostenrykse en Saxische Trouppen d. 4 Junij op Friedberg in Silesien behaald. Van 's gelyken heeft mē al daar den 24 Octbr de Victorie door Z. K. M. den 30 Sept. bij Soor over de vereenigde Oostenrykse en Saxische Armeen bevogten/ gevierd/ eindelyk ook wegens de Overwinning der geeombineerde Oostenrykse en Saxische Armeen door den General veldmaarschal d Hz. Dorst van Dessou den 15 Dec: bij Dresden en wegens de daarop gevolgde Vrede den 16 Januar. 1746. een algemeen Dank en Vreugde Fest gecelebreert.

1748. d. Januar. heeft Haare Koninkl Hoogh de Princes van Pruissen haazen tweeden Prins ter Weereitgebragt/ welk is genoemt Friedrik Hendr: Carl.

den 13 Dec. heeft men den Broedezen der Augsburgsche Confessie te Emden de byne Godsdienst Oeffening/ provisorie toegestaan. Tegen 't Einde deezes jaars openbaarde zig de veepest op verscheidene

Plaatzen van het Land en breidde zig Vervolgens over de geheele Provincie uit.

1749 d. 16 Jan. is er te Autich een nieuwe van Z. K. M. uitgeschreevene algemeene Landdag geopent/ die tot uitgang van Febr: duirde. Daar op wiezo van de Stenden gereesolveert 1. de Lands Casse met het Collegie der Administratoren weer van Emden na Aurick te verplaatzen/ 2. de Directie daarvan an zyne Kon. Maj. op te dragen/ 3. Hoogst. dezelve te verzoeken het Weezen en de Inrigting der Stad Emden te reformeeren, en 4. de Accys in 't Land op tehef fen/ in Plaatz van dewelke naderhand het Surrogat is ingevoert/ gelyk dan dien volgens ook de Executeurs zyn afgeschaft. Deeze 4 Puncten zyn van zyne Kon: Maj: allergnadigst ingewilligt/ en dien volgens den Emder Gedeputeerden op den Landdag eenige Propositien omtrent de reforme van het Stads Weezen gedaan. Deeze daar van aan

hunne

hunne Commitenten Rapport gedende/ is van de Magistrat en Veertigen met Toetreeking der Burgerlyke Krygs Kamer goedgevonden op den 8 Febr. van allen Amten en Gilden Gedeputeerden te convoceeren om weegen die Aangelegenheid hun advys tegeeven. Doe verzamelde zig 's namiddags eene Meenigte van 't gemeene Volk/ die zig op het Raad huis indrong/ en allerhand Geweldenarpen pleegde: 's nagts daaraanvolgende wierden ook verscheiden Inwoonderen de Vensters ingesmeeten/ en veele andere Baldadigheden bedreeven, offchoon vier Burger Compagnien en de Wagt waren getrokken/ die alzulke Wanordernet hon den hinderen.

Den 10 Febr. verscheen aldaar de Kl: Geheime Raad de Heer Camerpræsident Lentz dewelke den Magistraat den Veertigen en Gedeputeerde der Amten é Gilden daags daarna in Naam des Konings proponeerde 1. de Bezetting der Hoortwagt des Havens en die van twee Poorten

aan

aanhet Garnisoen 2 de bepaalde brpe Confirmatie des Magistrats en 3 de Directie over Ontvang en Uitgaave der Stads-middelen an Z. K. M. overtelaten en 4. zig an alle Koninkl. Ordonanties te onderwerpen.

Het welk alles ingeruimt zynde/ hielden de Gedeputeerden van Amten en Gilden ook om eenige Puncten aan/ waarvan de voornaamste waren/ dat de Schutten Hoofdlingen Kamer mogte afgeschaft en de vacante Plaatsen in het Veertiger Collegie door Gedeputeerden van Amten en Gilden mogten bezet worden.

den 11 Maart na dat Daags te vooren het Garnisoen met een Compagnie was versterkt/ en het zelve de Poorten zoude bezetten ontstond'r weer een grooten oploop onder de gemeene Burgery willen de dezelve de Poorten niet overgeven.

Nogtans wierd deeze Tumult in den Beginne gelukkig gesluit/ wordende 's avonds de Poorten met Inwilliging der Burgerlyke Krygskamer van den Soldaten bezet. Den 14 April kwam de vierde Compagnie van 't Battaillon van Kalkreuth van Leerort te Emden binnē.

Den 11 Julij arriveerde aldaar de Kl. Commissie tot Onderzoek der Stads Inkomsten en derzelver Administratie. Waar in verscheidene Veranderingen wierden gemaakt/ gelyk ook de Heeren Commissarisen de Gravamina der Gedeputeerden van Amten en Gilden tot Raport aan den Koning aannaamen/ Hoogst de welke het een en het andere na den Voorslag van de Commissie approbeerde/ zo dat ez een nieuwe Tarif van Tol ē Accys wierd ingevoerd, de Hoofdlingē Kamer wierd afgeschaft/ en de overige Verlangens der Burgery wierdē ingewilligd, gelyk ook tot Kl: Commissarius loci wierd aangesteld d'Hr. Krygs en Domainen ook Steuer-Raad Crüger.

Tregens 't Einde deezes Jaars is tussen de Stad Emden en Zytzema et Companie te Leer een Vergelyk over de Vooruytvaart provisorie voor 3 Jaar gesloten/ zynde

zynde de Kl Approbatie daar van te Emden gepubliceert d. 3 Decbr.

1750. d. 18 Sept. na dat zyne Kl. M. aan den Koopman Stuart tot oprigting van eene Asiatische Compagie binnen Emden Octroy had verleent voor 10 jaar hebben de Interessenten aldaar hunne eerste vergadering gehouden.

1751. d. 23 May en volgende daagen zyn de Interessenten der Compagnie in grooter Aantal verzaamelt geweest.

1757. d. 13 Junij is zyne Kl. Maj in geselschap van Haare Kl. Hoogheeden Hoogst derselver Heezen Broederen en zyne Doorl. Prins Ferdinand van Brunswyk in Oostfriesland aangekoomen en te Emden met de grootste Vreugde-Teekenen ontvangen. den 14 bezag zyne Kl. Maj. der merkwaardige der Stad/ en Voer op den Middag met het Stadsjagd op de Eems, kwam tegen den Avond/ terugh het Jagd bij stil weer en verloopen geth niet konde binnenkoomen met een Loogschip van Larrelt weer in de Haven/ deed den 15 ēē

15 ēē Tour na Aurich ē begaf zig met de Hoge Suite den 16 op de Retour na Lingen. Dewyl het zyne Kl. M. heeft behaagt het Octroy van de Asiatische Comp. op 20 Jaez te verlengē ē aan dezelve verscheide nieuwe Privilegien toe te staan/ zo is dit Etablisement in korten Tyd diermaaten angegroeid/ dat de Directeurs in de Maand Aug: reeds hondē vast stellen twee Scheepen teegens het volgende Jaar uitterusten.

Den 11 Sept. was het eene zeer hooge Vloed/ waarbij de Dyken en zielen in het Land leeden/ en de Stad Emden niet min sterk wierd beschadigt/ zynde het grootste gedeelte der Stad geinundeert. In deezen Jaare heeft ook de Deepost op verscheide Plaatzen van Oostfriesland zoosterk geworden als ooit van te vooren. In't begin van Octbr. kwam het Emder Groenlansche Schip met 2 Walvisschen binnen/ gelyckerwys ook meest alle andere Scheepen van daar in behoudene Haaven gelukkig ariveerden.

Voor

Door een Patent van den 15 Novbr: 1751. heeft zyn Kl: Maj den Haven te Emden voor Porto Franco verklaard.

1752. d. 21 Febr is het eerste asiat: Comp schip de Kon. van Pr: genoemt van de Reede te Emden na Canton in China afgezeilt.

den 9 Junij liep te Emden van de geprivilegeerde Scheepstimmerij het eerste Schip, Sans soucí, van stapel, en in de Maand Julij een ander, 't welk T: Prins voorzig had laaten bouwen.

Den 7 Sept. was het Water wedrom tamelyk hoog, en overstroomde een groot gedeelte der Stad, daarbij liep de nieuw poortsziel gevaar geheel weg te gaan, maar wierd nog met veel moeite staande gehouden, en de Ophen leeden anders niet als hier en daar eene klapstortinge.

Den 4 Octbr is het 2 asiat Comp. Schip, de Borg van Emden genaamt, van de Reede alhier met eengunstigen wind na See afgezeilt.

Indeezen Jaare is de groote Polder van

van 2026 Diemat bij Bonde ingedykt geworden.

1753 heeft men te Emden en vervolgens in de geheele Provintie eene nieuwe Brood taxe ingevoert, waarna een Roggenbrood doorgaans een Stuiver minder golt, als van te voorē.

Den 6 Julij arriveerde het eerste asiatische Compagnie Schip, de Koninck v: Pruisen, op de Reede van Emden na dat het d. 9 Januarij van Canton in China was vertrokken. de lading wiezd in 't laatste van Augustus openlyk verkogt, waarbij veele Vreemdelingen zig inbonden, onder anderen ook Zyne Keurv: Doorl. van Keulen.

In't begin van Novb: lande het in Amsterdam gekogte Schip, de Prins van Pruissen genaamt, op de Reede te Emden aan, en zeilde in't laatste van Decbr voor de Asiatische Compagnie of na Canton in China waarheenen het in 't middē van Febr 1754. gevolgt wierd van het Compagnie Schip de Koninck van Pruisen.

Den 28 May retourneerde van daar het tweede Compagnie Schip de Borg van Emden waar van de Lading den 17 Julij en vervolgens onder een Coebloed van Joden uitheemsche Kooplieden is verkogt. Dit Schip heeft op 't Einde van dit Jaar zyne tweede Reis na China aangetreeden/ gel: herwaarts ook om die zel: Tyd het voor de te Emden geëtablisseerde Bengalische Compagnie uitgeruste Schip/ Prins Hendrick van Pruisen genaamt/ van daar is vertrokken.

1755. d. 14 Junij heeft de Stad Emden voor het tweedemaal het Geluk gehad Z. Kl Maj van Pruisen te zien/ zyn de Hoogstdezelve alleenlyk vergezelschapt van Z. Vorst. Doorl Pr. Ferdinand v. Bruns. en gevolgt van eenige General Adjoudanten en andere Heeren van het Hof. den 16 is Z. Kl M j: met Hoost dezelver Suite weer na Wesel vertrokken.

Den 19 July retourneerde het Asiatische Compagnie Schip de Pr. v: Pruisen met eene ryke lading voorsien/ dewelke den 25 Aug: en vervolgens in Tegenwoordigheid van veele Kooplieds/ in't bysonder van buiten/ te Emden openlyk is verkogt.

Den 12 Aug. kwam alhaar ook binnen het Schip/ de Hoop/ met zeven Wal vissen van Groenland.

Den 1 Nov. verspreidde men te Emden en op meer Plaatzen van Oostfriesland eene ongewoone beweging in't Water/ waarvan de Scheepen in den Haven heen en weer geslingert wierden. Dat Evenement hadde zeekerlyk Connexie met die groote Aardbeving/ die men doen ter Tyd in 't grootste gedeelte van Europa in 't bysonder te Lisabon hevig beleest.

In Dec: kwam zig het te Amsterdam gebouwde Schip Pr. Ferdinand v. Pruisen genoemt/ te Emden in/ en was voor uitgang van de Maand zeedig gequipeerd maar wierd door Tegen winden opgehouden tot den 9 Apr. 1756. wanneer het in Zee ging. de 12 é 18 Juny had men het genoegen de beide retour Scheepen/

de Koninк van Pruisſen en de Borg van Emden op de Reede van Emden te zien aankoomen/ welkers meede gebragte koſtelpke waaren den 23 Aug. en verhol geng onder groten Toevloed van Volk dey aldaar zyn verhogt.

1756. dē 7 Octbr was een ſchriklkelyk hooge Waatervloed/ waar door de Stad Emden wierde overſtroomt/ en zo aan pu blyk als privaat Gebouwen veel Schade leed. Het Comp. Schip de Kon. v: Pruisſen zaakte op de Reede van zyne Ankers los/ en veroorzaakte/ dat het Schip van Jan Lubbers aan het Ooſterſche Hooft aanſtuikben ſtiet/ en hij zelve met zyn Vrouw verdronk/ een ander Schip van Delfziel ſtrande bij de Heere Poort.

Ook moeſte de Emder Beurtman van Amſterdam komende/ bij Harlingen het zelve noodlot ondergaan/ waarbij ook eenige Inwoonders van Emden bleeven.

Met de Opſten in het Land was het deerlyk geſteld/ zynde dezelve op verſcheiden Plaatzen als bij Korichum in de Westermarſch en elders doorgebrooken.

Ook wierd Overledingerland geheel overſtroomt/ en daar door van veel Beeſten berooft.

Den 24 Octbr wierd in deeze Provintie Dankfeeſt gehouden dankweegens de Victorie door zyne Kon. Maj. den 1 Octbr. over de Ooſtenrykers bij Lowoſchutz behoogten. In't laatſte van dit Jaar vielt weer eene meenigte Beeſten om aan de Beezichte.

1757 d 30 May heeft men hier te lan de vreugde Feeſt gevierd over den Gzonderſlag dē 6 bij Prag voorgevallen/ waar in Zyn Kon. Maj eene Complete overwinning over de Ooſtenrykers heeft behaalt.

In de Maand Junij begonnen de ligte Trouppen der Franſe Armee in Weſtphalen op te Grenzen van Ooſtvriesland te kroopen/ en den 28 kwam de Marchal de Camp. Marquis Dauvet met een Corps van 1100 Man te Weener aan/ en marſcheerde over Leer en Olderſum na Emden

den, alwaar men zig wel eenigzins in Posituur hat gezet om de Stad voor het bataillon van Kalkreuth te defendeeren/ egter bij Annaderinq des Vyands vond men raadzaamer met hem te Capituleeren, waar op dezelve d. 3 Junij aldaar met twee Bataillons Infanterie en een Detachement Dragonders inrukte. Waartoe den 16 nog een bataillon Infanterie kwam. den 21 Octbr. wierden de beyde eerstgemelde Franse Bataillons door twee Oostenrykse afgelost/ met de welke de General van Pisa zig inboud/ zynde van Haare Maij de Kapserin Koningin tot Gouverneur van Oostvriesland benoemt.

Deeze Trouppen hielden in't algemeen zeer goede discipliin, alleenlyk bielen degeene Contributies, dewelke zy uitschreeven/ den Inwonderen van Stad en Land ten hoogsten bezwaarlyk.

1758. den 10 Januarij ontstond te Emden in een Zeilmakers Huis aan den Delft een felle Brand/ waar door niet alleen dat zelve maar ook nog twee onder een

een Dak daar aan verknogte Huizen afbranden.

Den 19 Maart verlieten de Franse Trouppen de Stad Emden en de Kreizer lyden den 20 waarop deeze Gasten binnen weinig Dagen de geheele Provincie ontruimden. Tegelyker Tyd kwam de Engelsche Commandeur Holmes met twee Oorlogsschepen op de Reede van Emden aan en den 21 April ruikte de Overste Brudnel met een Bataillon aldaar in/ zynde met het zelve uit Engelland over See getransporteert en te Larrelt gelandet.

In't laatste van Julij debarqueerde een Corps Engelsche Trouppen van omtrent 1000 Man by Hatzum/ maar de Commanderende General Hertog van Marlbourg trad neffens Mylords Sakville en Waldegrave te Emden af. Na dat dit Corps zig eenige dagen in Reiderland tot Overtocht had op gehouden/ marscheerde hetzelve als mede het Regiment van Brudnel uit Emden na de geallieerde Armee, wordende het laatste afgelost

van een Bataillon Invaliden gecommandeert door den Oversten Parker.

Den 9 Julii wierd in alle Kerken van Oostfriesland eene Extr predikantie gehouden/ over Synne Kon: Hoogheid den Hr. August Wilhelm, Prins van Pruisen die 12 Junii te Berlyn overleeden.

Den 10 Sept wierd hier te Lande een algemeen Dankfeest gevierd over de Victorie des Kon. den 25 Aug. bij Zorndorf teegens de Rusen behoogten/ en den 26 Nov. insgelyks over het ontzet van Neisse, synde door eenen gelukkigen Virtual van de 6 Nov. de Oostenrykers genoodzaakt geworde zig met groot verlies te retireeren.

1759. in 't midden van Maart kwam een nieuw trouppen Transport van 1200 Man uit Engeland op de Ems aan en wierd te Hatzum aan land gezet/ waarop ook een Train Artillerie volgde weede aldaar ontscheept

In de Maand Junii waeren eenige Engelse Kapers onder Koul, Vlaggen van Emden Emden uit en bragten verbalgens twee Swedische Scherpen binnen, wanneede de zelve voor goede Prysen verklaard en het eene in Decembr. 1759. en het andere in Maart 1760. met haare ladingen aldaar openlyk verkogt.

Dewyl synne Kk. Maj de 15 Aug 1760. de Oostenrykers onder Commando van den General Laudon by Meschwitz in Silesien geslagen heeft/ so is den 6 Sept. daarover hier te Lande Dankfeest gehouden/ het welk ook is geschied den 23 Nov. over de Victorie synner Kon Maj de 5 bij Torgau over de Oostenrykers onder den General Daun.

's nagts van den 26 op de 27 Decb. liep het Water te Emden over/ doch sonder aanmerkelyke Schade te verooorzaaken

1761 de 13 en 14 Febr. wierden eenige Joden Huizen te Emden van het gemeen bestormt en geplundert.

Om dezelve Tyd heeft de Hr. Majr Jenney aldaar het Bataillon Volontaires d'Oostfrise opgerigt/ met het welke hy

d. 29 May ter Armee na Saxen is afgemarscheert.

den 22 Septbr. wierd het land op 't nieuwe bezogt van Franse Troupen onder den Marquis de Conflans, welke zwaare Contributien uitschreevē en allerhand Excessen bedreevē. den 24 ruktēze in de Stad Emden na dat dezelve met Capitulatie was overgegeven/ dog niet tegē staande dezelve wierdē aldaar veele buitē sporigheedē bedreevē. Men eischte 30000. Ducaten Contributie van de Stad maar lietzig na veel bidden smeeken en offerē van Douceurs eindelyk met 22000 Duc: afvinden. Den 28 na dat de Marquis de Conflans de Stad hadde geruimt verscheen hy met een Commando te Peerde onverwagt weer voor de Poorten. Dit gaf aanleiding onder het gemeen tot desperatie, zo dat men zig ter weer begon te stellen/ en van de Wallen op den Dyand Buur tegeeven/ zelfs de Landlieden kwamen in grote menigte na de Stad/ verzagen zig met wapenē uit het Arsenāl,

en wilden Gewelt met Gewelt uit den lande houden/ doog hoorende dat de General Wurmser met een talryker Corps als dat van Conflans over de Eems te Leer was aangekomen/ liep alles weer uit eenander/ en die General rukte met zyn Corps den 2 Octbr: in Emden, hield overal nauwkeurige Mangstugt en maarscheerde den 5 weer af.

1762 den 15 Junii wierd in Oostfriesland de Vreede gepubliceert, den 5 May te Petersburg gesloten tussen Zyne Kays: Maj: van Pruisen en het Russische Rijk/ en daar over Dankfesti gevierd. Hetzelve geschiede ook den 24 Octbr: wegens de Overgave van Sweidnitz, van den 9 der zelver Maands: insgelyks vierde men den 20 Nov. de Victorie van Zyne Kayl. Hoogheid Prins Henrik van Pruisen den 29 Octbr. teegens de vereenigde Oostenrykse en Ryks Armee bij Freyberg bevogten. Eindelyk wierd de Vreede tussen zyne Kays: Maj. en de Oosterykse en Saxische Hoven den 15 Febr: 1763. te

Huberts

Hübertsburg gesloten/ den 20 Maart in Oostfriesland gepubliceert en een algemeen Dank en Vreugde Feest daarover gehouden Agt dagen daarna de 27 ruk te het Bataillon van Courbiere te Emden tot Garnisoen in.

1764. d. 7 Junii is de Doorl. Vorstin Weduwe van Oostfriesl. overleeden.

In't begin van Nov. is by Borkum bezongelukt een Schip van 180 Lasten/ met eene zyne lading van Archangel komende en te Emden te Huis behoorende zynde het grootste Schip/ dat van daar ter Zee voer

In deezen Zomer is een Stukland van 88 Diem by de Accumer Tiel in Harlingerland ingedykt.

1765 den 15 Febr. is te Aurick een Konl. Reglement wegens de Leerder voorbi haart voor eerst voor Dertjaaren gepubliceert/ volgens het welk te Leer een Licent Comtoir is aangesiet.

Den 10 Nov heeft het Emder Garnde nieuwe gebouwde Casernen betrokken.

In deezen Jaare is de nieuwe Frederichs Polder van 522 Diem: in Harlingerland tegelyk met de Jeversche August Polder ingedykt Den 26 May is Z. Kon. Hoogh. Pr. Fred Hend Carl van Pruissen in den Bloey zyner Jaaren overleeden.

1767. d. 17 Junii liep te Emden binnen het Schip Vredenborg voor de Levantische Comp te Berlyn van Smirna daarheenen bevragtet.

1768. d. 1 Junii is het Bataillon van Courbiere uit Emden na Wesel gemarscheert, alwaar Z. Kl. Maj: over het zelve neffens de Garnisoenen van Wesel en Gelderen de Revue heeft gehouden/ koomende het Bat. van Courbiere den 21 van daar terug in Emden.

Om deeze Tyd is de Grimersumer Polder van 113 Diem: ingedykt. den 10 Dec arriveerde te Emden het tweede levantische Compagnie Schip Constantyn genaemt na alvooren voorde Ems Quarantaine gehouden te hebben.

In

In 't begin van 't Jaar 1769 is te Emden het Hon: Banco Contoir ter neer gezet/ gelyk ook in deezen Jaare de Compagnie der Haringvisscherij is gestigt/ als mede een nieuw Baai waater ten behoeven der Scheepvaart om in en uit den Haaven te komen is aan gelegt.

den 23 Julii is in allen Kerken van Oostfriesland het Huwelyk van den Pr. van Pruisen met de Princes Frederique Louise van Hessendarmstadt gepubliceert.

den 21 Octbr heeft de Gemalin van Prins Ferdinand van Pruisen de eerste Prins Frederik Hendr. Aemilius ter Wereld gebragt. In deezen Jaare is de Leyzander Polder ingedykt.

Tegens het einde van 't Jaar was de Peepest hier te Lande zo sterk aan het woeden/ dat men derwegens openbaare Bedestonden aanstelde.

1770. 's nagts van den 4 op d. 5 Jan. liep het Seewater te Emden over wagts over/ zo dat bynа niemand zyne Huizen met Schuttingen verzien, en de Burgerij daar door veel Schade hadde/ hoewel anderzins de publique Gebouwen en de Dyken niet veel leeden. In deeze en de volgende Maand kwamen er verscheidene Zoaare Bloeden/ die nogtens geen considerabel nadeel veroorzaakten.

Den 24 May heeft de Gemalin van Prins Ferdinand van Pruisen de Princ: Frederique Louise Dorotee en de 24 ug. de Princ: van Pruisen haaren eersten Pr: Frederik Wilhelm ter Wereld gebragt.

Den 11 Junii zyn 6 Haringsbuisen van Emden op de Vangst uitgelopen, en voor en na met goede Ladingen terug gekomen/ zo dat by de Compagnie gerust weert wierd tegens het volgende Jaar nog 4 Buisen uit te rusten.

In de Maand Oct: ree's de prijs van de Hogge eens Klaps van 130 op 180 fl. Hail de Last/ maar in 't volgende Jaar kwam ze nog veel hoogr te staan/ het welk in 't geheel veel duurte in andere levensmiddelen meede veroorzaakte.

Onder tusschen ging men te Emden aan de

de inlandsche Graanen in 't bijzonder den Haver Direct na Engelland te verſenden ẽ Terwijl deeze Handel veel opſmeet / zo is de Haver bouw van Tyd tot Tyd ſterker in 't land bedreven In deezẽ Jaare is de Haver en 1771 de Berumer Polder bij NesmerZiel ingedykt.

1771 dẽ 11 Nov. is de Gemalin van Pr. Ferdinand van Pruiſſen van de Pr. Frederik Chriſtian Hend. Lud. bevallẽ ẽ d. 18 Nov. 1772 van de Pr. Frederik Lud Chriſtian.

1772. ẽ 1773. zyn te Emden tot verbetering van den Haven ẽ het vaarwater vier verlaaten voor de binnen Diepẽ aangelegt. 1773. is in Harlingerland bij Middelsboer weer eẽ ſtuk land bedykt.

Den 4 Nov is de Princ. van Pruiſſen verloſt van den tweeden Pr. Fred. Lud. Carl daar en tegẽ is de oudſte Pr. van Pr. Ferd. Fred. Hend. Aemilius, dẽ 2 Dec in 't vyfde Jaar geſtorben.

1774. d. 19 April is te Emden de eerſte Steen gelegt aan de nieuwe Lutherſche Kerk

Kerk. In deezen Zomer is de Schulenburger Polder tuſſen Norden en Gretziel ingedykt gelyk ook een ſtuk van den Dollard naaſt de nieuwe Polder van 1750. door verſcheide Intereſſenten is aan genomen om het te bedyken.

Den 18 Nov: is de Princes van Pruiſſen bevallen van de Princes Frederique Louiſe Wilhelmine.

In deezen Herfſt draft de Beeziehte in geheel Oostfriesland weer door.

1775. is de Embder Haringsbi Tehey bloot met 2 Bugſen bermeerdeet / en dus 12 in getal den 1. Junii van daar uitgeloopen. Den 20 Junii is aldaar de eerſte Steen gelegt tot de nieuwe Raadhuis Bruge.

Den 9 Julii is de nieuwe Lutherſche Kerk plegtig in gewyd.

Om deeze Tyd begonnen zo hier als omſtreeks de Gaſthoorſen om te gaan / en heerſchten tot in den Herfſt / zo dat 'er byna geen Huisgezin van bey bleef / nog tans ſtorben 'er weinig Menſchen aan.

's nagts van den 14=15 Nov: hadde men by eenen Storm uit Noort Westen hier eene Vloed bynna zo hoog als die van 1756. waar door de Lange=Brug/ de middelwal en andere zo publyke als privaat Gebouwen/ gelyk ook de ...lien om het Land hier en daar zeer beschadigt wierden.

1776. de twee eerste Maanden droog het geheel door en de houde was den 17. Jan: en verhalgens wel zo sterk als die van 1740. midlerwyle was er te Emden groot gebreck aan berscht=Water.

Den 21. Iunii zeilden 14 Buysen en 2. Jaagers van daar op den Haringsvangst uit / de welke in deezen Jaare 5446 en een 4de Ton Haring op bragten.

Den 21. Nov: 's morgens kreeg men hier met eenen ontzaggelyken Storm uit W. N. W. eene nog niet zo hooge beleefde Waterbreed/ waar by de Lange=brug/ de Eems Muur de Middelwal en de Stradyk bynna geheel weg ginzen en de Ingezeetenen veel Schade aan Huizen Timmen Meu-

Meubles en Waaren leeden. De Indykingen van de twee voorgaande Jaaren by den Dollart Polder en by Norden wierden daar door geheel geruineerd/ doz de oberige Dyken om het Land hielden zig wel/ zo dat er geen Doorbraake ontstond/ of schoon ze hier en daar veel wierden beschadigt.

1777. is de Eems=Muur geheel van nieuws weer op gebouwt/ waar toe zyne Koni: Maj: 20000. Rdl. aan de Stadt alter genadigst heeft geschonken/ Gelyk het ook zyne Maj: de Jaagt heeft de Privative Invoer van den Haring in Hoogst derzelber Staaten aan de Elve gelegen aan de Compagnie te Emden te verleenen en haar daben dien voor jeder Ton 36. st. Premie te geben. De Vloot van 16 Buizen van twee Jaagers verzeild is den 5. Iunii ter Heering uit gezeild/ en heeft in deezen Jaare aan gebragt 6216 en een 4de Ton Harring, en 90. Tonnen Laberdan.

Den 19 Nov: stey het Water te Emden beide 's morgens broeg en des namidda 's

ober / Edog deeze Vloed op 2 en een halve Voet na zahoog niet zynde als die van het voorige Jaar / dragte dezelve ook geen nabeel van belang tewege. Onder tussen zyn er omdeeze Tyd veel Schepen op Zee gebleeven / waaronder Neegen alleen van Emden te reeken zyn.

1778. den 18 Maart trok het Garnisoen van Emden uit na Wesel en in 't begin van Augustus begon men op Kon: bevel hier te Lande van weegens het ontstooken Oorlogs-vuur den Zeegen Gods over 's Konings waapenen openlyk af te bidden.

Den 5. en 6. Junii lieven 18 Haringsbuizen en een Jager van de Compagnie te Emden benevens nog een gehuurt Jagerschip op de Neering uit. Den 26 was de Compagnies Jager de Eerste in Hamburg met 80 en een 4de Conne / die een goede Som in dragten / maar anders veel de bangst van 't Jaar heet slegt uit / hebbende de geheele Vloot maar 3622. en 7 agtel Connen uit gelevert.

Nog

Nogtans is de vloot teegens het volgende Jaar met 4 Nieuwe Buizen versterkt / wanneer van allen 22 Buizen in 't geheel 6612 3 agtel Connen Haring zyn opgebragt.

Den 6. Junii 1779. is de breede / d: 13. May te Teschen gesloten / hier te Lande gepubliceerd / en deshalven Dankfeest gehouden. By welke gelegentheid te Emden in de Kerken voor de Huis-zittende Armen zyn gecollecteert 914 Gulden.

Den 24. Junii ruste het Battaillon van Courbiere te Emden weer in.

Den 23 Julii is het nieuwe Orgel in de Groote Kerk aldaar plegtig ingewyd door eene welgepaste Leerrede van Dom: Wiebrands over Ps. 68. v. 25. 26. Besloten met een Vocaal en Instrumentaal Musyk.

Den 19 Sept: is de Gemalin van Prinz Ferdinand van Pruisen verlost van de Pr: Frederich Henderich: Wilh: August.

In den Nazomer en Herfst gingen hier te Lande de Galkoorsen weer om

dog storben 'er weinig aan/ Maar de Pokken die in Emden tegelijk graseerden sleepten veel Ringeren in het Graf.

In deezen Jaare zyn ook de Grachten aan de Stad aan de buiten kante op 40. Voet wydte van Nieuws uit gegraaben.

1780. den 12 Jan: is Haar Koninklyke Hoogheid Mebrouw Louisa Amalia Weduwe Princes van Pruisen in 't 58ste Jaar te Berlin overleeden/ daarentegen is de Gemalin van de Kroonprins den 1 ten May van een Princes bevallen.

Den 5. Junii zyn van Emden 24 Haarings-Buizen/ beneffens twee Jaagers ter Neering uit gevaaren de welke in 't geheel hebben opgebragt 7879. en een 4. Tonne Haaring.

Den Nazomer van dit Jaar was zodroog/ dat het voor Wenstgen en Vee hier te Lande aan Versch Waater ontbrak/ en zo Boom als Veldvrugten voor een groot gedeelde verdoorden.

In den Herfst wierd 'er van Stads

weegen een Vuurbaak op het Eyland Borkum opgerigt/ waar op het eerste Vuur den 17 December is aangestooken en verbolgens alle Nagten wierd onderhouden. By deeze Gelegentheid is er tussen de Staat Emden en de Admiralitat van Friesland weegens het Gebruik/ 't welk de Neerlandsche Schepen daar van en in 't geheel van het Stads Zeewezen maaken/ een Conventie aangenaamt/ waar toe de Republic in 't geheel 's Jaarlyks 6000. fl. Holl: aan de Stadt zoude betaalen/ welke Conventie op den 9. August 1781. door beyderzyds Gedeputeerden Provisorie voor den tyd van 10. Jaaren gesloten zynde/ is dezelve van Zyne Koninkl: Majesteit van Pruissen/ en de Heeren Staaten Generaal der vereenigde Neederlanden geapprobeert geworden.

1781. is de Haarings Vissery voor de Comp. te Emden zo slegt uit gevalen/ dat 'er van 20. Buizen maar omtrent 170. Last zyn aangebragt. Maar 1782. heeft

deeze Comp: van haare Vloot van 36 Buizen en 2 Jaagers Circa 683. Last Haring geteegen.

In deezen Jaare zyn hier twee Oostindische Scheepen uit geruft/ het eene/ de President genaamt/ boer al in Februarii af/ maar wierd door het Ys opgehouden en beschadigd/ zo dat het eerst in Iulii in Zee kwam/ zeilende het andere/ ASIA. met uitgang Novemb: van de Kee af/ en den 6. Dec: gelukig in Zee.

Uit West-Indien kwam er in Augusti. Een Schip binnen/ maar het ander/ in Januarii van hier uit gebaaren/ bleef op de Retour in Octob: by Rottum.

In het geheel liep ter deezer Tyd/ terwyl de Republyk der vereen: Neederl: beneffens Vrankryk en Spanien in den Americaansen Oorlog met Engeland was verwikkeld/ het getal der Emder Hoogbaardy Scheepen zo hoog/ als ooit voor deezen.

Daarom is ook Gereselbeert/ een School in de Mathematic. en Stuurmans manshonst op te rigten en tot dien Einde de Mathematicus Cornelis Voorn als Lector beroepen en angesteld.

1783 was een zo droog Jaar dat men daarvan geen voorbeeld wist/ en de Lugt was gedurende bynа drie Maanden gestadig met dikke droogе Dampen bedekt zo dat des Daags de Zon geheel rood wiera en des Nagts het Schynzel van de Maan verdween. Ook hoorde men van veele Plaatzen van Ongelukken van Brand/ het welk ook het Dorp Jemgum te beurt viel/ terwyl aldaar den 3 Iulii 48 Huisen door een Felle Brand in de Asche wierden gelegd.

Den 6 Iunii voeren'er 39 Haringbuizen met 2 Jaagers van Emden ter Meering uit/ en bragten in 't geheel circa 633 Last Haring op; ondertusschen kwam 'er op de Retour een der Buisen by het Eyland Iuist te stranden/ gelykerwys 'er in deezen Herfst eene meenigte Schepen in de Noord en Oostzee door Storm verongelukten.

Hier op volgde een lange en harde Winter, beginnende de Vorst den 22 December en houdende aan tot in 't midden van Maart, zo dat de Eems tot in den Dollaart toebroos / en van een Ensgeseil Hooischip / 't welk in 't Vaarwater by Nesserland in 't Ys kwam te zitten / de Lading met Peerden en sleeden over het Ys wierd gelost. Daar benevens hier 'er een zo groote menigte Sneeuw / dos gelyken Niemand geheugde.

1784. zyn voor de Compagnie te Emden circa 1150 Last Haring opgebragt / zynde 41 Buizen voor de eerste / 29 voor de tweede en eene voor de derde Reis ter Meering uit geweest.

1785. was de Winter nog langer als in het voor leeden Jaar. En in 't midden van February zettede de Vorst zo sterk aan, dat men het Vaarwater van Emden na Nesserland met Schaatzen en sleeden bereed / en op den 6 April nog een Vragt van 1500 ℔ op een sleé met een Paard over het Ys van Riepe na de Stad gebragt wierd. Ondertussen volgde daar op een uytneemend bruy bare Somer / die een gezegenden Oogst beed hoben / maar helaa hier 'er in verbolg zo veel Regen / die tot laat in den Herfst aanhield / dat 'er maar zeer weinig Oelbrugten goed gebargen wierden.

Den 6 July kwam het Schip ASIA uit Oostindien op de Reede van Emden gelukkig aan.

In deezen Jaare boeren op de Visserey van hier 43 Buizen / debwelke zuim 712 Last Haring en 432 Con Cabeljaan aanbragten.

1786. bestond de Vloot / ter Haringsvisserey te Emden uitgerust / uit 44 Buizen / en haare Vangst in 722 last Haring en 360 Con Cabeljaan.

den 28 Juny 1786 het Schip / Prins Frederik Wilhelm van Pruisen, uit China op de Reede te Emden te ruy gekomen / en 14 dagen daar na met de halve Lading in een Cy in den Haven gebragt.

den 3 Septbr. 1786 in alle Heerlen van

Oo-st

Oostbriesland bekend gemaakt / dat zyne Majesteit de Koning van Pruissen FREDERIK II met regt de GROOTE en EENIGE genaamt den 17 Aug: 's ş morgens om 3 uur te Potsdam is overleeden / en dat Hoogst desselfs Broeders Zoon zyne Majesteit Koning FREDERIK WILHELM II de Regering heeft aangetreeden: waarop deeze zyne Kon: Majt: door Hoogst desselfs Staats Minister den Heer Baron van REK, op den 18 Nov. te Aurich van de Oostbriesse Stenden de Erfhuldiging heeft ontvangen.

den 19. December. zeilde het Schip Prins Fr: W: v: Pruissen voor de tweede Reis van de Reede voor Emden weg na Oostindien en China.

In 1787. gingen 46 Buysen van Emden uit op de Haringsbisserij / waar van d. 26 Juny de eerste en d. 30 de tweede Jager met 121¼ en 417⅛ Ton nieuwen Haring te Hamburg binnen kwam / dus het de voor den hollandschen Jager / die hen eerst den 1. July volgde. Voor Emden wier-

wierden in 't geheel gebangen 826 Last 9 Ton Harinj.

Van weegens de onlusten in Holland / waar over de Prins Erfstadhouder zig met het gehele Huis van Oranje over twee Jaaren van daar hadde geabsenteerd / trok het Garnisoen van Emden den 27 August uit / Waarheerende benessens meer Koninglyke Crouppen na de Grenzen in het Cleefsche / van waar de Regeer: Hertog van Brunswyk als Kon: Generaalveldmarschal den 13 Sept: met een Corps d' Armee na Holland opbrak / en waar op reeds den 19 eene revolutie en hesten van het Huis van Oranje volgde / gaande in weinig Dagen alle Hollandsche Plaatzen aan de Koninj: Crouppen over / behalven de Stad Amsterdam, de welke zig eerst ter weer stelde / doch na de Veroverinj hunner buiten werken op d: 10 Oct: / hen zon te capituleeren / en d. 10 maede overging / zynde dit het eerste mal / dat deeze beroemde en stoute Stad is bemeestert geworden.

1788.

1788. den 27 July, is het Schip Fr. Wilh. v. Pruissen van zyn tweede Reis na Canton in China van daar gelukkig weer te huis gekomen, en wel met een ongezogte Lading, geluckerwys op den Verkoop den 8. Octobr. en volgende dagen is gebleeken, hebbende zig daar by bee Hooplieden van buiten ingebonden.

In dezen Jaare heeft de Visserij van Emden maar 750 Last Haring op gebragt.

Ebenswel was de Vangst in't volgende Jaar by een gelyk getal van Buizen nog geringer, beragende maar 512 Last.

De Winter van 1788 op 89 was buitengewoon lang en streng, beginnende het op d. 25 Nov: aan te vriesen, en houdende de Vorst eerst in't laatste van Maart geheel op. Het welk van groot gebrek onder de gemeene Lieden bevonden wierd, weshalven van wegens de Koopmans beurs te Emden een plan wierd gemaakt, waar op de meeste Lieden van aan-

aanzien en bemiddelde Ingezetenen een vrywillige gifte gedaen gelieffende, en zo veel is ingezameld, dat over 500 arme Huisgezinnen ruim twee Maanden daar door met een weekelyksse Uitdeeling van Turf, Brood, Gorte en Boonen zyn ondersteund geworden.

De volgende Zomer sieten de Pryzen der Graanen en andere Gelukkigen, van wegens derzelven Schaarsheid in Brankryk en de omliggende Streeken, erg hoog, wordende de inlandsche Weite te Emden verkogt voor 450 Guldens hall: per Last, zynde intusschen de Oosterssche Weite te Amsterdam nooit nog eenderde duirder geloopen. Oog beleefde men hier te lande een zeer gezeegende Tyd en gewenschten Oogst.

1789. is te Emden een nieuwe latynsche School gebouwt, als meede de laatste steenen Brugge over de oude gragt by de Noorder poorte gelegt.

Den 9 May wierd het tweede Jubilæum van het Collegie der Heeren Heertigen

slaags

aldaar op het Raadhuis in bezorg van Heeren Burgermeesteren en Raad plegtig gebierd/ en is ter Gedagtenis de gewoone saarlykze Heerligen Penning op de eene zyde met deeze woorden bestempeld:

Twee Eeuwen hield Gods sterke Hand
Het werk der Veerligen in Stand,
Om Veiligheid aan Regt en Wetten
Van Emdens Burgeren by te zetten.
God onderschraag hen steeds met krag
Tot heil van 't laatste nageslag.

De Winter d. 1789 op 90 was hier te lande zoo buitengewoon zagt/ dat er geen Ys in 't water kwam/ en de Scheepvaart geheel niet belemmerd wierd/ want d. 3. Jan. boer 'er eene Vloot van 43 Scheepen den Emd; Haven uit, daar op volgde en brugt haar Jaar en niet tegenstaande de Muizen op het land veel schade deeden/ nog een rykе Oogst/ in 't bezonder in Graanzaat.

De Vloot ter Haringbisserij met 2 Buizen vermeerderde in 748 Last Haring-schuits tusschen d. 6 en 27 Nov. hier het water te Emden geel onderwagt ober/ en veroorzaakte veel schade.